

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR DIPLOMATIJOS PROGRAMA

GABRIELIUS GABARTAS

II kurso studentas

KINIJS AŠTRIOJI GALIA JAPONIJOJE 2015 – 2019 METŲ LAIKOTARPIU

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovė: doc. dr. M. Šešelgytė

Vilnius, 2020

MAGISTRO DARBO PRIEŠLAPIS

Bakalauro/magistro darbo vadovo/ės išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....
(data)

.....
(v., pavardė)

.....
(parašas)

Bakalauro/magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....
(data)

.....
(Gynimo komisijos sekretoriaus/ės parašas)

Bakalauro/magistro darbo recenzentas/ė:

.....
(v., pavardė)

Bakalauro/magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas/ė:
Komisijos nariai:

PATVIRTINIMAS APIR ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas darbas „*Kinijos Aštrioji Galia Japonijoje 2015 – 2019 Metų Laikotarpiu*“ yra:

1. Atliktas mano paties ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Gabrielius Gabartas

(parašas)

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Gabartas G. Kinijos aštriosioji galia Japonijoje 2015 – 2019 metų laikotarpiu: Tarptautinių santykių ir diplomatijos specialybės, magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovė doc. dr. M. Šešelgytė. – Vilnius, 2020. – 65 p.

Reikšminiai žodžiai: galia, aštrioji galia, hibridinės grėsmės, Kinija, Japonija.

Šiame darbe nagrinėjama ir vertinama Kinijos aštrioji galia Japonijoje 2015 – 2019 metų laikotarpyje. Remiantis galios tarptautiniuose santykiuose teorinėmis prielaidomis išgryninamas aštriosios galios veikimo modelis, per kurį analizuojamos Kinijos aštriosios galios apraiškos Japonijoje. Bendra aštriosios galios analizė susideda iš dokumentų, kobybinės žiniasklaidos turinio ir antrinių duomenų analizės. Informacijai papildyti naudojami pusiau struktūruoti interviu su Lietuvos ambasados Japonijoje pareigūnais ir Japonijos žiniasklaidos atstovais.

TURINYS

IVADAS	7
1. TEORINĖS GALIOS ANALIZĖS PRIELAIIDOS	12
1.1 Bendroji galios samprata tarptautiniuose santykiuose.....	12
1.2 Kietoji, minkštoji ir išmanioji galia tarptautinių santykių kontekste.....	19
1.3 Aštriosios galios sąvoka tarptautiniuose santykiuose.....	23
2. METODOLOGINIO TYRIMO ASPEKTAI	28
2.1 Tyrimo metodologinio dizaino pristatymas.....	28
2.2 Kinijos ir Japonijos ideologinė galios asimetrija.....	31
2.2.1 Kinijos režimo galios konsolidavimas šalies viduje.....	32
2.2.2 Kinijos ir Japonijos tarpvalstybinis dialogas.....	34
2.3 Negatyvaus Japonijos įvaizdžio kūrimas.....	35
2.3.1 Žiniasklaidos priemonėmis kuriamas negatyvus įvaizdis.....	37
2.3.2 Literatūros ir kultūrinių institucijų kuriamas negatyvus įvaizdis.....	41
2.4 Japonijos vidinių procesų trikdymas.....	43
2.4.1 Kibernetinės atakos.....	44
2.4.2 Prieš vyriausybę nukreipti protestai.....	45
2.4.3 Okinavos autonomijos klausimas.....	47
2.5 Japonijos atsakas į kylančias aštriosios galios grėsmes.....	49
IŠVADOS	53
LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	55
SUMMARY	64
Priedas nr. 1.....	66
Priedas nr. 2.....	72

LENTELIŲ, SCHEMŲ IR GRAFIKŲ SĄRAŠAS

Lentelių sąrašas:

1 lentelė. Galios dimensijos.....	15
2 lentelė. Žiniasklaidos turinio vertinimo kriterijai.....	29
3 lentelė. „Record China“ straipsnių tonai.....	38

Schemų sąrašas:

1 schema. Galios taksonomijos tipai.....	17
2 schema. Galios rūšys tarptautiniuose santykiuose.....	19
3 schema. Aštriosios galios instrumentų rūšys.....	25
4 schema. Aštriosios galios vertinimo kriterijai.....	28
5 schema. Tyrimo dizaino logika.....	30
6 schema. Pagrindinės neutralaus ir neigiamos tona straipsnių temos.....	39

Grafikų sąrašas:

1 grafikas. Metinis kinų turistų % Okinavoje.....	48
--	----

ĮVADAS

Globalizacijos amžiuje tarp valstybių yra naikinami politiniai, ekonominiai, kultūriniai ir net fiziniai barjerai. Šalys tampa priklausomos viena nuo kitos, o nuolat milžiniškais srautais tekanti informacija lokalių pasaulėvaizdį keičia į globalų. Tačiau, vis dažniau pastebima priešprieša tarp demokratiškos valstybių ir nedemokratiškos režimų. Ši įtampa, atrodo, turėjusi atslūgti po šaltojo karo kartu su F. Fukuyama „istorijos pabaiga“ ir liberalios demokratijos dominavimu, naikinančiu ideologinius prieštaravimus, šiandien įgauna naują pagreitį.¹ Po Sovietų Sąjungos griūties, demokratinė santvarka, kaip patraukliausia valstybės valdymo forma, išlėto, bet užtikrintai, turėjo pritraukti vis daugiau valstybių, nes alternatyva jai buvo diskredituota ir nugalyta.

Tačiau autoritariniai režimai niekur nedingo ir net priešingai – savo įtaka pradėjo konkuruoti su šių dienų demokratinėmis šalimis. Nors įtakos plėtimas, skleidžiant savo patrauklias idėjas, vadinamas minkštąja galia, tačiau kalbat apie autoritarinius režimus, tikslesnis to apibūdinimas būtų *aštrioji galia*. Galia, bendraja prasme, gali būti suprantama kaip gebėjimas pasiekti užsibrėžtus tikslus, kartu savo naudai darant įtaką kitų veikėjų elgesiui ir taip užtikrinant tų tikslų įgyvendinimą.² Tarptautiniuose santykiuose galia yra valstybės potencialas ar pajėgumas paveikti kitos valstybės ar valstybių sprendimus, arba politinę bei strateginę kryptis, tam kad būtų pasiektas norimas tikslas. Aštrioji galia būdinga nedemokratinėms valstybėms, kurios demokratinės šalis veikia ne per patrauklumą ar atvirą prievartą, bet per vidinį jų ardymą ir manipuliaciją.³ Aštrioji galia nuo minkštosios skiriasi savo užmaskuotu agresyvumu, neetiška arba net įstatymus pažeidžiančia veikla, bei demokratiškos vertybių menkinimu.

Paradoksalu, tačiau demokratiškos valstybių stiprybės, tokios kaip atvirumas ir tolerancija, gali tapti ir pagrindiniais šių valstybių pažeidimų šaltiniais. Vieni iš pagrindinių demokratiškos valstybių atributų - žodžio laisvė, galimybė viešai kritikuoti ar net protestuoti prieš savų valstybių vadovus, bei propaguoti savo individualias idėjas – nedemokratiškos valstybių gali būti atgręžiami ir panaudojami prieš pačias šių vertybių skleidėjas. Tiesmukam melui gali būti klijuojama „alternatyvios tiesos“

¹ Francis Fukuyama, *The End of History and the Last Man*. New York: The Free Press, Macmillan, 1992, P. 139 <<https://www.democraziapura.altervista.org/wp-content/uploads/2015/01/1992-Fukuyama.pdf>> [žiūrėta 2020 05 20]

² Joseph Nye Jr, *Soft Power. The Means to Success in World Politics*. New York: Public Affairs, 2004, P. 1-2.

³ Christopher Walker ir Jessica Ludwig, „From Soft Power to Sharp Power. Rising Authoritarian Influence in the Democratic World.“ National Endowment for Democracy, #12, International Forum for Democratic Studies, 2017, P. 6 <<https://www.ned.org/wp-content/uploads/2017/12/Sharp-Power-Rising-Authoritarian-Influence-Full-Report.pdf>> [žiūrėta 2020 05 20]

etiketė, o iš pirmo žvilgsnio taikūs protestai gali būti formuojami ne individų ar pilietinės visuomenės, o kurstomi užsienio valstybių, kurios besikišdamos į demokratinių valstybių reikalus siekia sau naudos.

Temos aktualumas ir naujumas. 2012 metais Kinijoje Xi Jinping tapus komunistų partijos generaliniu sekretorium, o 2013 metais užėmus ir prezidento postą, Kinija pradėjo dar labiau konsoliduoti galią šalies viduje, bei plėsti ir militarizuoti teritoriją Pietų Kinijos Jūroje. Kinija, siekdama įgauti daugiau įtakos besikeičiančiame pasauliniame galių balanse, neturėdama pakankamai minkštosios galios pasitelkia aštriąją. Ji nukreipta prieš pagrindinį ideologinį priešą – Vakarų demokratijas, kurioms, priešingai nei autoritariniams režimams, aštriosios galios forma yra ypač grėsminga dėl nevaržomos informacijos sklaidos.

Kinijos aštriąją galią reiškiasi ir Lietuvoje. 2019 metų valstybės saugumo departamento *Grėsmių Nacionaliniam Saugumui Vertinime* Kinija apibūdinama ne vien kaip pagalbininkė Rusijai, teikianti technologijas, investicijas, bei perkanti energetinius resursus, bet ir kaip savo interesų siekianti veikėja.⁴ Lietuvoje, po diplomatine priedanga, veikia Kinijos valstybės saugumo ministerija, bei Karinės žvalgybos direktoratas. Šios tarnybos siekia paveikti Lietuvos politinę kryptį Kinijai jautriais klausimais, verbuoti potencialiai naudingus, bei politiškai įtakingus Lietuvos piliečius ir gauti informacijos liečiančios Lietuvos gynybos, politikos ir ekonomikos sektorius.⁵ Auganti autoritarinio režimo galia signalizuoja apie vis didėjančią grėsmę ir ateityje.

Literatūros ir šaltinių apžvalga. Tyrimų apie Kinijos aštriosios galios veikimą Japonijoje nėra, tačiau galima aptikti panašios tematikos darbų parašytų tiek užsienyje, tiek ir Lietuvoje. Apžvelgiant iki šiol atliktus panašius tyrimus universitetuose, galima paminėti Douglas F. Larson magistro darbą „*China's Emerging Soft / Sharp Power Strategy in Hollywood*“ (2019), kuriame nagrinėjamas Kinijos, kaip antros didžiausios Holivudo filmų žiūrovų rinkos, vaidmuo veikiant JAV filmų naratyvų kūrimo procesą pasitelkiant propagandą ir taip gerinant savo įvaizdį užsienio šalyse. Kieran Downing Leideno Universitete apgynė savo magistro darbą „*China's Desire for Soft Power: How is China using environmentalism to gain influence in the developing world?*“ (2019), kuriame aptariamas Kinijos įtakos plėtimas Kenijoje ir Pakistane, pasitelkiant investicijas aplinkosaugos sektoriuje.

Lietuvoje taip pat yra darbų, kuriuose analizuojamos galios koncepto tarptautiniuose santykiuose problemos. Konstantinas Andrijauskas Vilniaus Universitete apgynė daktaro disertaciją tema „*Kinijos*

⁴ Lietuvos Respublikos Valstybės Saugumo Departamentas. *Grėsmių Nacionaliniam Saugumui Vertinimas 2019*, p. 13 <<https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2019/02/2019-Gresmes-internetui-LT.pdf>> [žiūrėta 2020 01 03]

⁵ Ten pat, 32-33.

ir *Rusijos Regioninės Hegemonijos Interesų Susikirtimas XXI Amžiuje*“ (2014). Autorius savo darbe aptaria šių dviejų valstybių kylančią galią ir svarbą regione bei vertina jų įtaką tarpusavio santykiams. Kitas Vilniaus Universiteto studentas Vytautas Elzbergas parašė magistro darbą „*Kinijos Strateginės Kultūros Bruožai Xi Jinpingo Valdymo Laikotarpiu*“ (2018). Darbe tiriamos Kinijos Xi Jinping valdymo tendencijos ir šalies ginklavimosi bei agresyvios politikos klausimai.

Konkretūs Kinijos galios didėjimo pavyzdžiai aprašomi ir literatūroje. Žiūrint per realizmo prizmę, Kinija didindama savo karinius pajėgumus, kartu didina savo galią ir įtaką. Daugiapolėje tarptautinėje sistemoje, kurioje auga nacionalizmo tendencijos, Vakarų skleidžiama minkštoji galia po truputį praranda savo efektyvumą, o tokios šalys kaip Rusija ir Kinija, didindamos savo kietąją galią, įgauna vis daugiau įtakos.⁶ Tačiau dėl keliolikos teritorinių ginčų su kaimyninėmis šalimis (įskaitant ir Japoniją), o taip pat ir dėl kietosios - karinės galios didinimo, Kinija netenka savo taikių ir diplomatija grįstų susitarimų potencialo.⁷ Todėl ji turi pasitelkti kitokius galios didinimo būdus.

Taip pradedama nagrinėti konkreti galios forma – aštrioji galia. C. Walker ir J. Ludwig „*Sharp Power. Rising Authoritarian Influence*“ (2017) kalba apie vis didėjančią aštriosios galios įtaką demokratinėms valstybėms ir su kitų tyrėjų pagalba iliustruoja Kinijos ir Rusijos veikimo schemas Pietų Amerikos regione, Lenkijoje bei Slovakijoje. Jie sukuria šios galios sąvoką ir pristato metodologiją, kuri leidžia ieškoti aštriosios galios apraiškų. Kituose darbuose ši sąvoka papildoma ir analizuojama per 4 sektorius – kultūrinį, akademinį, medių ir leidybos. Kaip vieną iš priežasčių, kodėl aštriosios galios sklaida yra sėkminga, išskiriama demokratių ir autoritarinių valdymo formų asimetrija, bei kibernetinės erdvės teikiamas galimybes.⁸

M. Singh staipsnyje „*From Smart Power to Sharp Power. How China Promotes her National Interests*“ (2018) taip pat išskiria Kiniją kaip vieną iš efektyviausių aštriosios galios naudotojų, išryškina šios galios instrumentus ir įrodinėja, kad aštrioji galia nėra vien netinkamai naudojama minkštoji galia. Profesorė Anne-Marie Brady tekste „*Magic Weapons: China's political influence activities under Xi Jinping*“ (2017), irgi analizuoja Kinijos aštriosios galios apraiškas pasirinkdama konkrečią šalį kaip pavyzdį - Naująją Zelandiją. Ji aprašo šios galios apraiškas ir poveikį šalies politinėje, ekonominėje ir socialinėje srityse, analizuodama šalyje įsikūrusios Kinijos imigrantų

⁶ Rob De Wijk, *How China and Russia Reshape the World. Power Politics*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2015, P. 178-180.

⁷ Bruce A. Elleman, Stephen Kotkin ir Clive Schofield, *Beijing's Power and China's Borders*. New York: M.E. Sharpe, 2013, P. 311-312

⁸ Christopher Walker, „What is Sharp Power?“ *Journal of Democracy*, 29(3), 2018, P. 17 < <https://www.ned.org/wp-content/uploads/2018/07/what-is-sharp-power-christopher-walker-journal-of-democracy-july-2018.pdf> > [žiūrėta 2020 05 20]

diasporos veiklą. Kituose darbuose irgi apžvelgiamas Kinijos aštriosios galios veikimas per imigrantų diasporą užsienio valstybėse. Kinijos menininkų kūrybinė laisvė yra varžoma režimo, o jų darbai yra nukreipiami į užsienyje gyvenančių kinų diasporą, siekiant ja manipuliuoti.⁹ Tačiau Rusija ir Kinija nėra vienintelės aštriosios galios skleidėjos.

Saudo Arabija per socialines medijas (kurdamas netikras paskyras) ir technologijas bando paveikti demokratinių valstybių procesus Pietryčių Azijos regione.¹⁰ Šiaurės Korėja, pasitelkdama aštriosios galios instrumentus, taip pat siekia paveikti demokratinę Pietų Korėją. Įsitraukdama į bendrų vertybių paieškos procesus, Šiaurės Korėja išnaudoja Pietų Korėją, kaip savo įvaizdžio gerinimo priemonę, tačiau Pietų Korėjos viduje kuria vidinius konfliktus.¹¹ Galiausiai, aštriosios galios sąvoka sulaukia ir kritikos. J. Shao straipsnyje „*Exploring China's „Sharp Power“: Conceptual Deficiencies and Alternatives*“ (2019) kritikuoja dabartinę aštriosios galios sąvoką. Anot autoriaus, šiai galios formai trūksta objektyvių vertinimo kriterijų, ja remiantis per daug dėmesio teikiama valstybių ideologijoms ir nuolat kartojamos tos pačios problemos be realiai įgyvendinamų sprendimų.

Šio magistro darbo siekis nuo anksčiau atliktų skiriasi tuo, jog aštriosios galios sąvoka yra dar labiau plečiama ir nagrinėjamos Kinijos veikimo strategijos Japonijoje. Japonijos žiniasklaidos priemonėse pateikta informacija yra analizuojama japonų kalba. Japonijoje anglų kalba nėra plačiai vartojama, todėl tai padeda susidaryti tikslesnį vaizdą kaip ir kokia informacija yra pateikiama šalyje gyvenantiems asmenims. Apskritai Japonija, kaip tyrimo objektas pasirinkta dėl artimos geografinės padėties, bei istorinių ir teritorinių nesutarimų su Kinija. Su šia šalimi Japonija nesutaria dėl Senkaku (Diaoyu) salų. Šie nesutarimai gali paskatinti aktyvesnę Kinijos veikimą Japonijoje, siekiant pakreipti nesutarimų diskursą savo naudai.

Tyrimo mokslinė problema. Autoritarinės valstybės, tokios kaip Kinija ar Rusija šiandieninėje globalioje sistemoje siekia plėsti savo įtaką bei kovoja su demokratinėmis valstybėmis. Neturėdamos pakankamai švelniosios galios įtakai plėsti pasitelkia kitus instrumentus, informacines ar kibernetines atakas nukreiptas prieš demokratinių valstybių politines sistemas ir visuomenes. Autoritarinių valstybių destruktivūs veiksmai prieš demokratijas yra įvardijami aštriąja galia. Kinija paskutiniaiais

⁹ Emmanuel Lincot, „China, a New Cultural Strength? Soft Power and Sharp Power.“ *Asia Focus*, #109, 2019, P. 4-6 < <https://www.iris-france.org/wp-content/uploads/2019/04/Asia-Focus-109.pdf>> [žiūrėta 2020 05 20]

¹⁰ Christopher Walker, Shanthy Kalathil ir Jessica Ludwig, „The Cutting Edge of Sharp Power.“ *Journal of Democracy*, 31(1), 2020, P. 126-127 < <https://muse.jhu.edu/article/745959/pdf>> [žiūrėta 2020 05 23]

¹¹ Aram Hur, „North Korea's Sharp Power and the Divide Over Korean Identities.“ *Joint U.S.-Korea Academic Studies* #30, 2019, P. 182 < http://keia.org/sites/default/files/publications/kei_jointus-korea_2019_2.4.pdf> [žiūrėta 2020 05 20]

metais aktyviai veikia Japonijoje. Todėl kyla klausimas kokius instrumentus naudodama Kinija skleidžia savo aštriąją galią Japonijoje?

Darbo objektas. Kinijos aštrioji galia Japonijoje 2015 – 2019 metų laikotarpiu.

Darbo tikslas. Atskleisti kaip Kinija skleidžia savo aštriąją galią Japonijoje.

Tikslui atskleisti iškelti tokie **darbo uždaviniai**:

1. Apžvelgti pagrindines teorijas apibrėžiančias įvairius galios šaltinius tarptautiniuose santykiuose ir suformuluoti teorinius tyrimo rėmus.

2. Sukonstruoti tyrimo dizainą.

3. Išanalizuoti Kinijos galios apraiškas Japonijoje žiniasklaidos, kultūros, kibernetinės erdvės ir visuomeninėje srityje.

4. Įvertinti Japonijos atsaką į vykdomas Kinijos aštriosios galios apraiškas.

Ginamasis teiginys:

1. Kinija prieš Japoniją naudoja aštriąją galią, kuri skirta neigiamai paveikti JAV ir Japonijos bendradarbiavimą saugumo srityje, bei skaldyti Japonijos visuomenę.

Tyrimo metodologija. Atliekama kokybinė atvejo studija, kurioje, remiantis teorinėmis aštriosios galios sampratomis, išskiriami pagrindiniai šios galios kriterijai. Tyrime atliekama *dokumentų* analizė, kuri padeda atskleisti oficialią ideologinę galios asimetriją tarp Kinijos ir Japonijos. Analizuojant Kinijos aštriosios galios pasireiškimą per žiniasklaidos priemones Japonijoje, atliekama *kokybinė žiniasklaidos turinio analizė* analizuojamuoju laikotarpiu. Šios analizės rezultatai kategorizuojami, siekiant atskleisti pagrindines Japonijos įvaizdžiui neigiamas temas žiniasklaidoje. *Kokybinė antrinių duomenų analizė* papildo žiniasklaidos turinio analizės rezultatus bei pateikia daugiau Kinijos veikimo Japonijoje pavyzdžių. Taip pat atliekami *pusiau struktūruoti interviu* su Japonijos žiniasklaidos atstovais bei Lietuvos ambasados Japonijoje pareigūnais, taip siekiant papildyti turimą informaciją.

Darbo struktūra. Šis darbas yra sudarytas iš įvado, dviejų pagrindinių skyrių, išvadų, literatūros ir šaltinių sąrašo bei priedų. Pirmajame skyriuje aptariamos teorinės galios tarptautiniuose santykiuose prielaidos ir plačiau nagrinėjama aštriosios galios sąvoka. Antrajame skyriuje pristatoma darbo metodologija ir tyrimo dizainas su Kinijos aštriosios galios Japonijoje analizės gairėmis. Kiekvieno skyriaus gale yra pateikiami apibendrinimai, siekiant suformuluoti bendruosius analizės teiginius. Darbas baigiamas apibendrinamosiomis išvadomis.

1. TEORINĖS GALIOS ANALIZĖS PRIELAIIDOS

Šiame skyriuje aptariamos pagrindinės teorinės galios tarptautiniuose santykiuose koncepcijos, siekiant suformuoti teorinius rėmus tolesnei galios ir Japonijos saugumo analizei atlikti. Remiantis akademiniais šaltiniais ir jau anksčiau atliktais tyrimais, darbe aptariamos bendros galios konceptualizacijos tendencijos, taip pat įvertinant kietosios, minkštosios, išmaniosios bei aštriosios galių naudojimą užsienio ir saugumo politikos kryptyse ir strategijose.

Šaltojo karo metais egzistavo dvipolė tarptautinių santykių sistema. Joje dominavo dvi pagrindinės galios – JAV ir Sovietų sąjunga. Po pastarosios žlugimo, o kartu ir karo pabaigos, sistema transformavosi į vienpolę – JAV tapo vienintele didžiaja galia. Dabar galima pastebėti dar vieną lėtai vykstančią transformaciją, kurioje vienos valstybės dominavimas virsta į daugiapolę sistemą. Nors JAV dėl savo karinės, ekonominės ir kultūrinės galios išlieka galingiausia valstybe pasaulyje, tačiau svarbią vietą užima tiek ES, tiek ir Kinija. Dabartinė daugiapolė sistema gali būti padalinta į du lygmenis: globaliai veikiančias galias (JAV, Kinija ir galimai ES, kaip bendras valstybių blokas), bei regionines galias (Indija, Rusija, Japonija, Brazilija, Pietų Afrika, bei didesnės ES valstybės).¹²

Nors šių valstybių galios matavimo pagrindą sudaro ekonominiai BVP rodikliai, tačiau, šiame amžiuje, daug reikšmės įgauna ir kitokie galios šaltiniai. Dar 1960 metais prasidėjusi trečioji industrinė revoliucija, atvėrusi kelią kompiuterinėms technologijoms ir internetui, dabar pereina į ketvirtąją, kurioje toliau vystomos skaitmeninės technologijos.¹³ Ji pasižymi „labiau pasiekiamu ir mobiliu internetu, mažesniais, bet galingesniais jutikliais, kurie tapo pigesni, ir dirbtiniu intelektu bei mašinų mokymusi.“¹⁴ Globalizacijos ir išstobulėjusių komunikacijos priemonių kontekste, valstybėms suteikiama vis daugiau galimybių įvairiais būdais disponuoti galia.

1.1 Bendroji galios samprata tarptautiniuose santykiuose

Galia yra platus terminas, apimantis įvairias matomas, apskaičiuojamas ir net neapčiuopiamas sritis. Bendrai, galia yra vieno veikėjo gebėjimas paveikti kito veikėjo sprendimus ar elgesį, priversti jį atlikti vienokius ar kitokius veiksmus, kurių šis paprastai nesirinktų. Valstybės savo įtaką išreiškia per

¹² Gustaaf Geeraerts, „China, the EU, and the New Multipolarity.“ *European Review*, 19(1), 2011, P. 59 <
https://www.researchgate.net/publication/227391683_China_the_EU_and_the_New_Multipolarity> [žiūrėta 2020 04 10]

¹³ Klaus Schwab, *The Fourth Industrial Revolution*. World Economic Forum, Switzerland, 2016, P. 11. <
<https://luminariaz.files.wordpress.com/2017/11/the-fourth-industrial-revolution-2016-21.pdf>> [žiūrėta 2020 04 03]

¹⁴ Ten pat, 12.

galią ir tam tikras jos formas, tokias kaip kietoji, minkštoji, išmanioji ar aštrioji (galios formos plačiau aptariamoms kitame poskyryje), todėl svarbu išsiaiškinti ir išplėsti bendrą galios sąvoką tarptautinių santykių kontekste. Šios sąvokos supratimas kinta remiantis skirtingais mokslininkais bei jų atstovaujamos tarptautinių santykių teorijų kryptim, o taip pat ir skirtingų laikotarpių kontekste.

Jau Senovės Graikijoje, tokie mąstytojai, kaip Tukididas, Sofoklis, Platonas ir kiti, galvojo apie galią ir jos sklaidą individo bei valstybės lygmenyse. Galia ir etika buvo glaudžiai susijusios. Vienas iš būdų perteikti galią buvo įtikinti kitą veikėją pakeisti mąstymo kryptį ar veiksmų seką, tačiau pats įtikinimo procesas buvo paremtas arba apgaule, klaidinga logika ir prievarta (*dolos*), arba nuoširdžiu noru padėti bei kurti draugišką tarpusavio ryšį (*peitho*).¹⁵ Įtikinimas pasitelkiant klastą ir prievartą buvo nukreiptas į savanaudiškus, tik vieną pusę tenkinančius tikslus, o iš dorybe grįstų paskatų kylantis dialogas vedė prie ilgalaikio bendradarbiavimo ir bendro identiteto kūrimo.

Klasta paremtą įtaką reikėjo nuolat prižiūrėti ir užtikrinti nuolatinį resursų srautą, nes priešingu atveju, veikiamas objektas netektų paskatos paklusti. Veikėjas ar valstybė disponuojanti šia įtakos forma dažniausiai turi didelį pamatuojamų išteklių kiekį, kurį naudoja tam tikram tikslui pasiekti. Anot Senovės Graikijos veikėjų, iš dorybės kylantis įtakos skleidimas yra efektyvesnis, ilgaamžiškesnis ir reikalaujantis mažiau resursų nei įtikinimas klasta, kuri paremta grasinimais ir potencialaus atlygio pažadais.¹⁶ Toks, resursais paremtas, tiesioginio tarpusavio ryšio tarp veikėjų galios aiškinimas yra būdingas realizmo stovyklos atstovams.

Galiam apibūdinti, graikai naudojo du kriterijus – fizinės jėgos potencialą paremtą resursais (*kratos*) ir jėgos demonstravimą (*dunamis*), kurių junginys sudarė valdymo pagrindą (*arche*).¹⁷ Galiam išreikšti neužteka vien potencialių pajėgumų, bet taip pat reikia pademonstruoti gebėjimą tuos pajėgumus panaudoti praktiškai. Tačiau į galią nebūtinai buvo žiūrima kaip į konkretų tikslą, kurio siekia valstybė, bet veikiau kaip į instrumentą tokiems emociniams tikslams, kaip saugumas, komfortas ar prestižas, pasiekti.¹⁸

Skirtingos tarptautinių santykių teorijos akcentuoja skirtingus galios supratimo bruožus. Bendrai, tarptautinių santykių sistemą iš realizmo perspektyvos galima suprasti kaip anarchinę – aukščiausios valdžios nebuvimą ir valstybių siekį išlikti, tarpusavyje kovojant dėl įtakos ir didinti savo santykinę galią toje sistemoje. „Noras turėti galios yra siejamas ne vien su individo siekiu išgyventi, bet ir su jo

¹⁵ Richard Ned Lebow, „Power, Persuasion and Justice.” *Millennium: Journal of International Studies*, 33(3), 2005, P. 554 < <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/03058298050330031501> > [žiūrėta 2020 05 01]

¹⁶ Ten pat, 555.

¹⁷ Ten pat, 560.

¹⁸ Ten pat, 574.

pozicija (sistemoje) tarp kitų, kai išgyvenimu jau pasirūpinta.“¹⁹ Aukštesnio valstybės rango siekimas tarptautinėje sistemoje yra nuolat kintanti, o ne statinė būseną, kuri leidžia išlaikyti šios sistemos stabilumą, todėl tai tampa būtinu procesu.²⁰ Taip sukuriamas mechanizmas, kuris padeda apriboti vienos ar daugiau valstybių santykinę galią padidėjimą, dėl kurio gali būti destabilizuota visa sistema, kilti regioniniai konfliktai ar net ir karai.

Nors klasikiniai realistai kalba apie galią kylančią tiek per santykį su kitais, tiek ir tam tikrų elementų turėjimą, bet didžioji dauguma realizmo šalininkų susitelkia tik ties galia per valstybės materialiu resursų turėjimą.²¹ Šie resursai turėtų būti nukreipti į karinės galią didinimą, nes „gebėjimas efektyviai kariauti yra valstybės galią esmė.“²² Didelės valstybės, turinčios daug gyventojų, išvystytą karinę pramonę bei stabilią ekonomiką, bus potencialiai galingesnės, nei mažesnės valstybės su aukštu pragyvenimo lygiu.

Konstruktivizmo atstovai į galią žvelgia per socialiai sukonstruotas reikšmes. Galią suvokimas priklauso nuo specifinės atvejo reikšmės, todėl, pavyzdžiui, JAV savo sąjungininkų branduolinių ginklų arsenalą laikys mažiau grėsmingu, nei mažesnių pajėgumų Šiaurės Korėjos branduolinius ginklus.²³ Šiuo atveju, svarbūs yra ne patys resursai, kuriuos turi valstybė, bet kaip jų grėsmė yra vertinama ir suvokiama kitų tam tikros struktūros dalyvių. Galia yra santykių ir jų efektų dalis, todėl ne pati valstybė būtinai turi didinti savo galią, bet galia jai gali būti suteikiama per konstruojamus socialinius santykius.²⁴ Pavyzdžiui, sukurtas „žlungančios valstybės“ terminas, surikiuoja kitas valstybes pagal galią tos žlungančios valstybės atžvilgiu.

Iš kitos pusės, liberalizmo teorijos šalininkai galią suvokia ne per atskirų valstybių resursais grįstus pajėgumus ar struktūrą, bet per bendrų institucijų kūrimą ir tarptautinį bendradarbiavimą. Jų siekis yra „sukurti tarptautinę tvarką, kuri padėtų apsaugoti nacionalinį suverenumą, išplėstų liberalios demokratijos sferą ir sumažintų poreikį naudoti jėgą.“²⁵ Šioje tarptautinių santykių teorijoje galia naudojama trejopai – stabdant despotinę bei įstatymais nepagrįstą galią naudojimą, kuriant „teisėtas

¹⁹ Hans J. Morgenthau et al., *The Concept of the Political*. London: Palgrave Macmillan, 2012, P. 50

²⁰ Stefano Guzzini, „Hans J. Morgenthau and the three purposes of power.“ Copenhagen, Danish Institute for International Studies, 2018, P. 18

<https://www.researchgate.net/publication/328791287_Hans_J_Morgenthau_and_the_three_purposes_of_power> [žiūrėta 2020 05 01]

²¹ Brian C. Schmidt, „Competing Realist Conceptions of Power.“ *Millennium: Journal of International Studies* 33(3), 2005, P. 548 < <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/03058298050330031401?journalCode=mila>> [žiūrėta 2020 05 01]

²² Ten pat.

²³ Alexander Wendt, „Constructing International Politics.“ *International Security*, 20(1), 1995, P. 78 < https://www.researchgate.net/publication/265960638_Constructing_International_Politics> [žiūrėta 2020 05 01]

²⁴ Stefano Guzzini, *Power, Realism and Constructivism*. New York: Routledge, 2013, P. 6

²⁵ Paul Starr, *Freedom's Power. The True Face of Liberalism*. New York: Basic Books, 2007, P. 17

galios naudojimo taisykles ir didinant bendras individo ir visuomenės galimybes.²⁶ Galia kyla iš gebėjimo atskiroms valstybėms dirbti kartu ir siekti tam tikro bendro tikslo.

Tačiau resursų naudingumas skiriasi, priklausant nuo to, kaip juos galima panaudoti. Ekonomikos srityje, naudingiausi resursai yra pinigai, nes jais galima atsiskaityti, manipuluoti jų verte ir panašiai, o politinės galios kontekste, naudingiausiais resursais gali būti laikomi pinigai, laikas ir informacija.²⁷ Jie, galimai, yra universalieji, įtakojantys įvairias valstybės galios sritis. Galia turi daugiau nei vieną prieigos tašką, todėl neįmanoma iš karto bendrai jos įvertinti ar pamatuoti. David A. Baldwin išskiria kelias skirtingas galios dimensijas, kurios padeda sudaryti bendresnę valstybės galios dimensijų vaizdinį (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Galios dimensijos

Galios dimensijos	
Galios apimtis	Konkrečios valstybės A sritys (karinė, ekonominė, politinė ir pan.), kurias panaudodama valstybė A gali pasiekti norimą efektą valstybės B atžvilgiu.
Galios sfera	Erdvė, nusakanti kitų valstybių skaičių ir sąlyginę galią valstybės A atžvilgiu.
Galios svoris	Užtikrintumas per įrodymų kiekį (istorinę patirtį, šalies prestižą, poziciją ir pan.), kad valstybės A galia yra pajėgi paveikti valstybės B veiksmus.
Galios kaštai	Valstybės A gebėjimas galią panaudoti kiek įmanoma pigiau ir efektyviau, paveikiant valstybės B elgesį.
Galios panaudojimo būdai	Simboliniai (universalų teisybių argumentai, diskursai, propoganda, naratyvai), ekonomiai (tarptautinės prekybos didinimas arba ribojimas), kariniai (grasinamieji arba realūs kariniai veiksmai) ir diplomatiniai (reprezentacija, derybos). ²⁸

Šaltinis: sudaryta autoriaus remiantis A. Baldwin „Power and International Relations“ (2013).

²⁶ Starr, 18.

²⁷ Baldwin, 278.

²⁸ Ten pat, 275

Kontekstinis galios ryšys tarp veikėjų taip pat yra svarbus galios sampratos aspektas. Pasirenkant analizuoti vienos šalies galią ir, nieko nežinant apie kitų ją supančių veikėjų situaciją, nėra prasminga. Valstybė gali turėti sąlyginai galingą kariuomenę, bet kaip ji ją panaudos ir kaip į tai reaguos kiti veikėjai priklauso ne vien nuo valstybės vidinės būsenos, bet ir nuo išorės veiksnių. Svarbu „tiksliai apibrėžti kas dalyvauja galios santykyje (galios apimtis), o taip pat ir kokios sritys į tai įtraukiamos (galios sfera).“²⁹ Kitaip tariant, objektyvus valstybės galios matavimas įmanomas tik per tam tikrą jos sferą, arba lyginant konkrečius, pamatuojamus valstybinių išteklių duomenis.

Pamatuojami galios resursai galėtų būti šalies teritorijos dydis, reljefo ypatybės, gyventojų skaičius, kariuomenės dydis, ginklų skaičius, naudingųjų iškasenų kiekis, įvairūs ekonomikos indikatoriai, tokie kaip BVP, gyventojų pragyvenimo lygis ir panašiai. Kiti išskiria ir neapčiuopiamus išteklius. Pavyzdžiui, vienas iš tokių resursų gali būti informacija, kuria „politikai, žurnalistai ir net mokslininkai gali formuoti visuomenės supratimą vienu ar kitu klausimu.“³⁰ Kiti mokslininkai taip pat išskiria tokius galios resursus kaip valstybės valdymo kokybė arba bendra visuomenės moralė.³¹ Tačiau tai subjektyvūs rodikliai, priklausantys nuo pačio vertintojo nuomonės.

Tam, kad turimi pajėgumai būtų panaudoti tikslingai ir sutelkti į konkretų norimą tikslą ar rezultatą, kurio sėkmingas pasiekimas taip pat gali byloti apie valstybės turimą galią, reikalinga strategija. Seniau, į strategiją buvo žiūrima tik iš karinės perspektyvos. Tai buvo konkreta plano vykdymas siekiant karinių tikslų, tačiau XXI a. viduryje jau buvo pradėta kalbėti apie strategiją (ypač apie didžiąją strategiją) ne vien kaip karybos dalį, bet kaip ir valstybės valdymo elementą, kuris padėtų išvengti karo.³² Valstybės, veikdamos toje pačioje tarptautinių santykių erdvėje, yra priverstos nuolat tarpusavyje sąveikauti, todėl turi suvokti ir kitų šalių interesus, norėdamos sklandžiau įgyvendinti savuosius.

Jei viena valstybė ar vienas individas būtų patalpinti į vakuumą ir izoliuoti, jie neturėtų kito objekto, kurį savo veiksmais galėtų paveikti. Taip nebūtų galimybės sukurti ryšio, per kurį galėtų sklisti galia. Anot R. Dhal, galia yra „ryšių kompleksas tarp socialinių vienetų, kurių elgesys priklauso nuo aplinkybių, kurias sukelia kiti vienetai.“³³ Sukurtas ryšys verčia vieną valstybę, ar valstybių grupę daryti tai, ko šios galbūt nedarytų įprastai. Priklausomai nuo galios tipo, veiksmas būtų atliekamas

²⁹ Joseph Nye Jr, *The Future of Power*. New York: Public Affairs, 2011, P. 6

³⁰ Starr, 17.

³¹ Schmidt, 529.

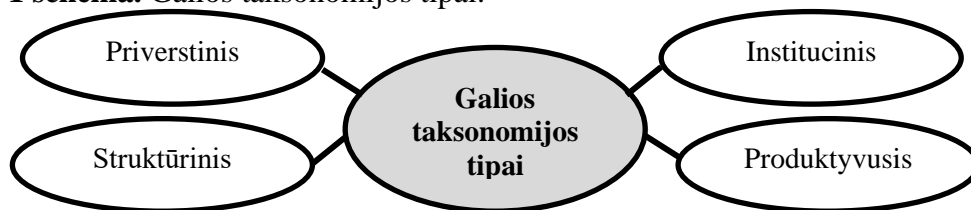
³² Hew Strachan, „The Lost Meaning of Strategy.“ *Survival: Global Politics and Strategy*, 47(3), 2006, P. 41 <<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00396330500248102>> [žiūrėta 2020 05 20]

³³ Roderick Martin, „The Concept of Power: A Critical Defence.“ *The British Journal of Sociology*, 22(3), 1971, P. 241 <https://www.jstor.org/stable/588888?seq=1#metadata_info_tab_contents> [žiūrėta 2020 05 20]

joms to nenorint, arba atvirkščiai – šalims pačioms imantis iniciatyvos, sukūrus sąlygas tokiam norui atsirasti.

Turbūt išsamiausiai galią ir jos veikimą tarptautinių santykių kontekste išanalizavo M. Barnett ir R. Duvall pristatydami galios taksonomijos koncepciją. Galia yra suprantama, kaip „efektų produkcija per socialinius ryšius (ir juose pačiuose), kuri formuoja aktorių pajėgumus kontroliuoti savo lemtį.“³⁴ Galios taksonomija, per santykinį specifiškumą, kuris gali būti tiesioginis arba išsklaidytas, bei patį sklindančios galios santykį, kuris gali vykti tiesiogiai tarp veikėjų arba per tam tikrą socialinę struktūrą, sukuria 4 skirtingus galios tipus – priverstinį (*compulsory*), institucinį (*institutional*), struktūrinį (*structural*) ir produktyvųjį (*productive*) (žiūrėti 1 schemą).³⁵ Toks galios aiškinimas nėra priskiriamas konkrečiai tarptautinių santykių teorijos kryptčiai, bet analizuojamas atsižvelgiant į visų pagrindinių teorijų privalumus.

1 schema. Galios taksonomijos tipai.

Šaltinis: sudaryta autoriaus remiantis M. Barnett ir R. Duvall „Power in Interenational Politics“ (2005)

Priverstinės galios tipas labiausiai atitinka realizmo stovyklos galios aiškinimą. Šis tipas sutelktas ties „ryšiu tarp veikėjų, kuris leidžia tiesiogiai formuoti kito aplinkybes ar veiksmus.“³⁶ Tai yra labiausiai suprantamas atvejis, kai vienas veikėjas priverčia kitą daryti tai, ko tas paprastai nedarytų. Tačiau taksonomijos kontekste, dėmesys turėtų būti sutelktas ne į paties galios skleidėjo intencijas, bet į galios veikiamą objektą, nes įtakos skleidėjas galią turi nepaisant to ar jis tikslingai siekia paveikti kitą.³⁷ Pavyzdžiui, veikėjas A gali siekti paveikti veikėją B, tačiau veikėjo A sukurtas efektas, gali paveikti ir kitus, kurie nebuvo konkretūs taikiniai.

³⁴ Michael Barnett ir Raymond Duvall, „Power in International Politics.“ *International Organization*, 59(1), 2005, P. 45 <https://www.researchgate.net/publication/4854229_Power_in_International_Politics> [žiūrėta 2020 05 02]

³⁵ Ten pat, 48.

³⁶ Ten pat, 49.

³⁷ Ten pat, 50.

Priešingai nei priverstinė galia, institucinė galia aktorius veikia netiesiogiai ir nėra sutelkta ties materialiais ar nematerialiais resursais.³⁸ Formalioje arba neformalioje institucijoje veikėjai praranda tiesioginį tarpusavio ryšį ir yra veikiami bendrų institucinių taisyklių ir nuostatų. Veikėjas A gali sukurti norimą efektą veikėjui B tik paveikdamas institucijos nuostatas, per kurias bus paveiktas ir veikėjas B. Taip pat, aktoriai egzistuojami instituciniame formate, gali būti paveikti ir tam tikrų neįvykusių efektų, kurie, priešingai, galėjo būti jiems naudingi.

Struktūrinis galios tipas yra orientuotas ne į veikėjų kuriamus efektus, bet iš pačio struktūrinio lauko kylančią galią, kuri nulemia veikėjų socialinius pajėgumus ir interesus. Struktūra yra veikėjų pozicinis ryšys vienas kito atžvilgiu, o struktūrinės pozicijos generuoja skirtingus veikėjų pajėgumus, kurie kuria tam tikrą hierarchiją, bei savos rolės toje struktūroje supratimą.³⁹ Kitaip tariant, vergvaldžio ir vergo santykis susiformavo ne dėl to, kad vienas veikėjas sukūrė tokį efektą kitam, bet dėl struktūrinės rolės supratimo.

Produktyvi galia yra „visų socialinių subjektų visuma, įskaitant ir įvairias socialinio suvokimo sistemas ir plataus spektro diskursines praktikas.“⁴⁰ Ji veikia ne struktūroje, bet veikia pačią struktūrą iš išorės, kurdama tam tikras reikšmes. Jei struktūrinis galios tipas nusako galios ryšį tarp vergvaldžio ir vergo, tai produktyvi galia nurodo ką apskritai reiškia būti vergvaldžiu ir ką reiškia būti vergu. Kitaip tariant, ji suteikia reikšmę struktūrinėms rolėms.

Galios taksonomijos tipai iš dalies siejasi su trijų „galios veidų“ (*faces of power*) sąvoka, kuria išreiškiamos skirtingos galios sklaidos savybės. Pirmuoju veidu nusakomas tiesioginis valstybės A veikimas valstybės B atžvilgiu (jai tai suprantant ir žinant), keičiant pastarosios nuostatas ir strategijas.⁴¹ Antrasis veidas taip pat rodo valstybės A pastangas keisti valstybės B nuostatas savo naudai, tačiau ne tiesiogiai taikant į valstybę B, o į aplinką, kuri ją supa ir taip sukuriant sąlygas, kurias verstų imtis palankių veiksmų valstybės A atžvilgiu, galbūt jai to nežinant.⁴² Trečiasis galios veidas parodo kaip valstybė A formuoja valstybės B vertybių sistemą (šiai to nežinant), kuri lems vėliau priimamus sprendimus valstybės A naudai.⁴³ Iš šių trijų galios veidų galima susidaryti bendrą galios rūšių paveikslą, kuriame matosi tiek struktūrinis, tiek ir tiesioginis galios panaudojimas.

³⁸ Barnett ir Duvall, 51.

³⁹ Ten pat, 53.

⁴⁰ Ten pat, 55.

⁴¹ Nye Jr, *The Future of Power*, 14.

⁴² Ten pat.

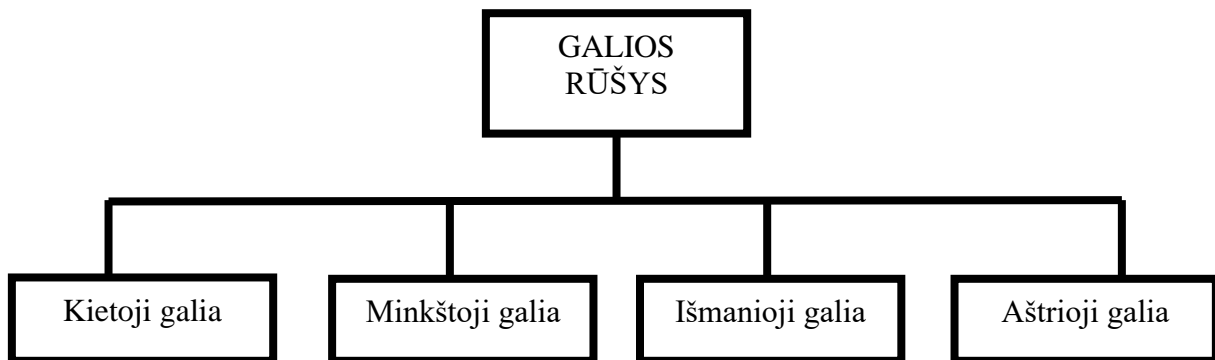
⁴³ Ten pat.

1.2 Kietoji, minkštoji ir išmanioji galia tarptautinių santykių kontekste

Valstybė savo galią gali išreikšti įvairiais būdais. Turbūt pats seniausias ir bent jau ankstyvaisiais amžiais labiausiai naudojamas būdas buvo prievarta. Šalis, kuri turėdavo daugiau karinės arba ekonominės galios tiesiog jėga priversdavo silpnesnę priešininę pasiduoti ir taip išreikšdavo savo galią kitos valstybės atžvilgiu. Tačiau ne visas šalis reikia veikti prievarta pasitelkiant karinę galią. Galima kurti tam tikrą sėkmingos valdysenos ir klestinčios visuomenės įvaizdį, kuris pritrauktų kitų valstybių dėmesį ir skatintų jas bendradarbiauti bei mokytis iš sėkmingesnės šalies patirties.

Galios rūšis jau yra nagrinėjęs ne vienas autorius. Galima išskirti keturias pagrindines galios rūšis: **kietoji galia**, **minkštoji galia**, **išmanioji galia** ir **aštrioji galia** (žiūrėti 2 schemą). Kiekviena iš jų turi savų privalumų ir trūkumų. Valstybė renkasi kokią galią jai geriausia naudoti pagal savo turimus resursus bei prizmę, per kurią suprantama tarptautinių santykių dinamika.

2 schema. Galios rūšys tarptautiniuose santykiuose.

Šaltinis: sudaryta autoriaus remiantis G. Gallarotti "Smart Power: Definitions, Importance and Effectiveness" (2015)

Kietąją galią galima suprasti kaip vienos valstybės poveikį kitai valstybei, naudojant grasinimais ir prievarta grįstas strategijas, norint pasiekti užsibrėžtą rezultatą. Kietosios galios terminas labiausiai paplitęs neorealizmo šalininkų tarpe ir plačiąja prasme gali būti suprantamas kaip „valstybės materialių resursų panaudojimas siekiant didesnės įtakos.“⁴⁴ Taip pat, kietoji galia suprantama kaip „strategijos orientuotos į karines intervencijas, diplomatinę prievartą ir ekonomines sankcijas siekiant

⁴⁴ Giulio M. Gallarotti, „Smart Power: Definitions, Importance, and Effectiveness.“ *Journal of Strategic Studies*, 38(3), 2015, P.250 < <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01402390.2014.1002912> > [žiūrėta 2020 05 20]

nacionalinių interesų.⁴⁵ Kitaip tariant, dėl tam tikrų priešasčių valstybė A gali užpulti valstybę B panaudodama kariuomenės pajėgas ir taip priversti pastarąją paklusti. Taip pat, vietoje tiesioginio karinio puolimo, valstybė A gali taikyti ekonomines arba politines sankcijas valstybei B ir atšaukti jas tik tada, kai pastaroji galų gale sutiktų su valstybės A keliamais reikalavimais.

Tokios kietosios valstybės galios sklaidos formos remiasi atlygio ir bausmės taktika, dar kitaip vadinama „lazdos ir morkos“ politika. Morka, arba tam tikras atlygis, yra duodamas šaliai, kuri sutinka priimti arba nusileidžia kitos valstybės keliamiems reikalavimams, su kuriais, kitu atveju nebūtų linkusi sutikti. Tuo tarpu lazda reiškia bausmę – tam tikros galios panaudojimą prieš valstybę, jei pastaroji nesutinka nusileisti. Remiantis šia politika, „karinė ir ekonominė galia yra išreiškiamą atlygio ir baudimo formomis, bandant pakeisti kitos valstybės požiūrį“.⁴⁶ Kitaip tariant, kietosios galios veiksmingumas priklauso nuo valstybės pajėgumo naudoti bausmės ir atlygio taktiką efektyviai.⁴⁷

Kietosios galios efektyvumo lygis dažniausiai paremtas kariniais pajėgumais, todėl valstybė, turinti stiprią kariuomenę, turi ir daugiau kietosios galios potencialo. Tačiau šios galios didinimas, kartu stiprinant valstybės kariuomenę, sukuria saugumo dilemą. Didinama valstybės karinė galia, peržengusi tam tikrą ribą, palaipsniui mažina jos saugumo lygį, nes kitos šalys į tokią valstybę pradeda žiūrėti, kaip į potencialią grėsmę. Ši dilema atsiranda iš nežinomybės, dėl kokių priešasčių valstybė didina savo karinę galią, bei sunkiai nuspėjamų ateities procesų (dabartinė sąjungininkė ateityje gali tapti priešė).⁴⁸

Politinis stabilumas yra vienas iš esminių elementų, leidžiančiu valstybei efektyviai naudoti kietąją galią. Valstybė, nors ir turinti gausų įvairių resursų arsenalą, nebus pajėgi jo panaudoti, jei pati bus draskoma vidinių ginčų ir nesutarimų. Tuo pačiu ir kitos šalys, matydamos staigią lyderių ir politikos kaitą, galimai bus linkusios mažiau taikstyti su tokios valstybės keliamais reikalavimais.

⁴⁵ Ernest J. Wilson III, „Hard Power, Soft Power, Smart Power.“ *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616(1), 2008, P. 114 <<https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0002716207312618>> [žiūrėta 2020 01 07]

⁴⁶ Ekrem Yasar Akcay ir Selim Kanat, „Carrot and Stick Approach in International Relations: an Evaluation Throughout Turkey’s Accession Negotiations with European Union.“ *Journal of Suleyman Demirel University Institute of Social Sciences*, 4(29), 2017, P. 419.

⁴⁷ Carola Lustig, „Soft or Hard Power? Discourse Patterns in Brazil’s Foreign Policy Towards Africa.“ *Latin America Politics and Society*, 58(4), 2016, P. 112 <https://www.researchgate.net/publication/310446586_Soft_or_Hard_Power_Discourse_Patterns_in_Brazil's_Foreign_Policy_Toward_South_America> [žiūrėta 2020 05 20]

⁴⁸ Jennifer Mitzen, „Ontological Security in World Politics: State Identity and the Security Dilemma“. *European Journal of International Relations* 12(3), Sage, 2016, P. 341-342 <<https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1354066106067346>> [žiūrėta 2020 05 04]

Taip pat, šiame kontekste norima parodyti, jog yra svarbus aiškus vadovas, kartu su stabiliai veikiančiu režimu, kuris galėtų mobilizuoti valstybę imtis karinės galios.⁴⁹

Minkštoji galia, galios spektre, būtų kitoje pusėje nei kietoji. J. Nye Jr. minkštąją galią apibūdina kaip įtaką, kuri paskatina „kitus norėti tų pačių rezultatų, kokių nori tu.“⁵⁰ Vėlesnėje jo knygoje šis apibrėžimas papildomas ir dar labiau išplečiamas: „minkštoji galia – tai sugebėjimas paveikti kitus bendradarbiavimo būdais, tokiais kaip bendrų interesų formavimas, įtikinimas ir pozityvios traukos kūrimas tam, kad pasiekti norimų tikslų.“⁵¹ Kitaip tariant, tai yra valstybės gebėjimas, nenaudojant prievartos elementų, sukelti kitų valstybių norą bendradarbiauti.

Minkštosios galios instrumentai yra kitokie nei kietosios. Šios galios rūšies pagrindiniai ištekliai nėra prievarta ar pinigai, bet veikia kitos valstybės noro bendradarbiauti skatinimas. Tai lemia valstybės kultūra, vidaus politika, vertybės ir užsienio politikoje naudojamos taktikos, kurios yra geriausiai matomos kitoms šalims.⁵² Priešingai nei verčiamos imtis konkrečių veiksmų ar sprendimų, valstybės pačios renkasi su kuo nori bendradarbiauti ir kurti aljansus. Tam įtakos turi tokie minkštosios galios atributai kaip žavėjimasis valstybės kultūra, politine sistema (dažniausiai demokratine), išsimokslinimo lygiu, ekonomine pagalba kitoms šalims, aukštu technologijų lygiu, bei konkurencingumu tarptautinėje sistemoje.⁵³ Šiais laikais didelę reikšmę galiai turi valstybių koalicijos, o norint į jas pritraukti kuo daugiau valstybių, reikia būti kažkuo patrauklioms.

Dar vienas šios galios elementų yra politinis, ekonominis ir kultūrinis atvirumas. Priešingai nei prieš tai aptarta kietosios galios rūšis, minkštoji labiau siejama su neoliberalizmo paradigma, kurioje svarbią vietą užima tarpvalstybinis bendradarbiavimas ir bendrų interesų siekimas. J. Nye Jr. viename iš savo straipsnių teigia, jog nors karinė galia ir toliau išlieka svarbi, „kiti instrumentai, tokie kaip tarpvalstybinė komunikacija, organizaciniai ir instituciniai įgūdžiai, kartu su gebėjimu manipuluoti tarpusavio priklausomybe tampa vis labiau reikšmingi.“⁵⁴ Jungimasis į valstybines koalicijas suteikia galimybę ir mažesnėms valstybėms tapti bendros, didesnės galios junginio dalimi.

⁴⁹ Gallarotti, 251.

⁵⁰ Nye Jr, *Soft Power. The Means to Success in World Politics*, 5.

⁵¹ Nye Jr, *The Future of Power*, 20-21.

⁵² Thomas L. Ilgen, *Hard Power, Soft Power and the Future of Transatlantic Relations*. England: Ashgate, 2006, P. 27

⁵³ Pelaggi, S. *Evolution and Dimensions of Taiwanese Soft Power and its Effectiveness in Europe*. Tamkang Journal of International Affairs 01_22(3), 2019, P. 56 <

https://www.researchgate.net/publication/330798755_Evolution_and_Dimensions_of_Taiwanese_Soft_Power_and_its_Effectiveness_in_Europe > [žiūrėta 2020 05 20]

⁵⁴ Joseph Nye Jr, „Soft Power.“ *Foreign Policy*, #80, 1990, P. 157-158 <

https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/media/documents/page/joseph_nye_soft_power_journal.pdf > [žiūrėta 2020 05 20]

Išmanioji galia yra kietosios ir minkštosios galios junginys. Tai efektyviai panaudota kietosios ir minkštosios galios kombinacija, tačiau tikslesnis jos apibūdinimas būtų „strateginis ir tuo pat metu naudojamas prievartos ir kooperacijos derinys.“⁵⁵ Šalis, turinti pakankamai resursų grasinimams, ekonominiam spaudimui, o taip pat ir pritraukimui bei bendradarbiavimo vystymui, turi ir išmaniosios galios potencialą.⁵⁶ Kitaip tariant, galią galima vadinti išmaniaja, jei valstybė sugeba sėkmingai sujungti ir panaudoti tiek kietosios, tiek ir minkštosios galios elementus tinkamu metu, taip pat atsižvelgiant į susidariusią dabartinę situaciją, bei galimas ateities perspektyvas.

Vienas iš labiau žinomų išmaniosios galios pavyzdžių buvo tam tikri Hilary Clinton užsienio politikos bruožai. Siekdama numatyto užsienio politikos tikslo, ji sujungė karinę, diplomatinę, kultūrinę, humanitarinę, teisinę, bei technologinę sritis. Jos naudojama išmanioji galia „skatino diplomatinių resursų didinimą, didesnę civilių specialistų įsitraukimą Irake ir Afganistane, plėtė nekarinius ekspedicinius pajėgumus ir viešąją diplomatiją.“⁵⁷ Tačiau viena iš silpnųjų šios sąvokos vietų yra ta, jog sunku pamatuoti išmaniosios galios efektyvumą ir apskritai identifikuoti.

Išmaniają galią geba naudoti tiek didelės, tiek ir mažesnės šalys, tačiau kuo daugiau pamatuojamų ir nepamatuojamų resursų valstybė turi, tuo didesnę efektą ji gali pasiekti. Šiai galiai reikalingi dideli kariniai resursai, kurių mažosios valstybės dažniausiai neturi (lyginant su didesnėmis valstybėmis), bet tokios valstybės kaip Singapūras ar Šveicarija, nepaisant savo mažo teritorijos dydžio, gali efektyviai panaudoti tiek karinius, tiek ir diplomatinius resursus atgrasymui ir tuo pačiu pritraukdamos kitų valstybių dėmesį savo universitetais, bankais ir kultūra.⁵⁸ Mažosios valstybės, prisijungusios prie aljansų, tampa žymiai didesnės galios dalimi ir įgauna tam tikrą atgrasymo elementą. Tačiau jos nėra vienateisės kombinuotų tarptautinių karinių pajėgų vadovės ir pačios nepriima lemiamų sprendimų, todėl jų individuali karinė galia išlieka tokia pati.

Taip pat, efektyvus išmaniosios galios panaudojimas priklauso nuo sprendimų priėmėjo, jo arba jos komandos narių, kartu ir su visu darniu valstybės aparatu. Skirtingų žmonių patirtis bei išmoktos praeities klaidos leidžia priimti labiau kompleksiškus sprendimus. Išmaniosios galios instrumentai susideda iš „atskirų ir tarpusavyje nutolusių institucinių kultūrų, kurias formuoja savitą požiūrį ir

⁵⁵ Aude Jehan, *Smarter Power: the Key to a Strategic Transatlantic Partnership*. 2014, Johns Hopkins University, P.7

⁵⁶ Nancy Snow ir Philip M. Taylor, *Routledge Handbook of of Public Diplomacy*. New York: Routledge, 2009, P. 3

⁵⁷ Jehan, 3.

⁵⁸ Nye Jr, *The Future of Power*, 210.

paskatas turintys tų institucijų nariai.“⁵⁹ Turėdama platų skirtingų specialistų pasirinkimą, valstybė geba lanksčiau derinti kietąją ir minkštąją galias.

Tačiau pats išmaniosios galios paaiškinimas, kaip kietosios ir minkštosios galių instrumentų derinimas, gali būti sudėtingas. Tam tikri galios instrumentai „iš pirmo žvilgsnio gali atrodyti kaip kietieji, tačiau jų poveikis atitinka švelniosios galios poveikį ir atvirkščiai.“⁶⁰ Pavyzdžiui šalis A gali pasiųsti savo kariuomenę į šalį B, tačiau jos tikslas galėtų būti ne prievartos sukėlimas, bet humanitarinė pagalba. Taip pat įvairūs kultūriniai renginiai gali būti skirti ne patrauklumui kurti, bet skirti norint pasiekti kietosios galios efektą.

1.3 Aštriosios galios sąvoka tarptautiniuose santykiuose

Aštrioji galia yra autoritarinių arba autoritarinių bruožų turinčių valstybių galia nukreipta prieš demokratines šalis, panaudojant jų žodžio laisvės ir tolerancijos vertybes, kaip pažeidumus. Nors tai yra viena naujesnių valstybės galios formų apibūdinančių sąvokų, tačiau tai nėra naujas reiškinys. Jau senovės Graikijos laikais, istorikas Tukididas pastebėjo, kad norint efektyviai išnaudoti galią, ji turi būti paslėpta – žmogus turi ne jausti esąs veikiamas išorinių jėgų, bet galvoti, jog tam tikrą sprendimą priima savo paties iniciatyva.⁶¹ Dar trečiame amžiuje prieš mūsų erą, Kinijos Čing kunigaikštystė tiesdavo kelius susisiekimui pagerinti, per kuriuos vėliau pati puldavo kitas teritorijas ir tokiu būdu susikūrė pirmoji šalies imperija.⁶²

Aštrioji galia nėra atvira ir aiškiai matoma, todėl ją sunku identifikuoti. Iš esmės, jos tikslas yra toks pat kaip ir kietosios galios – priversti kitą veikėją kažką padaryti prieš jo valią, tačiau priemonės tam nėra tradicinės kietosios galios priemonės. Jos yra paslėptos minkštosios galios erdvėje. „Minkštoji galia nepriklauso (šalies) valdžiai tiek, kiek priklauso kietoji galia.“⁶³ Valstybės valdymo institucijos turi įtakos, kurdamos palankias sąlygas formuoti laisvai visuomenei, tačiau pati įtaka sklinda netiesiogiai. Tuo tarpu autoritarinių valstybių „minkštoji galia“ priklauso beveik vien tik vyriausybei ir yra dirbtinai kuriama pasitelkiant informacijos manipuliacijos įrankius.

Aštriosios galios sklaidos ir plitimo sąlygos dar niekad nebuvo tokios palankios. Globalizacija ir komunikacijos technologijų tobulėjimas suteikia daugiau galimybių įsilaužti į kibernetinę erdvę,

⁵⁹ Wilson III, 116.

⁶⁰ Ten pat, 117.

⁶¹ Lebow, 556.

⁶² Lincot, 12.

⁶³ Nye, *Soft Power. The Means to Success in World Politics*, 14.

sufabrikuoti melagingą informaciją, bei formuoti klaidingą požiūrį į tam tikrus dalykus, kurie turi gilesnę politinę potekstę.⁶⁴ Autoritarinės valstybės išnaudoja globalizacijos sukurtas galimybes ne taip, kaip to tikėjosi neoliberalizmo šalininkai. Šalia tarpkultūrinių mainų ir bendros, į vartotojų poreikius orientuotos tarptautinės ekonominės rinkos, nedemokratiniai režimai savanaudiškai manipuliuoja šiais procesais. „Autoritarai siekia įtvirtinti „informacinį suverenitetą“ savo šalies viduje, tačiau naudodami visas įmanomas priemones užsienyje.“⁶⁵ Kitaip tariant, nedemokratiniai režimai plečia savo įtaką globaliame pasaulyje, tačiau savo šalyse siekia užkirsti kelią idėjoms, kurios neigiamai paveiktų jų vidinės šalies galios monopolį.

2018 metais C. Walker nedemokratinų valstybių skleidžiamą galią pavadino aštriąja, nes „ja siekiama perverti (perdurti) politinę ir informacinę erdvę pasirinktose šalyse.“⁶⁶ Kitaip nei išmanioji galia, kuri apjungia tiek kietosios, tiek ir minkštosios galios instrumentus, aštrioji galia yra atskiras ir kiek sunkiau apčiuopiamas reiškinys. Vienas iš esminių skirtumų tarp aštriosios galios ir kitų galios formų yra tai, jog aštrioji galia veikia iš pačios valstybės (kuri yra taikinys) vidaus.⁶⁷ Per tam tikrą įtaką, manipuliaciją ar dezinformaciją, vidiniai šalies veikėjai (gyventojai, politikai, viešosios nuomonės formuotojai ir pan.) patys pradeda kurti vidinius konfliktus.

Autoritarinės valstybės veikia tiek savo šalies viduje, tiek ir už jos ribų. Tvirtai kontroliuodamos savo piliečiams prieinamą informaciją, nedemokratinės šalys siekia neigiamai paveikti demokratinų valstybių vidinius procesus. Jų taikiniu tampa demokratinės institucijos, užsienio valstybių žiniasklaida, skaidraus verslo, politikos bei rinkimų praktikos, o taip pat ir viešosios nuomonės formavimas.⁶⁸ Tuo tarpu jų pačių viduje gyventojai gali būti sekami, apribojama jų prieiga prie globaliai naudojamo interneto, arba jis iš viso būna pakeičiamas į vietinį – autoritarinio režimo sukurtą internetą. Taip atsiranda ryški galios asimetrija tarp demokratinų ir nedemokratinų šalių.

Minkštosios galios elementai yra naudojami ne kitų valstybių pritraukimui, bet demokratinų vertybių atstumimui. Vietoje to, jog ieškotų būdų pagerinti savo pačių valstybių valdymo formą, kuri dažniausiai nėra patraukli demokratinų šalių gyventojams, autoritarinės valstybės, per dezinformaciją ir kitas multidimensines atakas, bando diskredituoti demokratinų šalių propaguojamas idėjas ir

⁶⁴ Hur, 182.

⁶⁵ Walker, „What is Sharp Power?“, 15.

⁶⁶ Ten pat, 12.

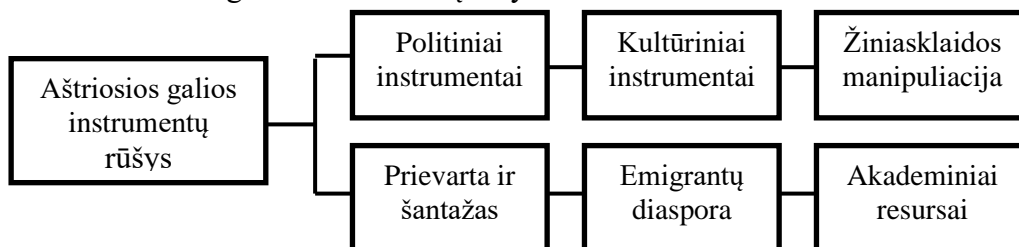
⁶⁷ Hur, 184.

⁶⁸ Christopher Walker, „The Hijacking of Soft Power.“ *Journal of Democracy*, 27(1), 2016, P. 49-50 <
<https://www.ned.org/wp-content/uploads/2016/01/January-2016-JOD-Hijacking-of-Soft-Power-Christopher-Walker.pdf>>
[žiūrėta 2020 05 20]

institucijas, siekiant sumažinti jų patrauklumą.⁶⁹ Tai daroma naudojant įvairius būdus ir instrumentus, kurie paliečia skirtingas valstybės saugumo sritis.

Aštrioji galios veikimo sferos yra ten, kur demokratinės valstybės pačios pažeidžiamiausios – kultūros, žiniasklaidos, akademinėje ir leidybos srityse.⁷⁰ M. Singh aptaria pagrindinius autoritarinių režimų veikimo būdus nukreiptus prieš demokratinės šalis, kurie leidžia sudaryti tikslesnį aštriosios galios instrumentų vaizdą (žiūrėti 3 schemą).

3 schema. Aštriosios galios instrumentų rūšys.

Šaltinis: sudaryta autoriaus remiantis M. Singh „From Smart Power to Sharp Power“ (2018)

Dažniausiai nedemokratinės valstybės naudoja ne vieną, bet kelis skirtingus instrumentus, kurie leidžia joms perteikti savo galią ir paveikti kitų valstybių politiką. Politiniai instrumentai yra naudojami paveikti demokratinėse valstybėse politikų pasisakymus, kurie teigiamai atsilieptų autoritarinių bruožų turinčių valstybių įvaizdžiui. Ryšys tarp nedemokratinėse režimų ir kitų valstybių politinių veikėjų kuriamas per galimas investicijas valstybei, arba tiesioginį režimui simpatizuojančių politikų papirkinėjimą.⁷¹ Taip pat režimas gali neįsileisti tam tikrų žmonių į šalies vidų arba įvesti kitus apribojimus.

Nedemokratinė valstybė gali pasitelkti prievartą ir šantažą, kai taikinyje esanti šalis nevykdo režimo iškeltų reikalavimų arba kitaip pažeidžia jo interesus. Tai galėtų būti investicijų nutraukimas, bendrų projektų stabdymas ar net tyčinis ekonominių svyravimų kėlimas, kuris pažeistų kitos šalies ekonominę saugumą, jei ši, pavyzdžiui, paremtų režimui nepageidaujamą grupę ar megztų ryšius su kitais veikėjais.⁷² Taip demokratinė valstybė praranda dalį savo nepriklausomų sprendimų laisvės.

⁶⁹ Walker ir Ludwig, 9.

⁷⁰ Walker, „What is „Sharp Power?“, 13.

⁷¹ Mandip Singh, „From Smart Power to Sharp Power. How China Promotes her National Interests.“ *Journal of Defence Studies*, 12(2), 2018, P.10 < <https://idsa.in/system/files/jds/jds-12-3-2018-from-smart-power-to-sharp-power-msingh.pdf>> [žiūrėta 2020 05 19]

⁷² Ten pat, 11-12.

Kultūriniai įrankiai, tokie kaip nedemokratinės valstybės finansuojami kultūros centrai, kalbos mokymo įstaigos ar religinės organizacijos, aktyviai naudojami tos valstybės naudai. Per juos, valstybė gali siųsti tiek labiau paslėptas, tiek ir atviras žinutes nukreiptas prieš demokratijos idėjas arba propaganda paremtą savos kultūros aiškinimą. Tarptautinei publikai rodomi renginiai, tokie kaip baleto spektakliai arba nedemokratinės šalies nacionalinės šventės taip pat gali būti naudojami kaip aštriosios galios įrankis, nes juos dažniausiai finansuoja pats režimas.⁷³

Atsivėrusios sienos ir vis mažiau varžomas žmonių judėjimas leidžia nedemokratinėms valstybėms panaudoti savo šalies gyventojus kitose valstybėse. Per tokias institucijas kaip užsienio reikalų ministerijos, diplomatinės atstovybės, švietimo ministerijos bei saugumo institucijos, nedemokratiniai režimai gali suburti savo piliečius gyvenančius kitoje šalyje ir juos panaudoti išreiškiant tam tikrą poziciją arba tiesiog trikdant toje šalyje nusistovėjusią tvarką.⁷⁴ Dėl to kai kurie protestuotojai, atrodytų, išėję į gatves savo noru ir naudodamiesi teise, išreikšti savo nuomonę, iš tikrųjų gali būti pasamdyti vienos iš režimo institucijų ir atlikinėti jiems patikėtas užduotis.

Dar vienas labai plačiai naudojamas instrumentas yra žiniasklaidos manipuliacijos, kurios dažniausiai pasireiškia dezinformacija arba propaganda. Laikraščiai, naujienų portalai, radijas ir televizija, kartu su socialinėmis medijomis yra populiarūs kanalai, per kuriuos nedemokratiniai režimai gali manipuluoti viešąja nuomone kitoje valstybėje. Tai vyksta trejais etapais: užsienio valstybėje pradeda veikti režimo žiniasklaidos platforma, sudaromos bendradarbiavimo sutartys, pradedamas apsikeitimas informacija, žurnalistais bei mokymais.⁷⁵ Prisidengdama žodžio laisve ar alternatyvia nuomone, žiniasklaidos platforma, be įprastos informacijos, pradeda skleisti kitokį požiūrį į tam tikrą problemą, kuris yra patogus nedemokratinei valstybei.

Paskutinis išskirtas aštriosios galios instrumentas – akademiniai resursai – skirtas paveikti studentų ir kitų akademikų nuomonę apie autoritarinį režimą. Nedemokratinės valstybės dalyvauja universitetų mainų programose, kuriose atvykę studentai dažniausiai turi mokytis priimančios šalies kalbą ar išklausyti istorijos bei kultūros kursą. Taip suformuojamas valstybės įvaizdžio pagrindas, kurį grįžę studentai ar kiti akademiniai mainų dalyviai pateikia ir savo šalyse. Mainų programose dalyvaujančius studentus paveikti paprasčiau, nes jie dažniausiai neturi išankstinės, tvirtai suformuotos nuomonės apie priimančiąją valstybę.

⁷³ Singh, 13.

⁷⁴ Ten pat, 16-17.

⁷⁵ Ten pat, 14.

Galia yra viena seniausiai analizuojamų tarptautinių santykių sąvokų. Tarptautinių santykių veikėjai galią gali didinti patys, arba ji jiems suteikiama per struktūrą bei per netiesiogiai veikiančius vidinius procesus. Galia per realizmo prizmę labiausiai priklauso nuo veikėjo (valstybės) turimų resursų, kurie galėtų būti skirti kariniam sektoriui stiprinti. Iš liberalizmo perspektyvos galia didinama tarptautinių institucijų bei valstybių bendradarbiavimo dėka. Konstruktyvistai galios sąvoką konstruoja per reikšmes, kurias kuria patys veikėjai egzistuojami tam tikrose struktūrose.

Galia gali būti panaudojama įvairiomis formomis. Kietoji galia yra paremta atvira prievarta, kuria paveikiamas kito veikėjo elgesys ir šis daro tai, ko paprastai nedarytų, panaudojant karinius ar ekonominius resursus. Minkštoji galia yra paremta patrauklumu, kai kitas veikėjas savo noru (remiantis bendromis vertybėmis, principais, kultūra) nusprendžia elgtis taip, kaip to norėtų ir minkštąja galia disponuojanti valstybė. Išmanioji galia yra tinkamu laiku ir situacijoje efektyviai panaudota kietosios ir minkštosios galios kombinacija.

Aštriąja galia galima vadinti nedemokratinę valstybių įtaką demokratinėms šalims, slapta kurstant neramumus šalies viduje, diskredituojant demokratines vertybes ir taip kuriant savąjį pranašumą. Šis pranašumas kuriamas blokuojant autoritariniam režimui nenaudingos informacijos patekimą į šalies vidų, tačiau laisvai skleidžiant propagandą ar dezinformaciją demokratinėse valstybėse.

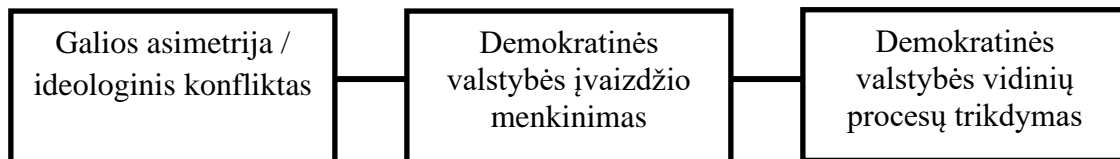
2. METODOLOGINIO TYRIMO ASPEKTAI

Šiame skyriuje bus pristatytas tyrimo dizainas. Darbe bus tiriama Kinijos aštrioji galia Japonijoje per ideologinę asimetriją, Japonijos įvaizdžio menkinimą ir Japonijos vidinių procesų trikdyimą. Magistro darbe naudojami ir apibūdinami keli skirtingi tyrimo metodai - dokumentų analizė, kokybinė žiniasklaidos turinio analizė, pusiau struktūruoti interviu bei kokybinė antrinių duomenų analizė. Gauti atsakymo rezultatai įvertinami ir pristatomi vėlesniuose skyriuose ir išvadų dalyje.

2.1 Tyrimo metodologinio dizaino pristatymas

Suformavus aštriosios galios teorinius rėmus, išskiriami 3 pagrindiniai šios galios formos veikimo analizės kriterijai (žiūrėti 4 schemą). Juos patvirtinus, galima daryti prielaidą apie aštriosios galios veikimą šalyje. Taip šiame darbe atskleidžiamas Kinijos aštriosios galios panaudojimas Japonijoje.

4 schema. Aštriosios galios vertinimo kriterijai.

Šaltinis: sudaryta autoriaus remiantis C. Walker „What is Sharp Power?“ (2018)

Vienas iš aštriosios galios analizės kriterijų yra ideologinis kontrastas tarp tiriamų valstybių. Kuo autoritarinis režimas yra labiau konsolidavęs galią savo šalyje, tuo labiau išryškėja jo pranašumas skleidžiant aštriąją galią demokratinės valstybės viduje. Globalizacijos kontekste, demokratinės šalys laisvai priima įvairios informacijos srautus, o nedemokratiniai režimai gali juos kurti ir valdyti tiek savo valstybės viduje, tiek ir už jos ribų. Šiai asimetrijai identifikuoti naudojama **dokumentų analizė**. Nagrinėjami oficialūs Kinijos dokumentai, teisės aktai ir nutarimai, kurių pagrindu šalies režimas stiprina poziciją savo valstybės viduje.

Demokratinės valstybės įvaizdžio menkinimas nustatomas per žiniasklaidoje kuriamą nuomonę apie valstybę ir Kinijai priklausančių kultūrinių institucijų veiklą. **Kokybinė žiniasklaidos turinio analizė** skirta atskleisti Kinijos aštriosios galios veikimą per naujienų portalus Japonijoje.

Analizuojamas Japonijoje veikiantis naujienų portalas „Record China“, kuris pasirinktas dėl pateikiamo ne tik originalaus turinio, bet ir aptariamų kitų naujienų portalų Kinijoje straipsnių. Tai leidžia susidaryti platesnį vaizdą, kokios naujienos pateikiamos ne tik Japonijos gyventojams (įskaitant ir kinus), bet ir Kinijos piliečiams savo šalyje. Šio portalo pavadinimas sufleruoja, kad jis skirtas Kinija besidomintiems žmonėms ir kinams gyvenantiems Japonijoje. Išskirtinai japonų kalba pateikiamas turinys rodo, jog portalas labiausiai orientuotas į Japonijos visuomenę.

Portalo straipsnių tono vertinimo kriterijai padalinti į tris kategorijas: pozityvus, neutralus ir negatyvus (žiūrėti 2 lentelę). Straipsnius suskirsčius į skirtingas grupes, jų turinys kategorizuojamas, ieškant pasikartojančių Japonijos įvaizdį menkinančių temų.

2 lentelė. Žiniasklaidos turinio vertinimo kriterijai.

Straipsnio tonas	Straipsnio toną nurodantys kriterijai
Pozityvus	Į analizuojamą reiškinį žiūrima iš teigiamos pusės. Išryškinama pozityvi nuomonė, o kiti analizuojamo reiškinio aspektai ignoruojami.
Neutralus	Į analizuojamą reiškinį žiūrima iš įvairių vertinimo taškų. Nėra vienareikšmės nuomonės.
Negatyvus	Į analizuojamą reiškinį žiūrima iš neigiamos pusės. Išryškinama tik negatyvi nuomonė.

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

Kokybinė antrinių duomenų analizė papildoma žiniasklaidos turinio analizėje išskirtas temas. Naudojami kitų autorių parašyti straipsniai, ataskaitos ir suvestinės, kurie suteiktų papildomų Kinijos aštriosios galios pavyzdžių tiek Japonijos įvaizdžio menkinimo, tiek ir vidinių šalies neramumų kurstymo kontekstuose. Šie neramumai analizuojami per Kinijos inicijuojamas kibernetines atakas ir Japonijos kraštutinių kairiųjų grupių veiklą. Papildomuose šaltiniuose taip pat ieškoma Japonijos demokratinių vertybių menkinimo ir jau egzistuojančio vidinio susiskaldymo eksploatacijos pavyzdžių. Be to, nagrinėjamos oficialios Japonijos Gynybos Ministerijos baltosios knygos (*white paper on defence*) ir žvalgybos institucijų metinės ataskaitos, kuriose ieškoma kaip pati Japonija reaguoja į prieš ją nukreiptą aštriąją galią.

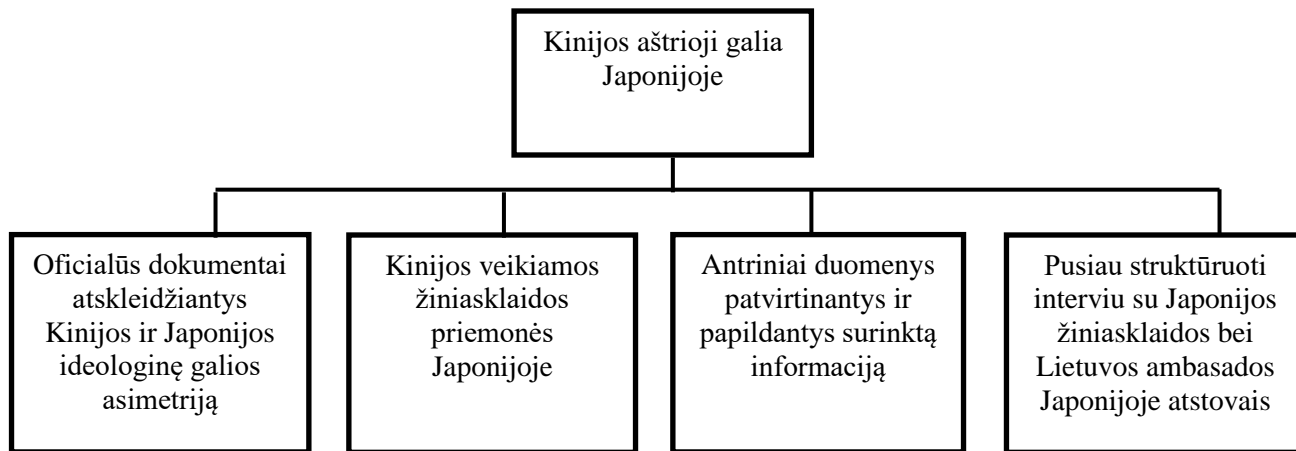
Pusiau struktūruoti interviu su Japonijos žiniasklaidos atstovais ir Lietuvos ambasados Japonijoje pareigūnais skirti papildyti surinktą informaciją apie galimas Kinijos grėsmes Japonijos

nacionaliniam saugumui. Tai pat, jų pagalba, siekiama atskleisti dar vieną požiūrio kampą, kaip Japonija pati vertina aštriosios galios tendencijas savo šalyje.

Tyrimo imtis ir laikotarpis. *Tyrimo imtis:* oficialūs Kinijos dokumentai (Nacionalinio Saugumo Įstatymas, Kibernetinio Saugumo Įstatymas, Kinijos Konstitucija), padėsiantys atskleisti ideologinę galios asimetriją tarp autoritarinio režimo Kinijoje ir demokratinės Japonijos; 50 straipsnių iš Japonijoje veikiančio žiniasklaidos portalo *Record China* (analizuojama „kinai Japonijoje“ skiltis); antriniai šaltiniai, tokie kaip Japonijos valstybės institucijų ataskaitos, bei straipsniai ir kiti darbai, kuriuose minimos aštriosios galios apraiškos Japonijoje; Interviu su Japonijos žiniasklaidos atstovais ir Lietuvos ambasados Tokijuje pareigūnais. *Tyrimo laikotarpis:* **2015 – 2019**. Tyrimo laikotarpio pradžia žymi pradėjusį lėtėti Kinijos ekonominį augimą, kurį Kinijos prezidentas Xi Jinping pavadino „naująja norma“ (*the new normal*).⁷⁶ Tai gali paskatinti šalį ieškoti bendradarbiavimo galimybių su aplinkinėmis valstybėmis, tačiau vis tiek išlaikant ir kietosios galios sklaidą. Todėl Kinija, norėdama paveikti kitas valstybes, bet negalėdama efektyviai naudoti minkštosios galios, galimai rinksis aštriąją galią.

Pristačius darbo tyrimo metodus, galima suformuluoti tyrimo dizaino logiką, pagal kurią yra renkami, apdorojami ir pateikiami duomenys (žiūrėti 5 schemą).

5 schema. Tyrimo dizaino logika.

Šaltinis: sudaryta autoriaus

⁷⁶ Michal Meidan, Amrita Sen, Robert Campbell, „China: the New Normal“, 2015, The Oxford Institute for Energy Studies, P. 2. <<https://www.oxfordenergy.org/wpcms/wp-content/uploads/2015/02/China-the-new-normal.pdf>> [žiūrėta: 2020.04.23]

Pasirinkta analizės logika yra paremta siekiu nuosekliau atskleisti Kinijos aštriosios galios įtaką, bei instrumentus naudojamus Japonijoje. Pirmiausia analizuojamai Kinijos dokumentai. Po to atliekama kokybinė Japonijos žiniasklaidos turinio analizė, ieškant kaip formuojamas Japonijos įvaizdis. Gauti duomenys kategorizuojami ir papildomi antriniais duomenimis bei pusiau struktūruotais interviu tiek su Japonijos žiniasklaidos atstovais, tiek ir su Lietuvos ambasados pareigūnais Tokijuje.

Dėl aštriosios galios identifikavimo sudėtingumo, šiame darbe atsiranda ribotumų ir netikslumų tikimybė. Objektiviai įvertinti nedemokratinų valstybių intencijas analizuojant jų naudojamus aštriosios galios instrumentus yra sudėtinga, ypač neturint visos informacijos. Taip pat, šio darbo autorius pats interpretuoja oficialių dokumentų, deklaracijų bei žiniasklaidos turinio reikšmę, todėl atsiranda netikslios interpretacijos rizika. Tačiau tai nekliudo atskleisti bendroms aštriosios galios veikimo tendencijoms Japonijoje.

Tyrimo etika. Atliekant pusiau struktūruotus interviu su Japonijos žiniasklaidos atstovais ir Lietuvos ambasados Japonijoje pareigūnais, informantams buvo pasiūlyta, esant pageidavimui, tyrimo rezultatų aptarime neskelbti juos identifikuojančios informacijos.

2.2 Kinijos ir Japonijos ideologinė galios asimetrija

Kinijos Liaudies Respublika yra nedemokratinė valstybė Rytų Azijos regione, valdoma komunistinio režimo su Kinijos komunistų partija ir jos generaliniu sekretoriumi bei prezidentu Xi Jinping priešakyje. Nors šalyje yra dar 8 skirtingos politinės partijos, jas visas kontroliuoja Kinijos komunistų partija.⁷⁷ Taip pat, remiantis 2020 metų Freedom House duomenimis, šalies vadovu tapus Xi Jinping, Kinija vis labiau riboja tiek politines, tiek ir pilietines laisves, bei stiprina žiniasklaidos, žodžio laisvės, religijos ir akademinę kontrolę.⁷⁸ Dėl to ši šalis užima vieną žemiausių vietų valstybių laisvės reitinge, be artimesnių kilimo perspektyvų.

Priešingai nei Kinija, Japonija yra daugiapartinė parlamentinė demokratija, suteikianti gyventojams visas politines bei civilines laisves, būdingas ir Vakarų demokratinėms valstybėms.⁷⁹

⁷⁷ Central Intelligence Agency, „The World Factbook: China.“ 2020

<<https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/ch.html>>

⁷⁸ Freedom House, „Freedom in the World: China.“ 2020. <<https://freedomhouse.org/country/china/freedom-world/2020>> [žiūrėta 2020 05 20]

⁷⁹ Freedom House. „Freedom in the World: Japan.“ 2020. <<https://freedomhouse.org/country/japan/freedom-world/2020>> [žiūrėta 2020 05 20]

Japonijos, kaip „taiką mylinčios valstybės“ orientacija, yra nukreipta į tarptautinį bendradarbiavimą, branduolinį nusiginklavimą ir taikų sugyvenimą Azijos ir Ramiojo vandenyno regione.⁸⁰ Japonijos savigynos pajėgos (*Self Defence Forces*) irgi atlieka tik gynybinę funkciją, kartu dalyvaudamos humanitarinėse ir taikos palaikymo misijose.

Skirtingos Kinijos ir Japonijos valdymo sistemos sukuria ideologinę galios asimetriją, kuri Kinijai leidžia laisviau skleisti savo aštriąją galią. 2015 metais Kinijos ekonomikai pradėjus lėtėti, šaliai tapo svarbu „stabilizuoti santykius su Japonija, sustiprinti ekonominius ryšius, bendradarbiauti aplinkosaugos, technologijų ir kitose srityse, tam kad užsitikrintų tolimesnį valstybės ekonominį vystymąsi.“⁸¹ Nuo 2015 metų tarp Japonijos ir Kinijos pastebimas aktyvesnis aukštų valstybės pareigūnų susitikimų skaičius. Šalys ieško bendrų strateginių interesų, bei vysto trapkultūrinius ryšius su studentais, mokslininkais ir kitais žmonėmis.

2.2.1 Kinijos režimo galios konsolidavimas šalies viduje

2015 metais įteisintas Kinijos Nacionalinio Saugumo Įstatymas yra vienas iš pagrindinių teisinių aktų, leidžiančių Komunistų Partijai ir Xi Jinping teisiškai plėsti kontrolę šalyje. Visos valstybės saugumą užtikrinantys procesai politikos, ekonomikos, visuomenės ir kultūros srityse, yra vykdomi vadovaujant Kinijos Komunistų Partijai. Dokumento 7 straipsnyje nurodoma, kad žmonių teisės, bei valstybės piliečių laisvės yra gerbiamos ir saugomos tiek, kiek tai nurodo įstatymai.⁸² Tačiau tiek dėl šio, tiek ir dėl kitų aptariamų įstatymų sąvokų neapibrėžtumo, Kinijos valdžia palieka daug vietos interpretacijai, kurią gali panaudoti savo priešų persekiojimui ir tolesniam autoritarinės kontrolės didinimui.

Kinijos Kibernetinio Saugumo Įstatymas šalyje įsigaliojo 2017 metais. Jame taip pat yra straipsnių, kurie gali tapti pagrindu šalies režimui nepalankių žmonių persekiojimui ir baudimui. Įstatymo 12 straipsnyje rašoma, kad žmogus ar organizacija „negali naudoti interneto keliant pavojų šalies nacionaliniam saugumui, nacionalinei garbei ir nacionaliniams interesams; jie negali kurstyti nacionalinio suvereniteto ardymo, socialistinės sistemos nuvertimo, negali skatinti separatizmo, laužyti

⁸⁰ Ministry of Foreign Affairs of Japan, „Japan’s Security Policy.“ 2016.

<https://www.mofa.go.jp/fp/nsp/page1we_000077.html> [žiūrėta: 2020.04.29]

⁸¹ Public Security Intelligence Agency, „Annual Report 2015. Review and Prospects of Internal and External Situations.“ Japan, 2016, P. 28 <<http://www.moj.go.jp/content/001223515.pdf>> [žiūrėta 2020 05 20]

⁸² Ministry of National Defense of the People’s Republic of China, „National Security Law of the People’s Republic of China.“ 2015 <http://eng.mod.gov.cn/publications/2017-03/03/content_4774229.htm> [žiūrėta 2020 05 05]

nacionalinės vienybės, propaguoti terorizmo ir ekstremizmo.“⁸³ Straipsnio sąvokų neapibrėžtumas valstybei suteikia galimybę bausti tuos, kurie neigiamai atsiliepia apie režimą bei nesilaiko Komunistų Partijos formuojamos oficialios linijos.

Įstatymo 46 straipsnis nurodo, kad individai arba organizacijos „negali steigti internetinių puslapių ar komunikacijos grupių sukčiavimui (ir) nusikalstamų metodų perteikimui.“⁸⁴ Jeigu Kinija nusikalstamais laiko bet kokius protestus prieš socialistinę sistemą, valstybės suverenumą (ypač Taivano ir ginčytinų teritorijų klausimu) ir kitas partijos propaguojamas nuostatas, toks straipsnis leidžia ardyti ir persekioti galimų protestuotojų grupes, joms dar neišėjus į gatves. Tai turėtų galioti ir internetinėje erdvėje Kinijoje veikiančiams privatiems naujienų portalams, bei kitoms socialinėms medijoms ir tinklams.

Dar vienas įstatymas įsigaliojęs 2017 metais buvo užsienio nevalstybinių organizacijų įstatymas, kuriame reglamentuojama šių organizacijų veikla. Jame, kaip ir prieš tai minėtuose dokumentuose, sąvokoms trūksta konkretumo. Dėl to, bet kokia Kinijoje veikianti užsienio organizacija gali būti priskiriama šiai kategorijai, kartu su jai pritaikytais įstatymais. Įstatymo 5 straipsnyje nurodyta, kad nevalstybinės užsienio organizacijos „negali grasinti Kinijos saugumui ar nacionalinei ir etninei vienybei; ir negali kenkti nacionaliniams interesams, visuomenės interesams ir žmonių teisėms.“⁸⁵ Kitaip tariant, bet kokia užsienio organizacijų veikla sprendžianti žmogaus teisių pažeidimų ar laisvės suvaržymo klausimus, bei bandanti skleisti režimui nepageidaujamą informaciją, teisiniu pagrindu gali būti nedelsiant sustabdyta.

Autoritarinio režimo galią plečiančius įstatymus, dar labiau sustiprina 2018 metais atnaujinta Kinijos konstitucija. Jos 79 straipsnyje rašoma, kad „Kinijos prezidento ir viceprezidento kadencija trunka tiek pat, kiek ir Nacionalinio Žmonių Kongreso.“⁸⁶ Tačiau straipsnyje nėra nurodyto tikslaus vienam asmeniui leidžiamo kadencijų skaičiaus. Xi Jinping valdymo laikotarpis nėra ribojamas ir gali trukti iki gyvos galvos. Kinijos Komunistų partijos vaidmuo atnaujintoje konstitucijoje yra dar labiau

⁸³ Rogier Creemers, Paul Triolo ir Graham Webster „Translation: Cybersecurity Law of the People’s Republic of China.“ New America, 2018 <<https://www.newamerica.org/cybersecurity-initiative/digichina/blog/translation-cybersecurity-law-peoples-republic-china/>> [žiūrėta 2020 05 06]

⁸⁴ Ten pat.

⁸⁵ China Development Brief, “The People’s Republic of China’s Law on the Management of the Activities of Overseas NGOs within Mainland China.“ 2016 <<http://www.chinadevelopmentbrief.cn/articles/the-peoples-republic-of-chinas-law-on-the-management-of-the-activities-of-overseas-ngos-within-mainland-china/>> [žiūrėta 2020 05 08]

⁸⁶ National People’s Congress Observer, „Constitution of the People’s Republic of China,“ 2018 <<https://npcobserver.files.wordpress.com/2018/12/PRC-Constitution-2018.pdf>> [žiūrėta 2020 05 08]

pabrėžiamas, o ir pats prezidentas teigia, kad „partija, vyriausybė, kariuomenė, visuomenė ir mokslas, šiaurė, pietūs, rytai, vakarai ir centras – partija vadovauja viskam.“⁸⁷

Tokios įstatymais remtos tendencijos Kinijai suteikia galios pranašumą kultūrinių, visuomeninių, bei kitų su informacija susijusių tarpvalstybinių mainų metu. Kinijai palanki ideologinė galios asimetrija leidžia griežtai kontroliuoti informacijos sklaidą savo šalyje ir, tuo tarpu, tarptautinio bendradarbiavimo pagalba, nesunkiai skverbtis į demokratinių valstybių informacijos lauką. Tai parodo, kad Kinija, bendradarbiaudama su Japonija kultūrinėje ar visuomeninėje srityje, gali nevaržomai manipuliuoti informacija ir tokiu būdu atitinkamus nutarimus ar sutartis paversti vienu iš aštriosios galios įrankiu.

2.2.2 Kinijos ir Japonijos tarpvalstybinis dialogas

2015 – 2019 metų laikotarpiu, Kinija ir Japonija padidino susitikimų tarp šalių vadovų ir kitų aukštų šalies pareigūnų skaičių. Susitikimų metu buvo diskutuojama teritorinio saugumo (ypač Pietų bei Rytų Kinijos jūros teritorijoje), gamtosaugos ir ekonominio bendradarbiavimo bei Šiaurės Korėjos grėsmės temomis. Šalys taip pat ieškojo bendrų kultūrinio ir visuomeninio bendradarbiavimo galimybių, siekdamos paskatinti tarpvalstybinį žmonių judėjimą ir geresnį viena kitos kultūrinį pažinimą.

Dar 2015 metais tarp valstybių vadovų buvo sutarta vystyti abiejų valstybių jaunimo mainus per mokslo, aplinkosaugos, kultūros ir kitas iniciatyvas. Kinija, pritardama, jog jaunimas ateityje formuos abiejų šalių politiką, per „Trijų Tiltų“ projektą į Japoniją atsiuntė apie 1000 jaunų žmonių gilesniam Japonijos kultūros suvokimui plėsti.⁸⁸ Vėliau buvo susitarta dėl 30000 Japonijos ir Kinijos studentų mainų programos. Taip pat 2016 metais Japonijoje buvo atlaisvintas daugkartinio panaudojimo (iki 10 metų) vizų išdavimas Kinijos piliečiams, kartu supaprastinant patekimo į šalį procesą Kinijos verslininkams, mokslininkams ir kultūros veikėjams.

Keturiasdešimtojo Taikos ir Draugystės sutarties tarp Japonijos ir Kinijos jubiliejaus proga, Nacionalinio Žmonių Kongreso Komiteto (*National People's Congress Standing Committee*) pirmininkas Li Zhanshu irgi akcentavo taikų valstybių sugyvenimą, draugystę ir bendradarbiavimą. Tačiau tokia šiltesnius valstybių santykius nusakanti retorika, iš esmės nekeičia realiosios situacijos

⁸⁷ Ken Suzuki, „China's New „Xi Jinping Constitution“, Nippon, 2018 11 27 <<https://www.nippon.com/en/in-depth/a05803/china%E2%80%99s-new-xi-jinping-constitution-the-road-to-totalitarianism.html>> [žiūrėta 2020 05 08]

⁸⁸ Ministry of Foreign Affairs of Japan, „Japan - China Foreign Ministers' Meeting.“, 2018 01 28 <https://www.mofa.go.jp/a_o/c_m1/cn/page3e_000817.html> [žiūrėta 2020 05 09]

tarp Japonijos ir Kinijos. Autoritarinis režimas tiek viduje, tiek ir užsienyje vykdo propagandos kampanijas prieš Japoniją ir nepaisant šalių ekonominių santykių plėtimo, Kinija toliau riboja kai kurių japoniškų maisto produktų patekimą į šalį, teigdama, jog jų kokybė pirmiausia turi būti patikrinta Kinijos mokslininkų, bet ta patikra tęsiasi jau ne vienerius metus.

Šių valstybių aukštų pareigūnų susitikimų metu nuolat kalbama apie teisės gerbimą ir taikų abiejų valstybių koegzistavimą. Abu valstybių vadovai sutaria, kad šalys turėtų būti „partnerėmis, kurios tarpusavyje bendradarbiauja, o ne tampa viena kitai priešėmis“ ir taip pat sutinka, jog „be stabilumo Rytų Kinijos jūroje tarp Japonijos ir Kinijos negali būti tikro santykių pagerėjimo.“⁸⁹ Nepaisant to, Kinijai priklausantys laivai vien 2018 – 2019 metų laikotarpiu 180 kartų neteisėtai kirto Japonijos teritoriją prie Senkaku salų, o taip pat 1549 kartus manevravo ties teritorine riba.⁹⁰ Kiekvienais metais ši tendencija vis auga.

Atsižvelgiant į anksčiau aptartą Kinijos viduje veikiančią įstatymų bazę, tarpvalstybinis bendradarbiavimas sukuria daugiau galimybių režimui plėsti savo įtaką. Naujausioje 2019 metų Japonijos žvalgybos institucijų ataskaitoje rašoma apie Kinijos mokslininkų ir kitų akademinių grupių narių užmaskuotą veikimą užsienio šalyse. Daugiau nei 2500 Kinijos kariuomenės mokslininkų slapta dalyvauja tarptautinėse mainų programose JAV, Didžiosios Britanijos, Kanados, Australijos, Vokietijos, o taip pat ir Japonijos universitetuose bei kitose mokslo institucijose, norėdami pasisavinti pažangiausias valstybių technologijas.⁹¹

2.3 Negatyvaus Japonijos įvaizdžio kūrimas

Kinijos įtakos didinimas per informacijos kontrolės operacijas nėra naujas reiškinys. Suvienytojo Fronto Darbu (*United Front Work*) yra vadinama, dar Mao valdymo laikotarpiu atsiradusi, Kinijos Komunistų Partijos strategija, kuria įvairiomis propagandos ir informacijos manipuliacijos technikomis partija siekia paveikti valstybės viduje ir užsienyje gyvenančius žmones nepriklausančius Komunistų Partijai.⁹² Tai daroma žiniasklaidos priemonėmis, kultūrinių mainų pagalba, literatūros sklaida ir

⁸⁹ Ministry of Foreign Affairs of Japan, „Japan-China Summit Meeting and Dinner.“ 2019 08 27 <https://www.mofa.go.jp/a_o/c_m1/cn/page3e_001046.html> [žiūrėta 2020 05 09]

⁹⁰ Public Security Intelligence Agency, „Annual Report 2019. Review and Prospects of Internal and External Situations.“ Japan, 2020, P. 36 <<http://www.moj.go.jp/content/001255171.pdf>> [žiūrėta 2020 05 06]

⁹¹ „Annual Report 2019. Review and Prospects of Internal and External Situations,” P. 57

⁹² Takashi Suzuki, „China’s United Front Work in the Xi Jinping era – institutional developments and activities.“ *Journal of Contemporary East Asia Studies*, 8(1), 2019, P. 83-84 <<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/24761028.2019.1627714>> [žiūrėta 2020 05 07]

panašiai. Xi Jinping valdymo laikotarpiu „įtakos plėtimas per užsienyje gyvenančių kinų grupes, su tikslu paversti jas Kinijos propagandos bazėmis, tapo svarbia šalies suvienytojo fronto dalimi.“⁹³ Japonijoje taip pat galima pastebėti šios strategijos pėdsakų.

Japonija yra žinoma kaip ypač homogeniška visuomenė, kurioje dominuoja etniniai japonai. Visuomenei pradėjus senti, o gimstamumui mažėti, Japonija iš lėto atpalaidavo imigracijos politiką, siekdama pritraukti daugiau darbo jėgos iš užsienio. Nors kinai šalyje sudaro nedidelį visų gyventojų procentą, jie yra antra pagal didumą etninė grupė. Pastebima didėjančios kinų emigracijos į Japoniją tendencija. 2000 metais, kinų gyvenančių Japonijoje buvo apie 320.000, o 2017 metų duomenimis, kinai sudarė apie 878.000 gyventojų.⁹⁴ Sąlyginai didelė etninių kinų dalis Japonijoje, susivienijusi gali turėti įtakos šalies politiniams procesams.

Naujosios Zelandijos pavyzdys rodo, kaip šalyje gyvenanti kinų diaspora, veikiama Kinijos režimo, tampa įtakinga galia valstybės politikos ir akademinėje srityje. Kinų bendruomenės yra paplitusios visoje šalyje, o ypač Auklando mieste. Tiek kinų kilmės politikai, tiek ir universitetų studentai bei darbuotojai aktyviai veikia, skatindami kultūrinį ir ekonominį šalių bendradarbiavimą. Tačiau atlikus tyrimą, buvo išaiškinti paslėpti kai kurių žmonių ryšiai su Kinijos vyriausybėmis institucijomis, karinės žvalgybos tarnybomis ir verslo atstovais.⁹⁵

Kinija galimai siekia neigiamai paveikti Japonijoje gyvenančių kinų nuomonę apie valstybę per naujienų portalus, kultūrines institucijas ir literatūrą. Anot buvusio Kanados žvalgybos pareigūno J. Michael Cole, Konfucijaus institutai, kartu su Kinijos Komunistų Partijos Tarptautinių Ryšių Departamentu, Centrinio Propagandos Departamentu, valstybės valdoma žiniasklaida, bei Kinijos Draugiškų Tarptautinių Kontaktų Asociacija, yra „vieni pagrindinių Kinijos politinės prievartos bei įtakos dalyvių, vykdančių operacijas užsienyje.“⁹⁶ Neigiama nuomonė apie Japoniją nebūtinai formuojama pačios Japonijos viduje, bet ir kitose demokratinėse valstybėse, o taip pat ir pačioje Kinijoje.

⁹³ Anne-Marie Brady, „Magic Weapons: China’s Political Influence Activities Under Xi Jinping.“ Pranešimas konferencijoje „The corrosion of democracy under China’s global influence,“ Arlington, USA, 2017, P. 3-4 <https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/media/documents/article/magic_weapons.pdf> [žiūrėta 2020 05 20]

⁹⁴ Mark Schreiber, „Media stews over growing Chinese numbers in Japan“. The Japan Times , 2018 07 14 <<https://www.japantimes.co.jp/news/2018/07/14/national/media-national/media-stews-growing-chinese-numbers-japan/#.XqwuHKj7Q2w>> [žiūrėta 2020 04 30]

⁹⁵ Brady, 19-21, 26-27.

⁹⁶ J. Michael Cole, „The Hard Edge of Sharp Power. Understanding China’s Influence Operations Abroad“. 2018, Canada: A. Macdonald-Laurier Institute Publication, P. 11 <[https://macdonaldlaurier.ca/files/pdf/20181022_MLI_China%27s_Influence_\(Cole\)_PAPER_WebreadyF.pdf](https://macdonaldlaurier.ca/files/pdf/20181022_MLI_China%27s_Influence_(Cole)_PAPER_WebreadyF.pdf)> [žiūrėta 2020 05 01]

Kinijoje veikiantys socialinių medijų tinklai yra palankūs įrankiai vietinių Kinijos gyventojų viešosios nuomonės formavimui Japonijos tema. „Weibo“, kitaip žinomas kaip kiniškas „Twitter“ analogas, šalyje yra ypač populiarus. Vieno tyrimo metu buvo nustatytas Kinijos nacionalistų, kurie taip pat yra populiarūs nuomonės formuotojai „Weibo“ platformoje, negatyvus Japonijos įvaizdžio kūrimas tiek istorijos, tiek ir Rytų Kinijos jūros (Senkaku salų) teritorijos klausimais.⁹⁷ Tačiau nuodugnesnė Kinijos socialinių medijų analizė reikalauja gerų kinų kalbos žinių, todėl šiame darbe viešosios nuomonės formavimas per tokias platformas nėra nagrinėjamas.

2.3.1 Žiniasklaidos priemonėmis kuriamas negatyvus įvaizdis

Kinijos žiniasklaidą griežtai kontroliuoja valstybės institucijos. Prezidentas Xi Jinping pabrėžė informacijos kontrolės svarbą, kuri ypač aktuali modernių informacijos technologijų aplinkoje.⁹⁸ Informacijos sklaida kontroliuojama ne tik šalies viduje, bet ir užsienio valstybėse, kuriose Kinija siekia paveikti ir formuoti gyventojų nuomonę. Vieni didžiausių Kinijai priklausančių naujienų portalų „China Daily“, „People’s Daily“ ir „Global Times“ šiame darbe atskirai nėra analizuojami, o vietoje jų pasirinkta mažesnė, Japonijos visuomenei pritaikyta žiniasklaidos priemonė.

Nors Japonijoje veikiantis naujienų portalas „Record China“ nėra žinomas kaip vienas iš Kinijos propagandos instrumentų, jame publikuojamuose straipsniuose irgi pastebimas neigiamą Japonijos įvaizdį atspindintis tonas. Portalo vadovas yra iš Kinijos Dzilino provincijos kilęs japonas Hiroyuki Yamaki, tačiau konkrečių sąsajų su Kinijos vyriausybe rasti nepavyko. Šiame darbe analizuojama 50 skirtingų „Record China“ straipsnių „kinai Japonijoje“ skiltyje, kurioje aprašoma Japonijoje gyvenančių kinų nuomonė apie socialinius ir kultūrinius šalies aspektus. Straipsniai suskirstyti į 3 skirtingas grupes, atsižvelgiant į toną, per kurį apibūdinamos šalies socialinės, kultūrinės ir politinės sritys (žiūrėti 3 lentelę).

⁹⁷ Yinxian Zhang, Jiajun Liu ir Ji-Rong Wen, „Nationalism on Weibo: Towards a Multifaceted Understanding of Chinese Nationalism.“ *The China Quarterly*, 235, September 2018, P. 766 – 768 < <https://www.cambridge.org/core/journals/china-quarterly/article/nationalism-on-weibo-towards-a-multifaceted-understanding-of-chinese-nationalism/2E3D5ECDBF8EF105F507BBF58006B9CB> > [žiūrėta 2020 05 20]

⁹⁸ Brady, 7.

3 lentelė. „Record China“ straipsnių tonai

„Record China“ straipsnių tonai Japonijos atžvilgiu 2015-2019 laikotarpiu	
Pozityvus tonas	16%
Neutralus tonas	32%
Negatyvus tonas	52%

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Didžiąją skilties „kinai Japonijoje“ analizuoto turinio dalį sudaro negatyvus ir neutralaus tono straipsniai apie Japoniją, tačiau 8 straipsniuose (16%) apie šalį atsiliepiama tik iš teigiamos pusės. Dažniausiai yra giriamas japoniškas maistas, miestų švara, pačių japonų mandagumas, mažas eismo įvykių skaičius, bei žmogiškojo gerumo apraiškos. Viename atvejuje lyginamas Kinijos ir Japonijos miestų saugumo lygis, pateikiant kinės, pametusios piniginę, kuri jai buvo saugiai gražinta, istoriją.⁹⁹ Kitame straipsnyje teigiamai atsiliepiama ir apie Japonijos ministrą pirmininką, kai jis, 2017 metų pradžioje, pasidžiaugė Japonijos ir Kinijos santykių šilimu, bei pagyrė Kinijos Hangžou miesto grožį.¹⁰⁰

Neutralaus tono straipsniuose pateikiamas tiek teigiamas, tiek ir neigiamas Japonijos įvaizdis. Kartais naudojama tokia aprašomo įvykio struktūra: parašomas pozityvus teiginys apie Japoniją, vėliau per vidurį įterpiamas neigiamas komentaras šalies atžvilgiu, o pabaigoje vėl pakartojama šalies teigiama savybė. Pavyzdžiui, viename iš straipsnių paneigiamas kai kurių kinų įsitikinimas, kad ligoninėse japonai gydytojai tyčia bando jiems sukelti fizinį skausmą. Po to seka kinų internetinių komentatorių nuomonė, jog japonai iš tikrųjų nemėgsta kinų (Japonijoje kinus kartais atsisakoma vežti taksi; mokyklose vaikai mokomi nemėgti kinų), o straipsnis užbaigiamas komentaru „aš studijuoju Japonijoje ir dauguma japonų studentų yra draugiški.“¹⁰¹ Kitais atvejais, naudojamos akį traukiančios

⁹⁹ “中国にない「安心感」が日本にはある！財布を落とした在日中国人女性のその後—華字紙”, Record China, 2016 07 17. <<https://www.recordchina.co.jp/b145054-s0-c30-d0052.html>> [žiūrėta 2020 05 02]

¹⁰⁰ “安倍首相が春節の祝賀メッセージ、中国ネットは「意外に」好意的”, Record China, 2017 01 28. <<https://www.recordchina.co.jp/b162308-s0-c10-d0052.html>> [žiūrėta 2020 05 03]

¹⁰¹ “仇日教育で中国人の被害妄想はここまで膨らんだ！=在日中国人妻の出産騒動で「中国人だからこんな目にあわされた！」—中国ネット”, Record China, 2015 08 03 <<https://www.recordchina.co.jp/b115568-s0-c60-d0063.html>> [žiūrėta 2020 05 03]

antraštės, kaip pavyzdžiui „kodėl Naros parke (Japonijoje) nuo stirnų dažniausiai nukenčia kinai?“¹⁰² Straipsnyje vėliau paaiškinama, jog tai pačių kinų turistų kaltė.

Negatyvaus tono straipsniuose apie Japoniją pabrėžiami neigiami šalies aspektai. Dažniausiai tai susiję su pačių kinų patirtimi gyvenant Japonijoje, tačiau liečiamos ir kitos temos, tokios kaip valstybių istorinės nuoskaudos arba Japonijos ir JAV santykiai. Pagal pasikartojančias temas, neutralaus ir negatyvaus tono straipsnius galima kategorizuoti į 2 pagrindines grupes: **kinų diskriminacija Japonijoje** ir **neigiama Japonijos istorijos pusė** (žiūrėti 6 schemą). Kinų diskriminacijos Japonijoje tema sudaro didžiąją neutralaus ir negatyvaus tono straipsnių dalį.

6 schema. Pagrindinės neutralaus ir negatyvaus tono straipsnių temos

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Tirtuose straipsniuose kinų diskriminacijos apraiškos pateikiamos per įvairias sritis. Kinai tampa telefoninių sukčių aukomis, juos išnaudoja darbe, o ir pati Japonijos žiniasklaida juos pozicionuoja kaip antraeilius žmones. Keliuose skirtinguose straipsniuose rašoma apie Kinijos ambasados Japonijoje raginimus kinams būti atsargesniems dėl telefoninių sukčių ir kitų apgavikų, kurie apsimetę įvairių Kinijos ir Japonijos institucijų darbuotojais, siekia išvilioti jų finansinius duomenis ir pinigus.¹⁰³ Panašių straipsnių pagausėjimas pastebimas 2017 – 2018 metais. Taip pat rašoma apie Japonijoje kinų turistų mėgstamas parduotuves, kuriose jiems pardavinėjami suklastoti aksesuarai, tokie kaip firminiai laikrodžiai ir kiti daiktai.¹⁰⁴

¹⁰² „奈良公園のシカ、被害者の多くが中国人なのはなぜ？＝中国ネットユーザーが議論”, Record China, 2019 02 21 <<https://www.recordchina.co.jp/b689355-s0-c30-d0052.html>> [žiūrėta 2020 05 03]

¹⁰³ „日本は在日中国人を狙う詐欺の多発国、駐日中国大使館が典型的な手口を紹介して注意を喚起”, Record China, 2018 01 26, <<https://www.recordchina.co.jp/b562074-s0-c30-d0046.html>> [žiūrėta 2020 05 03]

¹⁰⁴ „「日本の店は安心」のはずが...、在日中国人女性が52万円で購入したブランド時計、偽物と判明”, Record China, 2019 03 12, <<https://www.recordchina.co.jp/b694380-s0-c30-d0052.html>> [žiūrėta 2020 05 03]

Aprašoma ir nepavydėtina kinų, dirbančių Japonijoje situacija. Viename straipsnyje pasakojama moters istorija, kuri galimai patyrė ne tik „vergiškas“ darbo sąlygas, bet ir seksualinį priekabiavimą.¹⁰⁵ Kitame straipsnyje irgi pateikiamas požiūris, jog „kinai Japonijoje dirba kaip vergai“, bei kad išgirde kiniškai kalbančius žmones, japonai gali net supykti.¹⁰⁶ Dar viename straipsnyje rašoma, kad kinai, sužavėti darbo Japonijoje galimybėmis, dažnai nusivilia, nes darbo apmokymų programos Japonijoje neveiksmingos ir kinai gauna nekvalifikuotą arba mažai apmokamą darbą.¹⁰⁷ Yra ir daugiau panašių straipsnių, kuriuose darbo Japonijoje perspektyvos aprašomos iš neigiamos pusės, o kinai vaizduojami kaip išnaudojamoji klasė.

Kinų diskriminaciją Japonijoje bandoma pademonstruoti ir per vietinių televizijos laidų šališkumą. Japonai kaltinami tyčia kuriantys neigiamą kinų įvaizdį televizijoje, kuris veikia visuomenės nuomonę. Viename iš straipsnių rašoma, jog japonų televizijos laidos, pasakodamos apie šalyje gyvenančius kinus, tyčia atrenka tik pačius blogiausius ir ekstremaliausius atvejus, siekdamos aukštesnių reitingų.¹⁰⁸ Kinai vaizduojami kaip nekultūringi, neturintys elementarių stalo manierų, bei gyvenantys antisanitarinėmis sąlygomis.

Kitas konkretus atvejis, kuriame japonų žiniasklaida kritikuojama kaip stokojanti objektyvumo, buvo kinų protestas prie Apa viešbučio Tokijuje, kurio savininkas parašė knygą neigiančią Japonijos dalyvavimą Nandzingo žudynėse. Straipsnyje teigiama, jog japonų žiniasklaida susitelkė ties kinų protestuotojais, bet beveik neskyrė dėmesio dešiniųjų pažiūrų japonų grupei, kuri siekė sutrikdyti protestą ir atėjo su tokiais šūkiiais ant plakatų, kaip „grįžkite į Kiniją“.¹⁰⁹

Be diskriminacijos temos, taip pat pastebimas neigiamų Japonijos istorijos aspektų išryškėjimas. Kinai raginami nepamiršti jiems skaudžių istorinių įvykių, kuriuose dalyvavo Japonija. Straipsniuose minimi Japonijos ir Kinijos karai, per kuriuos nuo XIX a. pabaigos, Japonija, pasisavindama Kinijos

¹⁰⁵ „日本で働く外国人技能実習生の現状、「奴隷の方がマシ」の声も—中国紙“, Record China, 2017 02 21, <<https://www.recordchina.co.jp/b164384-s10-c30-d0035.html>> [žiūrėta 2020 05 03]

¹⁰⁶ „中国で「在日中国人はつらい立場にある」とのうわさ、「奴隷同然の状態も」とのデマも—中国メディア“, Record China, 2015 01 17, <<https://www.recordchina.co.jp/b100742-s0-c30-d0035.html>> [žiūrėta 2020 05 03]

¹⁰⁷ „魅力ない日本の研修生制度、貝殻を剥く作業が先進知識？—中国メディア“, Record China, 2016 03 23, <<https://www.recordchina.co.jp/b130773-s0-c30-d0046.html>> [žiūrėta 2020 05 03]

¹⁰⁸ „視聴率狙いの行きつく果て、中国人こきおろす日本バラエティー番組が炎上—中国メディア“, Record China, 2016 05 29, <<https://www.recordchina.co.jp/b140006-s0-c30-d0042.html>> [žiūrėta 2020 05 03]

¹⁰⁹ „韓国でも話題の在日中国人によるアパホテル抗議デモ、日本メディアの対応を指摘する声も—韓国ネット「日本も韓国と同じ」「500年後も日本は...”, Record China, 2017 02 07, <<https://www.recordchina.co.jp/b162780-s0-c10-d0035.html>> [žiūrėta 2020 05 03]

resursus, o vėliau gaudama JAV paramą, užsitikrino spartesnę valstybės vystymąsi.¹¹⁰ Kitame straipsnyje, kaip neigiamas šalies aspektas, išskiriamas artimas Japonijos bendradarbiavimas su JAV. Ten rašoma, jog Japonija, neturėdama savos įtakos, tiesiog sekioja paskui JAV ir nepaisant pastarosios sukeltų Antrojo Pasaulinio karo skausmų, paaukojo Okinavoje gyvenančių žmonių interesus.¹¹¹

Taip formuojamas Japonijos įvaizdis pateikiamas „Record China“ naujienų portale. Visi straipsniai rašomi tik japonų kalba, todėl yra orientuoti į vidinį šalies skaitytojų ratą. Atsižvelgiant į straipsnių turinį ir toną, galima manyti, jog portalas skirtas kairiųjų pažiūrų Japonijos piliečiams. Taip pat, tokio pobūdžio straipsniai gali būti nutaikyti į japoniškai kalbančią kinų imigrantų arba nuo mažens Japonijoje gyvenančią kinų diasporą. Taip kurstomas nepasitenkinimas šalimi, kurį vėliau Kinija galimai panaudotų prieš Japoniją.

2.3.2 Literatūros ir kultūrinių institucijų kuriamas neigiamas įvaizdis

Kinija neigiamą Japonijos įvaizdį formuoja ne tik naujienų portaluose, bet ir literatūroje, bei per kultūrinės institucijas. Jose dažniausiai pabrėžiama Japonijos agresija ir istoriniai nusikaltimai prieš Kiniją, Korėją, bei kitas Azijos regiono valstybes. 2015 metais Kinija švėsdama septyniasdešimtą Antrojo Pasaulinio karo laimėjimo metines, pirmą kartą surengė išskirtinį paradą pergalei prieš Japoniją paminėti. Tais pačiais metais, šalyje įvairiomis kalbomis buvo išleista ne viena knyga, kurių tikslas buvo atskleisti „teisingą istorijos supratimą“, kuriame Kinija gynėsi ir nugalėjo „japonų fašistus agresorius.“¹¹² Tokio pobūdžio literatūroje bandoma akcentuoti Japonijos karių išnaudotų moterų Korėjoje, bei Nandzingo žudynių temas. Visa tai pateikiama Kinijos piliečiams, bei žmonėms gyvenantiems užsienyje.

Kinijoje taip pat buvo atidaryti ir atnaujinti, į neigiamą Japonijos įvaizdžio kūrimą orientuoti, kultūriniai objektai. Pekine atsivėrė „Kinijos Pasipriešinimo Prieš Japonijos Agresiją“ muziejus, Heilongdziango provincijoje pradėjo veikti „Japonijos Armijos 731 Skyriaus Karo Nusikaltimų Įrodymų“ muziejaus blokas, kartu su paviešintais dokumentais, kurie taip pat turėtų įrodyti Japonijos

¹¹⁰ „「日本人の素養が高いのは中国から圧搾して発展したから」＝復旦大学教授がテレビ番組で主張—中国メディア“, Record China, 2019 01 30, <<https://www.recordchina.co.jp/b683786-s0-c30-d0135.html>> [žiūrėta 2020 05 04]

¹¹¹ „日本の欠点を言おう (3/3) = 「日本社会は温かくはない」 —在日中国人“, Record China, 2015 02 26, <<https://www.recordchina.co.jp/b103179-s0-c60-d0052.html>> [žiūrėta 2020 05 03]

¹¹² „Annual Report 2015. Review and Prospects of Internal and External Situations,“ 30.

karo nusikaltimus.¹¹³ Kinija taip pat siekia savo istorijos supratimą įteisinti UNESCO Pasaulio Atminties registre.

Japonijoje irgi aktyviai veikia Kinijos valdomi Konfucijaus institutai. Per juos išryškėja Kinijos ir Japonijos kultūrinės įtakos asimetrija. Skirtingai nuo kitų tarpvalstybinio kultūrinio bendradarbiavimo įstaigų, šių institutų sutartys yra sudaromos tik per universitetus, todėl Japonijos Švietimo, Kultūros, Sporto ir Technologijų Ministerija neturi įgaliojimų kištis į jų veiklą, kai, tuo tarpu, Japonijos kultūrinė veikla Kinijoje yra griežtai kontroliuojama vidinių šalies institucijų.¹¹⁴ Tai Kinijai atveria kelią kurti sau naudingus istorinius naratyvus tiek Japonijoje, tiek ir savoje valstybėje. Tuo pat metu Japonijos ir kitų šalių kultūrinė veikla gali būti cenzūruojama arba iš viso draudžiama.

Šiuo metu įvairiuose Japonijos universitetuose veikia 15 Konfucijaus institutų ir 8 Konfucijaus klasės mokyklose. Juose mokoma kinų kalbos, supažindinama su šalies kultūra, bet kartu nemokamai dalinami Kinijos režimo propagandiniai laikraščiai ir kiti leidiniai. Vienas ryškiausių atvejų susijusių su neigiama Konfucijaus Instituto veikla Japonijoje buvo 2010 metais. Tuo metu buvęs Osakos Sangyo Universiteto valdybos direktorius neoficialiame pokalbyje apkaltino institutą esant „kultūrinio šnipinėjimo įrankiu“ ir dėl kilusių nepasitenkinimo protestų buvo priverstas atsistatydinti iš pareigų.¹¹⁵ Dėl mažėjančio japonų studentų skaičiaus, universitetai noriai naudojami instituto mainų galimybėmis ir priima vis daugiau studentų iš Kinijos.

Per universitetus ir kinų studentus juose, Kinijos režimas gali daryti įtaką dėstomų dalykų turiniui ir paveikti jam nepalankią informaciją. Sidnėjaus Universitete, vienas iš profesorių, paveiktas kinų studentų protestų, buvo priverstas viešai atsiprašyti, kai per paskaitą pateikė ginčytinas teritorijas tarp Indijos ir Kinijos, kaip priklausančias Indijai. Kitas incidentas įvyko JAV San Diego Universitete, kuriame kinai studentai sukilo, kai į universitetą buvo pakviestas Dalai Lama.¹¹⁶ Atsižvelgiant į dabartines tendencijas, Japonija didindama kinų studentų skaičių šalyje taip pat rizikuoja būti labiau veikiamą Kinijos įtakos.

Nors oficialiuose Japonijos gynybos ir žvalgybos dokumentuose Konfucijaus institutai nėra išskiriami kaip konkreti grėsmė šalies nacionaliniam saugumui, tačiau galima aptikti atvejų, kada institutų studentams kitose šalyse buvo formuojama negatyvi nuomonė apie Japoniją. Majamio

¹¹³ „Annual Report 2015. Review and Prospects of Internal and External Situations“, 30.

¹¹⁴ Shin Kawashima, „The Confucius Institute in the One Belt, One Road Region“. Japan Foreign Policy Forum (48), 2018, P. 1 <<https://www.japanpolicyforum.jp/diplomacy/pt20180729151525.html>> [žiūrėta 2020 05 01]

¹¹⁵ „Is the Confucius Institute Cultural Cover for Spying?“ *Sankei Shimbun*, 2018 08 07 <<https://japan-forward.com/history-wars-is-the-confucius-institute-cultural-cover-for-spying/>> [žiūrėta 2020 05 07]

¹¹⁶ Singh, 16-17

Universiteto profesorė pasakojo, kaip JAV veikiančiuose Konfucijaus Institutuose pateikiama 1894 – 1895 Kinijos ir Japonijos karo interpretacija. Ten rodomi vaizdo klipai, kuriuose išskirtinai pabrėžiama japonų agresija ir kinų laivų naikinimas, taip parodant, jog būtent japonai yra blogiukai.¹¹⁷ Konfucijaus institutai didesnę žalą Japonijos įvaizdžiui daro ne pačioje Japonijoje, bet kitose užsienio valstybėse.

Apskritai, kultūrinių institutų veikla, kuriuose mokoma kalba ir supažindinama su kitos valstybės kultūra, nėra neigiamas dalykas. Ispanijos Servanteso institutas, Vokietijos Gėtės institutas ir kiti demokratiškos valstybių kultūros centrai sėkmingai atlieka kultūrinio švietimo funkcijas. Nors Japonijoje nėra pastebima konkrečių politinio spaudimo susijusio su Institutu pavyzdžių, tačiau aiškiai matomas kontrastas tarp Kinijos pateikiamų kultūrinių vertybių ir tikrųjų veiksmų realybėje. Kinija agresyviai plečia savo įtaką ginčytinose Pietų Kinijos Jūros teritorijose, intensyviai didina karinius pajėgumus, bei provokuoja Japoniją Rytų Kinijos jūroje, Senkaku salų teritorijoje.

2.4 Japonijos vidinių procesų trikdymas

Remiantis Japonijos žvalgybos metinėmis ataskaitomis, Japonijos valstybinių institucijų bei didžiųjų šalies kompanijų veikla labiausiai trikdoma kibernetinėmis atakomis ir šalies viduje veikiančių pilietinių grupių protestais. Kibernetinės atakos yra skirtos riboto naudojimo arba slaptai valstybinei informacijai pasisavinti, trikdyti tiek įmonių, tiek ir individualių kompiuterių veiklą, reikalaujant išpirkos arba tiesiog įsibraunant į gyventojų banko sąskaitas. Tuo tarpu Japonijos piliečių protestai yra nutaikyti prieš vyriausybės darbą, šalies gynybą stiprinančias sutartis, bei JAV karinių bazių plėtrą. Taip pat, dalis protestuotojų grupių aktyviai pasisako už Japonijos teritorijos vientisumo ardymą, reikalaujamos daugiau autonomijos kai kurioms teritorijoms (Okinavai).

Oficialiuose ataskaitose Japonija neįvardina, kas konkrečiai atsakingas už atskiras kibernetines atakas. Be globaliai veikiančių programišių grupių, tokių kaip „Anonimas“ (*Anonymous*), kurios prisiima atsakomybę už tam tikras atakas, Japonija kiekvienoje metinėje žvalgybos ataskaitoje prie kibernetinių grėsmių taip pat įvardina galimą Kinijos, Šiaurės Korėjos ir Rusijos įsitraukimą. JAV žvalgybos komiteto grėsmių ataskaitoje Kinija minima, kaip viena iš pagrindinių kibernetinių atakų iniciatorių. „Kinija išlieka labiausiai aktyvia strategine priešininke, vykdančia kibernetinį šnipinėjimą,

¹¹⁷ Rachele Peterson, „Outsourced to China. Confucious Institutes and Soft Power in American Higher Education“. National Association of Scholars, 2017, P. 66 <<https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED580866.pdf>> [žiūrėta 2020 05 01]

nutaikytą prieš JAV vyriausybę, korporacijas ir sąjungininkus.“¹¹⁸ Todėl tikėtina, kad Kinija aktyviai veikia ir Japonijoje.

2.4.1 Kibernetinės atakos

Remiantis 2015 – 2019 metų Japonijos žvalgybos ataskaitų duomenimis, kiekvienais metais pastebimas vis didesnis kibernetinių atakų, nukreiptų prieš valstybės institucijas ir stambias šalies kompanijas skaičius. Nors už atakas gali būti atsakinga ne viena programišių organizacija ar valstybė, tačiau Kinijos įsitraukimas labiausiai siejamas su tomis kibernetinėmis atakomis, kurių tikslas yra pasisavinti informaciją apie kariuomenėje taikomas technologijas.¹¹⁹ Todėl galima daryti prielaidą, kad informacijos nutekimo atakos nukreiptos prieš mokslo, gynybos ar panašaus pobūdžio institucijas galimai susijusios su Kinijos valstybe.

Tyrimo laikotarpiu Japonija patyrė daugkartines kibernetines atakas nukreiptas į įvairius šalies tyrimų institutus, universitetus (Tojamos Universitetas, pavienių universitetų profesoriai ir tyrėjai), branduolinės energetikos valdymo stotis, ministerijas (Žemės, Infrastruktūros, Transporto ir Turizmo; Švietimo, Kultūros, Sporto, Mokslo ir Technologijų), bei kitas valstybines agentūras. Šių atakų metu galimai buvo nutekinta informacija susijusi su institucijų veikla ir jų darbuotojais. JAV Teisingumo Departamentas 2018 metais paviešino informaciją apie 2 Kinijos piliečius (APT10 programišių grupės narius), kaltinamus daugiau nei dešimtmetį vykdžiusius globalias kibernetinių įsilaužimų operacijas. Programišiai veikė išvien su Kinijos Saugumo Ministerijos Tiandzino Provincijos Saugumo Biuru ir yra siejami su kibernetinėmis atakomis Japonijoje.¹²⁰

Panašią informaciją paviešino ir Japonijos vyriausybė. Šalyje taip pat patvirtinta, kad „Japonija identifikavo nenutrūkstamas APT10 grupės atakas <...> prieš valstybines ir kitokio pobūdžio institucijas.“¹²¹ Vėliau, 2020 metų sausio mėnesį prieš vieną didžiausių Japonijos kompanijų „Mitsubishi“, Kinijos programišių grupė galimai įvykdė kibernetinę ataką, kurioje buvo pažeista

¹¹⁸ Daniel R. Coats, “Worldwide Threat Assessment of the US Intelligence Community”, USA, 2019, P. 5 <<https://www.dni.gov/files/ODNI/documents/2019-ATA-SFR---SSCI.pdf>> [žiūrėta 2020 05 04]

¹¹⁹ Public Security Intelligence Agency, „Annual Report 2016. Review and Prospects of Internal and External Situations.“ Japan, 2017, P. 50 <<http://www.moj.go.jp/content/001255169.pdf>> [žiūrėta 2020 05 05]

¹²⁰ The United States Department of Justice, „Two Chinese Hackers Associated With the Ministry of State Security Charged with Global Computer Intrusion Campaigns Targeting Intellectual Property and Confidential Business Information.“ USA, 2018 <<https://www.justice.gov/opa/pr/two-chinese-hackers-associated-ministry-state-security-charged-global-computer-intrusion>> [žiūrėta 2020 05 04]

¹²¹ „Japan slams alleged China-based hackers after cyberattacks on government, firms and colleges“. The Japan Times, 2018 12 21, <<https://www.japantimes.co.jp/news/2018/12/21/national/japan-slams-alleged-china-based-hackers-cyberattacks-government-firms-colleges/#.XrB5u6j7Q2w>> [žiūrėta 2020 05 04]

vyriausybės bei kitų šalies firmų informacija.¹²² „Mitsubishi“ kompanija yra viena pagrindinių Japonijos gynybos ir infrastruktūros industrijos dalyvių.

Tobulėjant ryšio technologijoms ir elektroniniams prietaisams tampant vis labiau „išmaniems“, atsiranda dar viena kibernetinėms atakoms jautri erdvė. Daiktų interneto (*Internet of Things*) sąvoka siejama su elektroniniais prietaisais, kuriuos galima paveikti per internetą nuotoliniu būdu. Tai gali būti tiek išmaniosios skalbimo mašinos, šaldytuvai, telefonai, tiek ir stebėjimo kameros, automatizuota technika bei kitos panašios valstybinės infrastruktūros dalys.

Dėl didelio stichinių nelaimių Japonijoje skaičiaus, šalyje smarkiai išvystytas garsiakalbių tinklas gali tapti kibernetinių atakų taikiniu. Pokalbio su Lietuvos ambasadoriumi Japonijoje Gediminu Varvuoliu metu, ambasadorius irgi užsiminė apie galimas tokio pobūdžio atakas: „teko girdėti, kad yra įsilaužiama į Japonijos garsiakalbių sistemas ir pradedamas leisti kažkoks kiniškas tekstas.“¹²³ Programišių įsilaužimai į kompiuterių bei telefonų sistemas ir kameras nėra naujiena, tačiau visa tai gali būti ir stambesnių, kitų valstybių remiamų, kibernetinių atakų dalis.

2.4.2 Prieš vyriausybę nukreipti protestai

Japonijos žvalgybos metinėse ataskaitose minimos kelios kraštutinių kairiųjų aktyvistų grupės. Jos gatvėse rengia protestus prieš vyriausybės priimamus nutarimus, kovoja prieš JAV karių ir karinių bazių buvimą šalyje ir branduolinės energetikos plėtrą. Ataskaitose dažniausiai minimos **Kakumaruha** (Revoliucinės Komunistų Lygos Revoliucinė Marksistų Frakcija), **Chukaku-ha** (Revoliucinės Komunistų Lygos Vidurinioji Frakcija), **Kakurokyo Kaiho-ha** (Revoliucinės Darbininkų Asociacijos Išsilaisvinimo Frakcijos Populiarioji Frakcija) grupės ir **Japonijos Komunistų Partija**.

Viena iš pagrindinių Kakumaruha grupės propaguojamų temų yra Japonijos ir JAV karinė sąjunga, kuri, anot jos, veda šalį link karo ir susinaikinimo. Norėdama atkreipti į tai dėmesį, Kakumaruha grupė protestuoja gatvėse ragindama neleisti JAV karinės technikos į šalį ir „nuversti Abės neofašistinę administraciją, mobilizuojant darbininkų, studentų ir žmonių resursus visoje

¹²² “Mitsubishi Electronic data likely compromised in massive cyberattack blamed on Chinese group“. The Japan Times, 2020 01 20 < <https://www.japantimes.co.jp/news/2020/01/20/business/corporate-business/mitsubishi-electric-cyberattack-china/#.XrATjaj7Q2x>> [žiūrėta 2020 05 04]

¹²³ Gediminas Varvuolis, interviu su Lietuvos ambasadoriumi Japonijoje, Japonija, 2020 balandžio 9d.

šalyje.¹²⁴ Ši grupė taip pat užsiima propagandinių laikraščių leidyba, kuriais siekia diskredituoti vyriausybę, bei pritraukti daugiau narių.

Chukaku-ha yra kita kraštutinių kairiųjų grupė, kurios protestų temos irgi liečia JAV ir Japonijos santykius bei ministro pirmininko Abės vyriausybę. Ši grupė viešuose pasisakymuose ragina „nuversti Abę, kuris yra korumpuotas bei skuba pakeisti konstituciją ir įsitraukti į karą.“¹²⁵ Priešingai nuo kitų, Chukaku-ha grupės nariai balotiruoja į miestų savivaldos, bei aukštesnio lygio valstybės valdymo institucijas, siekia pritraukti universitetų ir net mokyklų studentus ir aktyviai kovoja prieš branduolinių reaktorių perkrovimą (įjungimą iš naujo) Japonijoje.

Kakurokyo Kaiho-ha yra agresyviausia iš visų 3 grupių. Jos retorika ir protestai nukreipti prieš bet kokią JAV karinių bazių buvimą šalyje, Naritos oro uostą, bei pačios Japonijos gynybos vystymą. 2015 metais vieni iš šios grupės narių, Kanagavos prefektūroje į JAV „Zama“ karinę bazę iššovė metalinį šovinį.¹²⁶ Šios grupės nariai protestuoja šalia Japonijos gynybos pajėgų bazių, prieštaraudami Japonijos ginkluotojų pajėgų siuntimui į taikos palaikymo operacijas užsienyje.

Nors Japonijos Komunistų Partija nėra oficialiai siejama su Kinijos valdžia, tačiau kiekvienoje žvalgybos ataskaitoje jai irgi suteikiamas atskiras poskyris su kitomis radikaliųjų kairiųjų grupėmis. Partijos retorika bei veiksmai dera su Kinijos Komunistų partijos siunčiamomis žinutėmis, pavyzdžiui dėl Japonijos militarizacijos, istorinių nusikaltimų, bei JAV karinių bazių šalies teritorijoje. Tačiau pati partija neigia turinti ryšių su Kinijos Komunistų Partija ir pastaruoju metu stengiasi dar labiau nuo jos atsiriboti. 2020 metų partijos suvažiavimo metu, Japonijos Komunistų Partijos lyderis Kazuo Shii pareiškė, kad Kinijos Komunistų Partija yra šovinistinė, Kinijos valdžia daro daug klaidų ir jos veikla yra „priešinga kryptimi nuo taikos ir progreso keliaujanti srovė.“¹²⁷ Partija taip pat reiškia susirūpinimą Kinijoje vykstančiais žmogaus teisių pažeidimais, ypač Uigūrų tautos atžvilgiu.

Nepaisant to, per interviu su žurnalistu iš Japonijos Kento Fukunaga, ši partija irgi buvo minima. Paklaustas ar Japonijoje yra politinių partijų, kurios palaiko ryšius su Kinija, žurnalistas atsakė: „Japonijos Komunistų partija. Manau, kad ji palaiko draugiškus ryšius su Kinijos Komunistų

¹²⁴ Public Security Intelligence Agency, „Annual Report 2018. Review and Prospects of Internal and External Situations.“ Japan, 2019, P. 63 <<http://www.moj.go.jp/content/001317656.pdf>> [žiūrėta 2020 05 06]

¹²⁵ Public Security Intelligence Agency, „Annual Report 2017. Review and Prospects of Internal and External Situations.“ Japan, 2018, P. 64 <<http://www.moj.go.jp/content/001291637.pdf>> [žiūrėta 2020 05 20]

¹²⁶ „Annual Report 2015. Review and Prospects of Internal and External Situations,“ 61.

¹²⁷ Julian Ryall, „Chinese Communist Party’s chauvinism a threat to peace: Japanese counterpart.“ South China Morning Post, 2020 01 20 <<https://www.scmp.com/week-asia/politics/article/3046856/chinese-communist-partys-chauvinism-threat-peace-japanese>> [žiūrėta 2020 05 13]

partija.¹²⁸ Japonijos Komunistų Partija kartu su kitomis radikaliųjų kairiųjų grupėmis dalyvauja ir protestuose Okinavoje. Partija, su kitomis grupėmis siunčia savo narius protestuoti prieš tolimesnę JAV karinių bazių statybą ir ragina į protestus prisijungti ir kitus salos gyventojus.¹²⁹ Pastaruoju metu, ši Japonijos teritorijos dalis, tampa vis aktualesnė ir dėl neoficialių Kinijos abejonių dėl jos priklausomumo Japonijai statuso.

2.4.3 Okinavos autonomijos klausimas

Okinava yra viena iš pietinių Japonijos salų, priklausanti Ryukyu salų grupei. Ji taip pat turi svarbią strateginę JAV ir Japonijos gynybos reikšmę, nes joje įkurdintos JAV karinės bazės. 2013 metais Kinijoje šalies akademinėje bendruomenėje ir tarp įtakingų kariuomenės pareigūnų buvo pradėta kalbėti apie tai, jog Okinava istoriškai nepriklauso Japonijai. „Japonams nepriklausė Ryukyu salos, nes jos gyventojai mokėdavo duoklę Kinijos imperatoriams šimtus metų prieš pradėdant mokėti Japonijai.“¹³⁰ Šias naujienas išplatino ir Kinijos valdžios institucijoms priklausantys naujienų portalai, tačiau pati vyriausybė paneigė, kad tokia interpretacija yra oficiali valstybės pozicija.

Po Kinijoje pradėtos diskusijos dėl Okinavos statuso, išaugo valstybės susidomėjimas šia sala. Tarp joje besilankančių užsieniečių, 2013 -2018 metų laikotarpiu padaugėjo Kinijos piliečių (žiūrėti 1 grafiką). 2016 metų Japonijos žvalgybos ataskaitoje rašoma apie Kinijos vis labiau skleidžiamą Okinavos, kaip laisvos ir niekam nepriklausančios teritorijos, naratyvą. Ataskaitos išvadose nurodoma, kad Kinijos akademikų ir ekspertų grupės mezga ryšius su vietinėmis Okinavos organizacijomis (viena iš jų „Nepriklausomos Ryukyu“ organizacija), tam, kad suformuotų palankią gyventojų nuomonę apie Kiniją, bei iš vidaus skaldytų Japonijos visuomenę.¹³¹

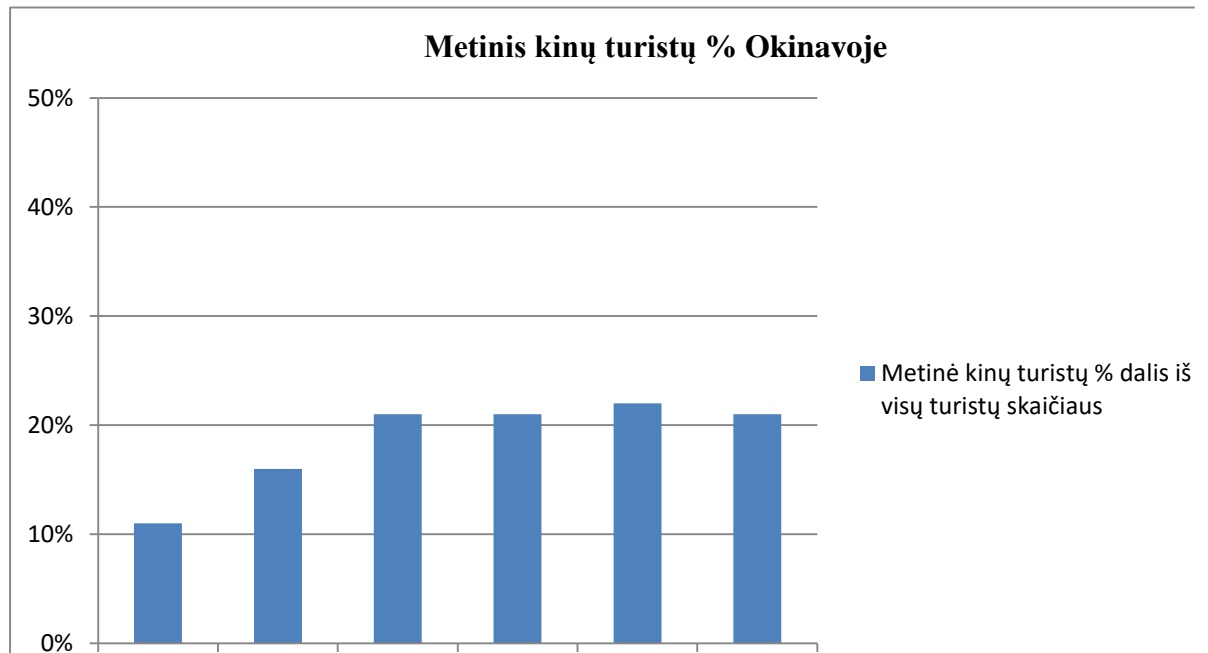
¹²⁸ Kento Fukunaga, interviu su Japonijos žiniasklaidos atstovu, Japonija, 2020 kovo 29d.

¹²⁹ „Annual Report 2015. Review and Prospects of Internal and External Situations,“ 59.

¹³⁰ Jane Perlez, “Calls Grow in China to Press Claim for Okinawa“, The New York Times, 2013 06 13 <<https://www.nytimes.com/2013/06/14/world/asia/sentiment-builds-in-china-to-press-claim-for-okinawa.html>> [žiūrėta 2020 05 05]

¹³¹ „Annual Report 2016. Review and Prospects of Internal and External Situations,“ 23.

1 grafikas. Metinis kinų turistų % Okinavoje.

Šaltinis: sudaryta autoriaus remiantis „White Paper on Tourism in Japan“ (2014-2019) duomenimis

Kinų turistai Okinavoje pastaraisiais metais sudarė penktadalį visų užsienio turistų skaičiaus. 2013 metais Kinijos piliečiai Okinavoje sudarė 11% visų turistų skaičiaus, o jų pikas buvo pasiektas 2017 metais ir siekė 22% visų iš visų atvykėlių. Japonijos Turizmo Agentūra šią statistiką sudaro remdamasi Okinavoje esančių viešbučių duomenimis, pagal nakvynės įstaigose apsistojusių asmenų tapatybę. Nors didžioji dalis žmonių ten keliauja poilsiauti (ypač palengvinus vizų gavimo procesą), tačiau taip pat tikėtina, kad Kinijos piliečiai ten nėra vien turistai, o kai kurie iš jų atlieka žvalgybos operacijas. Jie vertina vietinių gyventojų požiūrį į Kiniją, Japonijos vyriausybę ir JAV, kartu ieškodami Kinijai simpatizuojančių grupių ar žmonių.

Japonijos Komunistų Partija irgi prisideda prie Okinavos savarankiškumo retorikos. Per salos gubernatoriaus rinkimus partija palaiko kandidatus, kurie pasisako už didesnę autonomiją ir JAV karinių bazių panaikinimą. 2015 metais ji palaikė aršų JAV karinių bazių kritiką Takeshi Onaga, o po jo mirties, tokios pačios retorikos besilaikantį dabartinį salos gubernatorių Denny Tamaki. Taip pat, kartu su kraštutinių kairiųjų grupėmis siunčia partijos narius protestuoti ir fiziškai trukdyti JAV karinių bazių plėtrai Okinavoje, bei teigia, jog salos gyventojų viešoji nuomonė yra slopinama.¹³² Nors nėra

¹³² „Annual Report 2015. Review and Prospects of Internal and External Situations,“ 58-59.

įrodymų, kad Japonijoje veikiančios kraštutinių kairiųjų grupės yra remiamos Kinijos valdžios, tačiau tokia grupių veikla yra palanki Kinijos režimui.

2.5 Japonijos atsakas į kylančias aštriosios galios grėsmes

Japonijos nacionalinio saugumo architektūra yra paremta 3 pagrindiniais principais: pačios Japonijos gynybinių pajėgų didinimu ir tobulinimu; Japonijos – JAV saugumo aljansu; Japonijos bendradarbiavimu su kitomis valstybėmis saugumo klausimais. Šie 3 principai apima visas šalies saugumo sritis, įskaitant ir nekonvencines grėsmes. Nors šalies gynybos dokumentuose minima besikeičianti grėsmių aplinka (ypač akcentuojamos kibernetinės grėsmės), Japonijos gynybos pagrindą sudaro karinės pajėgos ir jų atsakas į fizines bei matomas grėsmes, tokias kaip stichinės nelaimės, didėjantys kitų valstybių kariniai pajėgumai, branduolinio ginklo pavojai ir panašiai.

Auganti Kinijos grėsmė pastebima Japonijos gynybos ataskaitose. Naujausioje 2019 metų Japonijos Gynybos Ministerijos baltosios knygos „saugumo aplinka supanti Japoniją“ dalyje, Kinija pirmą kartą minima pirmiau nei Šiaurės Korėja. Nors Japonija labiausiai akcentuoja augančią Kinijos karinę galią ir strateginių dokumentų skaidrumo stoką, tačiau atsižvelgia ir į nekonvencinę šalies galios pusę. Japonijos Gynybos Ministerijos baltosiose knygose, greta Kinijos yra minimos „pilkujų zonų situacijos“ ir „hibridinė karyba“. Jas Japonija supranta kaip trinamą ribą tarp karinių ir nekarinių operacijų, bei kibernetinės erdvės, kosmoso ir elektromagnetinio spektro panaudojimo. „Kinija irgi įsitraukia į vienašalius, prievarta grįstus bandymus pakeisti *status quo* savais pareiškimais (pasaulėžiūra), kurie nėra suderinami su dabartine tarptautine tvarka.“¹³³

Dokumentuose išskiriama Kinijos „trijų karybų“ sąvoka. Siekdama savo geopolitinių, ekonominių ar kitokio pobūdžio tikslų, šalis naudoja žiniasklaidos, psichologines ir teise paremtas priemones. Žiniasklaidos karyba (*media warfare*) yra skirta nuomonės formavimui Kinijos viduje ir už jos ribų, psichologinė karyba (*psychological warfare*) naudojama atgrasyti ar psichologiškai demoralizuoti priešo pajėgas, o teisinė karyba (*legal warfare*) Kinijai sukuria įstatymais grįstą pagrindą pateisinti kitoms valstybėms nepriimtinius veiksmus.¹³⁴ Ši „trijų karybų“ sąvoka labiausiai atitinka tyrinėjamą Kinijos aštriąją galią.

¹³³ Ministry of Defence of Japan, „2019 Defence of Japan White Paper.“ Japan, 2019, P. 214 <https://www.mod.go.jp/e/publ/w_paper/pdf/2019/DOJ2019_Full.pdf> [žiūrėta 2020 05 10]

¹³⁴ Ministry of Defence of Japan, „2018 Defence of Japan White Paper.“ Japan, 2018, P. 91 <https://www.mod.go.jp/e/publ/w_paper/pdf/2018/DOJ2018_Full_1130.pdf> [žiūrėta 2020 05 11]

Tačiau konkrečių būdų, kaip Japonija ruošiasi kovoti prieš tokio pobūdžio grėsmes, be tolimesnio žvalgybos institucijų informacijos rinkimo, gynybos baltosiose knygosė nėra nurodoma. Ambasadorius Gediminas Varvuolis teigė, kad tam tikros Japonijos agentūros žino ir supranta šaliai kylančias hibridines grėsmes, tačiau lyginant su NATO ar Europoje esančioms institucijoms, jos dar nėra tokios išvystytos.¹³⁵ Apskritai, dauguma demokratinių valstybių tiek Vakaruose, tiek ir kitur, šiuo metu dar tik svarsto kaip turėtų būti reaguojama ir kovojama su hibridinėmis grėsmėmis.

Be konvencinių pajėgų atnaujinimo, gynybos dokumentuose, kaip konkretus šalies saugumo užtikrinimo žingsnis, kuris labiau orientuotas į aštriąją galią, įvardijamas valstybės kibernetinių pajėgumų didinimas. Atsižvelgdama į vis didėjančias grėsmes kibernetinėje erdvėje, 2015 metais Japonija įkūrė Kibernetinio Saugumo Strategijos Būstinę ir kibernetinio saugumo strategiją, kurios tikslas užtikrinti saugesnę internetinę erdvę Japonijos piliečiams. Šalis taip pat reguliariai bendradarbiauja su JAV kibernetinio saugumo specialistais ir kiekvienais metais didina savo kibernetinio saugumo darbuotojų skaičių.

Gynybos Ministerija, kartu su Japonijos ginkluotųjų pajėgų specialistais pateikė 6 punktų kibernetinių atakų atėmimo planą. Juo remiantis, šalyje kuriama saugi, ugniasienėmis saugoma kibernetinė infrastruktūra, sudaryti specialūs kibernetinės saugos padaliniai, sudaromas atakų atsako protokolas, taikomos naujausios technologijos, inicijuojami specialūs darbuotojų apmokymai ir vykdoma koordinacija su kitomis valstybės bei užsienio institucijomis.¹³⁶ Taip pat, reaguodama į vis aktualesnes „daiktų interneto“ grėsmes, Japonija 2019 metais pradėjo profilaktinius įsilaužimus į šalyje veikiančius elektroninius prietaisus, kuriuose, ieškodama pažeidžiamiausių taškų, aptiko didelį kiekį virusų.¹³⁷ Tai patvirtina šalies kibernetinio saugumo stiprinimo pagrįstumą.

Kitas Japonijos gynybos ramstis yra šalies saugumo aljansu su JAV. Jo pagrindą sudaro karinis bendradarbiavimas, tačiau šalis palaiko glaudžius ryšius beveik visuose sektoriuose, įskaitant ir politinį, ekonominį, socialinį. Šių valstybių saugumo sutarties 5 straipsnis nurodo, kad užpuolus Japoniją, JAV imsis atsakomųjų priemonių, o 6 straipsnis suteikia galimybę JAV steigti savo karines bazes Japonijos teritorijoje.¹³⁸ 2015 metais buvo atnaujintos sutarties gairės, kurios, iš dalies, sustiprina ir Japonijos pasiruošimą atremti Kinijos įtakos grėsmes.

¹³⁵ Gediminas Varvuolis, interviu su Lietuvos ambasadoriumi Japonijoje, Japonija, 2020 balandžio 9d.

¹³⁶ 2018 Defence of Japan White Paper, 333.

¹³⁷ Tomohiro Ebuchi, "Japan internet of things screening finds 100 virus infections a day". Nikkei Asian Review, 2019 06 27 <<https://asia.nikkei.com/Business/Technology/Japan-internet-of-things-screening-finds-100-virus-infections-a-day>> [žiūrėta 2020 05 15]

¹³⁸ 2019 Defence of Japan White Paper, 305.

JAV įsipareigoja užtikrinti Japonijos saugumą tiek taikos, tiek ir konflikto metu, įskaitant „situacijas, kai ginkluota ataka prieš Japoniją nėra vykdoma.“¹³⁹ Atsižvelgiant į hibridinio pobūdžio grėsmes, šalys dalinasi žvalgybos institucijų informacija ir koordinuoja tarpusavio veiklą. Taip pat buvo atnaujintos 2013 metais įkurtos Kibernetinės Gynybos Politikos Grupės (*Cyber Defence Policy Working Group*) gairės. Pradėtos rengti abiejų valstybių kibernetinės gynybos pratybos, mokomosios mainų programos ir stiprinamas kibernetinis tinklas.¹⁴⁰ JAV yra pagrindinė Japonijos gynybos partnerė, tačiau Japonija savo saugumą stiprina bendradarbiaudama ir su kitomis valstybėmis.

2015 - 2019 metų laikotarpiu Kinija priėmė ne vieną įstatymą, kuris sustiprino Kinijos Komunistų Partijos įtaką ir informacijos kontrolę šalies viduje. Palaikydama ryšius su kitomis valstybėmis, Kinija gali skleisti joms savo įtaką, kartu blokuodama partijai nenaudingą informacinį srautą iš užsienio. Japonijoje veikiančio žiniasklaidos portalo „Record China“ analizuotoje „kinai Japonijoje“ skiltyje neigiamas šalies įvaizdis dažniausiai pateikiamas per formuojamas kinų diskriminacijos Japonijoje ir neigiamų Japonijos istorijos aspektų temas. Kinijoje įsteigti muziejai ir platinama literatūra, bei kitose šalyse esantys Konfucijaus Institutai formuoja neigiamą Japonijos įvaizdį kuriančias istorines interpretacijas.

Vienas iš labiausiai pastebimų Kinijos veikimo Japonijoje požymių yra kibernetinėje erdvėje. Su Kinijos režimu siejamos programišių grupės braunasi į valstybės institucijų bei privačių kompanijų sistemas, siekdamos trikdyti jų veiklą ir pasisavinti informaciją. Japonijoje veikia ir radikaliųjų kairiųjų grupės kartu su Japonijos Komunistų Partija, kurios propaguoja Kinijai naudingą, bei prieš Japonijos vyriausybę ir jos sprendimus nukreiptą naratyvą. Grupių protestais bandoma trikdyti JAV karinių bazių bei Japonijos savigynos pajėgų plėtrą ir diskredituoti ministro pirmininko Abe administraciją. Pastaraisiais metais Kinijos akademinuose sluoksniuose buvo pradėta kalbėti apie tariamą Okinavos nepriklausymą Japonijai. Kiek vėliau pasigirdo kai kurių salos gyventojų ir kitų grupių raginimai suteikti Okinavai daugiau autonomijos. Nors žvalgybos dokumentuose rašoma apie galimus Kinijos bandymus paveikti Japonijos gyventojus, konkrečių Kinijos veikimo įrodymų rasti sunku.

¹³⁹ 2019 Defence of Japan White Paper, 309.

¹⁴⁰ Ten pat, 321.

Japonija didžiausią dėmesį skiria konvencinėms grėsmėms, bet atsižvelgia ir į kitokio pobūdžio pavojus. Kinija yra svarbi žvalgybos agentūrų metinių ataskaitų bei gynybos vertinimų sudedamoji dalis. Jose minima Kinijos propagandinė veikla, bandymai paveikti visuomenės nuomonę ir kibernetinės erdvės išnaudojimas. Tačiau konkretūs būdai, kaip Japonija kovos prieš aštriosios galios grėsmes nėra nurodomi. Japonijos gynybos baltosiose knygose, kaip galimos atsakomosios priemonės, yra pateikiamas kibernetinės erdvės stiprinimas, Japonijos ir JAV žvalgybų bendradarbiavimas ir informacijos dalinimasis, bei kooperacija saugumo srityje su kitomis valstybėmis, kartu įtraukiant ir pačią Kiniją.

IŠVADOS

Remiantis aštriosios galios analizės kriterijais, galima teigti, kad Japonijoje yra šios galios formos apraiškų. Atlikus tyrimą, Japonijoje yra pastebima Kinijos įtaka per žiniasklaidą, emigrantų diasporą, kultūrinę sritį, bei galimą poveikį šalies politinei partijai. Analizuoto Japonijoje veikiančio naujienų portalo „Record China“ rezultatai rodo, kad didžioji dalis tikrintų straipsnių yra neigiamų tonų, skirtų pabrėžti šalyje gyvenančių kinų diskriminaciją bei negatyvius Japonijos istorijos aspektus. Tokia informacija galimai skirta Japonijoje gyvenantiems kinams, norint nuteikti juos prieš Japoniją ir jos vyriausybę ir taip lengviau manipuliuoti jų emocijomis iškilus tokiam poreikiui (rengiant protestus, susibūrimus ir pan.)

Per kultūrinę sritį – muziejus, kultūros institutus ir juose pateikiamą literatūrą – Kinijos režimas formuoja savo šalies, bei kitų valstybių gyventojų neigiamą nuomonę apie Japoniją. Kinijoje veikiantys muziejai ir publikuojamos knygos pabrėžia Japonijos karo nusikaltimus, bei Japonijos, kaip buvusios „fašistinės valstybės“ įvaizdį. JAV universitetuose veikiančiuose Konfucijaus Institutuose Japonijos ir Kinijos karo kontekste, šalių mūšiai pateikiami kaip „geruolių“ (Kinijos) kova prieš „blogiukus“ (Japonija). Japonijoje esančiuose Konfucijaus Institutuose, be Kinijos Komunistų Partijos platinamų propagandinių dienraščių, žymesnių incidentų nebuvo užfiksuota.

Kraštutinių kairiųjų grupės kartu su Japonijos Komunistų Partija dalyvauja įvairiuose protestuose, nukreiptuose prieš JAV ir Japonijos bendradarbiavimą ir esminius valstybės interesus, tokius kaip saugumas bei teritorinis vientisumas. Kinijoje kuriama Okinavos salos nepriklausymo Japonijai teorija, padedant Japonijos Komunistų Partijai ir kitoms kraštutinių kairiųjų grupėms, kursto salos gyventojus reikalauti daugiau autonomijos. Taip Kinija galimai siekia trikdyti JAV ir Japonijos sąjungą, bei ardyti Japonijos visuomenės vienybę.

Vienas iš pagrindinių aštriosios galios analizės trūkumų yra tas, kad sunku įrodyti nedemokratinės valstybės išitraukimą į demokratinėje šalyje veikiančius procesus. Šiame tyrime irgi atskleidžiamos tik tam tikros Kinijos režimo retorikai palankios tendencijos Japonijoje, tačiau beveik neįmanoma įrodyti ar tai kruopščiai planuojami valstybės įtakos veiksmai, ar tiesiog palankiai susiklosčiusios aplinkybės. Apklausti ambasadų pareigūnai, žiniasklaidos atstovai ir įvairių profesijų bei skirtinguose regionuose gyvenantys Japonijos gyventojai, be Kinijos karinių ir ekonominių grėsmių, beveik nieko negalėjo pasakyti apie kitokią, mažiau juntamą autoritarinio režimo įtaką per kultūros, žiniasklaidos ir visuomenines sritis.

Tai rodo, tiek Kinijos aštriosios galios pavykusį, tiek ir mažiau efektyvų panaudojimą. Japonijos gyventojai, galbūt nesuvokdami Kinijos įtakos grėsmių, yra labiau pažeidžiami autoritarinio režimo veikiamų informacinių priemonių. Iš kitos pusės, 2015 – 2019 metų laikotarpiu atliktų apklausų duomenys rodo, kad didžioji dauguma apklaustų Japonijos gyventojų Kiniją, kartu su Šiaurės Korėja ir Rusija, mato kaip karinę grėsmę.

Nepaisant to, kad aštrioji galia nesuteikia instrumentų analizuoti poveikį visuomenei, tačiau atsižvelgiant į dabartines tendencijas, galima teigti, kad didžioji dalis Japonijos gyventojų yra pakankamai atsparūs Kinijos įtakai. Nors šalyje yra gyventojų nepatenkintų nuolatiniu JAV karinių bazių buvimu, tačiau oficialiame lygmenyje sąjunga tarp Japonijos ir JAV yra neabejotina. Kraštutinės kairiosios grupės ir Japonijos Komunistų Partija taip pat sulaukia sąlyginai mažo gyventojų palaikymo. Aštrijai galiai būti efektyvia reikia laiko, todėl trumpuoju laikotarpiu, situacija neturėtų keistis.

Kita vertus, Kinijai didinant savo aštriąją galią, didėja ir Japonijos rizika būti jos veikiamai. Vidutiniu laikotarpiu, susiklosčius palankiai tarptautinei situacijai, pavyzdžiui dėl COVID-19 kilus pasaulinei krizei, Kinija gali bandyti išnaudoti Japonijos gyventojų nepasitenkinimą savo naudai. Vienas iš pavojingiausių scenarijų būtų padidėjęs Okinavos savivaldybės ir salos gyventojų nepasitenkinimas šalies atsaku į potencialią krizę, kartu ieškant paramos Kinijoje. Taip kiltų pavojus ne tik teritorijos integralumui, bet ir didžiąjai daliai JAV karinių bazių.

Japonijos gynybos planas yra labiausiai orientuotas į karinį atgrasymą. Tačiau aštrioji galia leidžia autoritariniam režimui apeiti tradicinį valstybės gynybos barjerą ir silpninti šalį iš vidaus. Remiantis oficialiai skelbiamais Japonijos dokumentais, galima daryti išvadą, kad Japonija stebi, seka ir renka informaciją apie galimą neigiamą Kinijos įtaką valstybės saugumui, tačiau dar nėra paruošusi konkretaus atsako arba tiesiog neskelbia kaip iš tikrųjų reaguoja į tokio pobūdžio grėsmes.

Dėl aštriosios galios sąvokos naujumo bei užmaskuoto veikimo, išlieka daug vietos tolimesniems tyrimams. Šiame darbe nagrinėjamas tik vienas - Japonijos pavyzdys, kuriuo siekiama parodyti, jog šalyje galima aptikti Kinijos aštriosios galios pėdsakų. Tolimesniuose darbuose galima plačiau nagrinėti vieną konkrečią Kinijos įtakos Japonijai sritį arba ieškoti bei lyginti kitų nedemokratiščių valstybių, pavyzdžiui Rusijos, aštriosios galios veikimo apraiškų. Taip pat, gerai mokant kinų kalbą, aštriąją galią galima tyrinėti per vis populiarejančias Kinijos socialinių medijų platformas.

LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

1. Literatūra

Knygos

1. Baldwin, David A., „Power and International Relations.“ Kn. Walter Carlsnaes, Thomas Risse ir Beth A. Simmons (sud.), *Handbook of International Relations*. London: Sage, 2013 <https://sk.sagepub.com/reference/hdbk_interntlrelations> [žiūrėta 2020 05 01]
2. Elleman, Bruce A., Stephen Kotkin ir Clive Schofield, *Beijing's Power and China's Borders*. New York: M.E. Sharpe, 2013.
3. Fukuyama, Francis, *The End of History and the Last Man*. New York: The Free Press, Macmillan, 1992 <<https://www.democraziapura.altervista.org/wp-content/uploads/2015/01/1992-Fukuyama.pdf>> [žiūrėta 2020 05 20]
4. Guzzini, Stefano, *Power, Realism and Constructivism*. New York: Routledge, 2013.
5. Ilgen, Thomas L., *Hard Power, Soft Power and the Future of Transatlantic Relations*. England: Ashgate, 2006.
6. Jehan, Aude, „Smarter Power: A Mindset or the Way Forward?“ Kn. Aude Jehan ir Andras Simonyi (sud.), *Smarter Power: The Key to a Strategic Transatlantic Partnership*. Washington, DC: Center for Transatlantic Relations, 2014.
7. McGlinchey, Stephen, Rosie Walters ir Christian Scheinpflug, *International Relations Theory*. England: E-International Relations Publishing, 2017.
8. Morgenthau, Hans J. et al., *The Concept of the Political*. London: Palgrave Macmillan, 2012.
9. Nye Jr, Joseph, *Soft Power. The Means to Success in World Politics*. New York: Public Affairs, 2004.
10. Nye Jr, Joseph, *The Future of Power*. New York: Public Affairs, 2011.
11. Schwab, Klaus, *The Fourth Industrial Revolution*. Switzerland: World Economic Forum, 2016 <<https://luminariaz.files.wordpress.com/2017/11/the-fourth-industrial-revolution-2016-21.pdf>> [žiūrėta 2020 04 03]
12. Snow, Nancy ir Philip M. Taylor, *Routledge Handbook of Public Diplomacy*. New York: Routledge, 2008.

13. Starr, Paul, *Freedom's Power: The True Force of Liberalism*. Basic Books, 2007.
14. Wijk, Rob De, *How China and Russia Reshape the World. Power Politics*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2015.

Straipsniai akademiuiose žurnaluose:

15. Akcay, Ekrem Yasar ir Selim Kanat, „Carrot and Stick Approach in International Relations: An Evaluation Throughtout Turkey's Accession Negotiations With The European Union.“ *Journal of Suleyman Demirel University Institute of Social Sciences*, 4(29), 2017 <<http://sbedergi.sdu.edu.tr/assets/uploads/sites/343/files/29-sayi-yazi18-29122017.pdf>> [žiūrėta 2020 05 20]
16. Barnett, Michael ir Raymond Duvall, „Power in International Politics.“ *International Organization*, 59(1), 2005 <https://www.jstor.org/stable/3877878?seq=1#metadata_info_tab_contents> [žiūrėta 2020 05 19]
17. Gallarotti, Giulio M., „Smart Power: Definitions, Importance, and Effectiveness.“ *Journal of Strategic Studies*, 38(3), 2015 <<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01402390.2014.1002912>> [žiūrėti 2020 05 20]
18. Geeraerts, Gustaaf, „China, the EU, and the New Multipolarity.“ *European Review*, 19(1), 2011 <https://www.researchgate.net/publication/227391683_China_the_EU_and_the_New_Multipolarity> [žiūrėta 2020 04 10]
19. Lebow, Richard Ned, „Power, Persuasion and Justice.“ *Millennium: Journal of International Studies*, 33(3), 2005 <<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/03058298050330031501>> [žiūrėta 2020 05 20]
20. Lustig, Carola, „Soft or Hard Power? Discourse Patterns in Brazil's Foreign Policy Toward South America.“ *Latin American Politics & Society*, 58(4), 2016 <https://www.researchgate.net/publication/310446586_Soft_or_Hard_Power_Discourse_Patterns_in_Brazil's_Foreign_Policy_Toward_South_America> [žiūrėta 2020 05 20]
21. Martin, Roderick, „The Concept of Power: A Critical Defence.“ *The British Journal of Sociology*, 22(3), 1971. <https://www.jstor.org/stable/588888?seq=1#metadata_info_tab_contents> [žiūrėta 2020 05 20]

22. Pelaggi, Stefano, „Evolution and Dimensions of Taiwanese Soft Power and its Effectiveness in Europe.“ *Tamkang Journal of International Affairs*, 22(3), 2019 < https://www.researchgate.net/publication/330798755_Evolution_and_Dimensions_of_Taiwanese_Soft_Power_and_its_Effectiveness_in_Europe> [žiūrėta 2020 05 20]
23. Schmidt, Brian C., „Competing Realist Conceptions of Power.“ *Millennium: Journal of International Studies*, 33(3), 2005
< <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/03058298050330031401?journalCode=mila>> [žiūrėta 2020 05 01]
24. Singh, Mandip, „From Smart Power to Sharp Power. How China Promotes her National Interests.“ *Journal of Defence Studies*, 12(2), 2018 < <https://idsa.in/system/files/jds/jds-12-3-2018-from-smart-power-to-sharp-power-msingh.pdf>> [žiūrėta 2020 05 19]
25. Strachan, Hew, „The Lost Meaning of Strategy“, *Survival: Global Politics and Strategy*, 47(3), 2006 < <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00396330500248102>> [žiūrėta 2020 05 20]
26. Suzuki, Takashi, „China’s United Front Work in the Xi Jinping era – institutional developments and activities.“ *Journal of Contemporary East Asia Studies*, 8(1), 2019
<<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/24761028.2019.1627714>> [žiūrėta 2020 05 07]
27. Walker, Christopher, „The Hijacking of Soft Power.“ *Journal of Democracy*, 27(1), 2016 < <https://www.ned.org/wp-content/uploads/2016/01/January-2016-JOD-Hijacking-of-Soft-Power-Christopher-Walker.pdf>> [žiūrėta 2020 05 20]
28. Walker, Christopher, „What is Sharp Power?“ *Journal of Democracy*, 29(3), 2018 < <https://www.ned.org/wp-content/uploads/2018/07/what-is-sharp-power-christopher-walker-journal-of-democracy-july-2018.pdf>> [žiūrėta 2020 05 20]
29. Walker, Christopher, Shanthi Kalathil ir Jessica Ludwig, „The Cutting Edge of Sharp Power.“ *Journal of Democracy*, 31(1), 2020 < <https://muse.jhu.edu/article/745959/pdf>> [žiūrėta 2020 05 23]
30. Wendt, Alexander, „Constructing International Politics.“ *International Security*, 20(1), 1995
<https://www.researchgate.net/publication/265960638_Constructing_International_Politics> [žiūrėta 2020 05 01]
31. Wilson III, Ernest J., „Hard Power, Soft Power, Smart Power.“ *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 616(1), 2008 < <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0002716207312618>> [žiūrėta 2020 01 07]

32. Zhang, Yinxian, Jiajun Liu ir Ji-Rong Wen, „Nationalism on Weibo: Towards a Multifaceted Understanding od Chinese Nationalism.“ *The China Quarterly*, 235, September 2018 <<https://www.cambridge.org/core/journals/china-quarterly/article/nationalism-on-weibo-towards-a-multifaceted-understanding-of-chinese-nationalism/2E3D5ECDBF8EF105F507BBF58006B9CB>> [žiūrėta 2020 05 20]

Kiti moksliniai straipsniai:

33. Brady, Anne-Marie, „Magic Weapons: China’s Political Influence Activities Under Xi Jinping.“ Pranešimas konferencijoje „The corrosion of democracy under China’s global influence“ Arlington, USA, September 16 – 17, 2017 <https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/media/documents/article/magic_weapons.pdf> [žiūrėta 2020 05 20]
34. Cole, Michael J., „The Hard Edge of Sharp Power: Understanding China’s Influence Operations Abroad.“ Canada: Macdonald-Laurier Institute Publication, 2018 <[https://macdonaldlaurier.ca/files/pdf/20181022_MLI_China%27s_Influence_\(Cole\)_PAPER_WebreadyF.pdf](https://macdonaldlaurier.ca/files/pdf/20181022_MLI_China%27s_Influence_(Cole)_PAPER_WebreadyF.pdf)> [žiūrėta 2020 05 01]
35. Guzzini, Stefano, „Hans J. Morgenthau and the three purposes of power.“ Copenhagen, Danish Institute for International Studies, 2018 <https://www.researchgate.net/publication/328791287_Hans_J_Morgenthau_and_the_three_purposes_of_power> [žiūrėta 2020 05 01]
36. Hur, Aram, „North Korea’s Sharp Power and the Divide Over Korean Identities.“ *Joint U.S. – Korea Academic Studies*, #30, 2019 <http://keia.org/sites/default/files/publications/kei_jointus-korea_2019_2.4.pdf> [žiūrėta 2020 05 20]
37. Kawashima, Shin, „The Confucius Institute in the One Belt, One Road Region.“ *Japan Foreign Policy Forum* (48), 2018 <<https://www.japanpolicyforum.jp/diplomacy/pt20180729151525.html>> [žiūrėta 2020 05 01]
38. Lincot, Emmanuel, „China, a New Cultural Strength? Soft Power and Sharp Power.“ *Asia Focus*, #109, 2019 <<https://www.iris-france.org/wp-content/uploads/2019/04/Asia-Focus-109.pdf>> [žiūrėta 2020 05 20]

39. Meidan, Michal, Amrita Sen ir Robert Campbell, „China: the New Normal.” The Oxford Institute for Energy Studies, 2015 <<https://www.oxfordenergy.org/wpcms/wp-content/uploads/2015/02/China-the-new-normal.pdf>> [žiūrėta: 2020 04 23]
40. Peterson, Rachelle, „Outsourced To China: Confucius Institutes and Soft Power in American Higher Education.“ National Association of Scholars, 2017 <<https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED580866.pdf>> [žiūrėta 2020 05 01]
41. Walker, Christopher ir Jessica Ludwig, „From Soft Power to Sharp Power. Rising Authoritarian Influence in the Democratic World.“ National Endowment for Democracy, #12, International Forum for Democratic Studies, 2017 <<https://www.ned.org/wp-content/uploads/2017/12/Sharp-Power-Rising-Authoritarian-Influence-Full-Report.pdf>> [žiūrėta 2020 05 20]

2. Šaltiniai

Dokumentai ir deklaracijos:

42. Coats, Daniel R, „Worldwide Threat Assessment of the US Intelligence Community.” USA, 2019 <<https://www.dni.gov/files/ODNI/documents/2019-ATA-SFR---SSCI.pdf>> [žiūrėta 2020 05 04]
43. Creemers, Rogier, Paul Triolo ir Graham Webster „Translation: Cybersecurity Law of the People’s Republic of China.“ New America, 2018 <<https://www.newamerica.org/cybersecurity-initiative/digichina/blog/translation-cybersecurity-law-peoples-republic-china/>> [žiūrėta 2020 05 06]
44. Lietuvos Respublikos Valstybės Saugumo Departamentas, „Grėsmių Nacionaliniam Saugumui Vertinimas 2019.“ 2019 <<https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2019/02/2019-Gresmes-internetui-LT.pdf>> [žiūrėta 2020 01 03]
45. Ministry of Defence, „2018 Defence of Japan White Paper.“ Japan, 2018 <https://www.mod.go.jp/e/publ/w_paper/pdf/2018/DOJ2018_Full_1130.pdf> [žiūrėta 2020 05 11]
46. Ministry of Defence, „2019 Defence of Japan White Paper.“ Japan, 2019 <https://www.mod.go.jp/e/publ/w_paper/pdf/2019/DOJ2019_Full.pdf> [žiūrėta 2020 05 10]
47. Ministry of Foreign Affairs of Japan, „Japan – China Foreign Ministers’ Meeting.” 2018 <https://www.mofa.go.jp/a_o/c_m1/cn/page3e_000817.html> [žiūrėta 2020 05 09]

48. Ministry of Foreign Affairs of Japan, „Japan - China Summit Meeting and Dinner.” 2019 <https://www.mofa.go.jp/a_o/c_m1/cn/page3e_001046.html> [žiūrėta 2020 05 09]
49. Ministry of Foreign Affairs of Japan, „Japan’s Security Policy.” 2016 <https://www.mofa.go.jp/fp/nsp/page1we_000077.html> [žiūrėta 2020 04 29]
50. Ministry of National Defense of the People’s Republic of China, „National Security Law of the People’s Republic of China.” 2015 <http://eng.mod.gov.cn/publications/2017-03/03/content_4774229.htm> [žiūrėta 2020 05 05]
51. National People’s Congress Observer, „Constitution of the People’s Republic of China.” 2018 <<https://npcobserver.files.wordpress.com/2018/12/PRC-Constitution-2018.pdf>> [žiūrėta 2020 05 08]
52. Public Security Intelligence Agency, „Annual Report 2015. Review and Prospects of Internal and External Situations.” Japan, 2016 <<http://www.moj.go.jp/content/001223515.pdf>> [žiūrėta 2020 05 20]
53. Public Security Intelligence Agency, „Annual Report 2016. Review and Prospects of Internal and External Situations.” Japan, 2017 <<http://www.moj.go.jp/content/001255169.pdf>> [žiūrėta 2020 05 05]
54. Public Security Intelligence Agency, „Annual Report 2017. Review and Prospects of Internal and External Situations.” Japan, 2018 <<http://www.moj.go.jp/content/001291637.pdf>> [žiūrėta 2020 05 20]
55. Public Security Intelligence Agency, „Annual Report 2018. Review and Prospects of Internal and External Situations.” Japan, 2019 <<http://www.moj.go.jp/content/001317656.pdf>> [žiūrėta 2020 05 06]
56. Public Security Intelligence Agency, „Annual Report 2019. Review and Prospects of Internal and External Situations.” Japan, 2020 <<http://www.moj.go.jp/content/001255171.pdf>> [žiūrėta 2020 05 06]
57. The United States Department of Justice, „Two Chinese Hackers Associated With the Ministry of State Security Charged with Global Computer Intrusion Campaigns Targeting Intellectual Property and Confidential Business Information.” USA, 2018 <<https://www.justice.gov/opa/pr/two-chinese-hackers-associated-ministry-state-security-charged-global-computer-intrusion>> [žiūrėta 2020 05 04]

Kita:

58. „Is the Confucius Institute Cultural Cover for Spying?“ *Sankei Shimbun*, 2018 <<https://japan-forward.com/history-wars-is-the-confucius-institute-cultural-cover-for-spying/>> [žiūrėta 2020 05 07]
59. „Japan slams alleged China – based hackers after cyberattacks on government, firms and colleges.“ *The Japan Times*, 2018 <<https://www.japantimes.co.jp/news/2018/12/21/national/japan-slams-alleged-china-based-hackers-cyberattacks-government-firms-colleges/#.XrB5u6j7Q2w>> [žiūrėta 2020 05 04]
60. „Mitsubishi Electronic data likely compromised in massive cyberattack blamed on Chinese group.“ *The Japan Times*, 2020 <<https://www.japantimes.co.jp/news/2020/01/20/business/corporate-business/mitsubishi-electric-cyberattack-china/#.XrATjaj7Q2x>> [žiūrėta 2020 05 04]
61. Central Intelligence Agency, „The World Factbook: China.“ 2020 <<https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/ch.html>> [žiūrėta 2020 04 17]
62. Ebuchi, Tomohiro, „Japan internet of things screening finds 100 virus infections a day.“ *Nikkei Asian Review*, 2019 <<https://asia.nikkei.com/Business/Technology/Japan-internet-of-things-screening-finds-100-virus-infections-a-day>> [žiūrėta 2020 05 15]
63. Freedom House, „Freedom in the World: China.“ 2020 <<https://freedomhouse.org/country/china/freedom-world/2020>> [žiūrėta 2020 05 20]
64. Freedom House, „Freedom in the World: Japan.“ 2020 <<https://freedomhouse.org/country/japan/freedom-world/2020>> [žiūrėta 2020 05 20]
65. Nye Jr, Joseph, „Soft Power.“ *Foreign Policy*, #80, 1990 <https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/media/documents/page/joseph_nye_soft_power_journal.pdf> [žiūrėta 2020 05 20]
66. Perlez, Jane, „Calls Grow in China to Press Claim for Okinawa.“ *The New York Times*, 2013 <<https://www.nytimes.com/2013/06/14/world/asia/sentiment-builds-in-china-to-press-claim-for-okinawa.html>> [žiūrėta 2020 05 05]
67. Ryall, Julian, „Chinese Communist Party’s chauvinism a threat to peace: Japanese counterpart.“ *South China Morning Post*, 2020 <<https://www.scmp.com/week->

- asia/politics/article/3046856/chinese-communist-partys-chauvinism-threat-peace-japanese>
[žiūrèta 2020 05 13]
68. Schreiber, Mark, „Media stews over growing Chinese numbers in Japan“. *The Japan Times*, 2018
<<https://www.japantimes.co.jp/news/2018/07/14/national/media-national/media-stews-growing-chinese-numbers-japan/#.XqwuHKj7Q2w>> [žiūrèta 2020 04 30]
69. Suzuki, Ken, „China’s New „Xi Jinping Constitution“: The Road to Totalitarianism.“ *Nippon*,
2018<<https://www.nippon.com/en/in-depth/a05803/china%E2%80%99s-new-xi-jinping-constitution-the-road-to-totalitarianism.html>> [žiūrèta 2020 05 08]
70. „中国にない「安心感」が日本にはある！財布を落とした在日中国人女性のその後—華字紙。”
Record China, 2016 07 17 <<https://www.recordchina.co.jp/b145054-s0-c30-d0052.html>> [žiūrèta
2020 05 02]
71. „安倍首相が春節の祝賀メッセージ、中国ネットは「意外に」好意的。” *Record China*, 2017 01 28
<<https://www.recordchina.co.jp/b162308-s0-c10-d0052.html>> [žiūrèta 2020 05 03]
72. „仇日教育で中国人の被害妄想はここまで膨らんだ！＝在日中国人妻の出産騒動で「中国人だからこんな目にあわされた！」—中国ネット。” *Record China*, 2015 08 03
<<https://www.recordchina.co.jp/b115568-s0-c60-d0063.html>> [žiūrèta 2020 05 03]
73. „奈良公園のシカ、被害者の多くが中国人なのはなぜ？＝中国ネットユーザーが議論。”
Record China, 2019 02 21 <<https://www.recordchina.co.jp/b689355-s0-c30-d0052.html>> [žiūrèta
2020 05 03]
74. „日本は在日中国人を狙う詐欺の多発国、駐日中国大使館が典型的な手口を紹介して注意
を喚起。” *Record China*, 2018 01 26 <<https://www.recordchina.co.jp/b562074-s0-c30-d0046.html>> [žiūrèta 2020 05 03]
75. „日本の店は安心」のはずが...、在日中国人女性が52万円で購入したブランド時計、偽物
と判明。” *Record China*, 2019 03 12 <<https://www.recordchina.co.jp/b694380-s0-c30-d0052.html>> [žiūrèta 2020 05 03]
76. „日本で働く外国人技能実習生の現状、「奴隷の方がマシ」の声も—中国紙。” *Record China*, 2017 02 21
<<https://www.recordchina.co.jp/b164384-s10-c30-d0035.html>> [žiūrèta 2020 05 03]
77. „中国で「在日中国人はつらい立場にある」とのうわさ、「奴隷同然の状態も」とのデマも—中国
メディア。” *Record China*, 2015 01 17 <<https://www.recordchina.co.jp/b100742-s0-c30-d0035.html>> [žiūrèta 2020 05 03]

78. „魅力ない日本の研修生制度、貝殻を剥く作業が先進知識？—中国メディア.“ *Record China*, 2016 03 23 <<https://www.recordchina.co.jp/b130773-s0-c30-d0046.html>> [žiūrėta 2020 05 03]
79. „視聴率狙いの行きつく果て、中国人こきおろす日本バラエティー番組が炎上—中国メディア.” *Record China*, 2016 05 29 <<https://www.recordchina.co.jp/b140006-s0-c30-d0042.html>> [žiūrėta 2020 05 03]
80. „韓国でも話題の在日中国人によるアパホテル抗議デモ、日本メディアの対応を指摘する声も＝韓国ネット「日本も韓国と同じ」「500年後も日本は...” *Record China*, 2017 02 07 <<https://www.recordchina.co.jp/b162780-s0-c10-d0035.html>> [žiūrėta 2020 05 03]
81. „「日本人の素養が高いのは中国から圧搾して発展したから」＝復旦大学教授がテレビ番組で主張—中国メディア“, *Record China*, 2019 01 30 <<https://www.recordchina.co.jp/b683786-s0-c30-d0135.html>> [žiūrėta 2020 05 04]
82. „日本の欠点を言おう（3/3）＝「日本社会は温かくはない」—在日中国人.“ *Record China*, 2015 02 26 <<https://www.recordchina.co.jp/b103179-s0-c60-d0052.html>> [žiūrėta 2020 05 03]

SUMMARY

„China’s Sharp Power in Japan During 2015 - 2019 Period“

There is an observable trend in global politics of authoritarian countries gaining more and more influence towards democratic states. What is more, some authoritarian states use aggressive foreign policy and strengthen their military forces, while abusing human rights domestically. Due to their inability to successfully project soft power, countries like China invoke more covert means in order to influence democracies all over the world. This raises the question what kind of sharp power instruments China is using to influence Japan? **The object of this research** is China’s sharp power in Japan during 2015 – 2019 period. **The goal of this research** is to reveal how China is using its sharp power in Japan during 2015 – 2019 period.

In order to achieve this goal, different methodologies are being used. Theoretical assumptions of power in international relations are being developed through the *analysis of scientific literature*. In order to check ideological asymmetry between China and Japan, *document analysis* is performed. *Qualitative media content analysis* is used to reveal the main themes in Japanese media outlets, regarding negative representation of the country. *Qualitative secondary data analysis* supplements the findings of media analysis, as well as adds other examples of China’s sharp power in Japan. *Semi – structured interviews*, with officers from the embassy of Lithuania in Japan and people from Japanese media outlets, provide additional information regarding China’s influence operations in Japan.

This master’s thesis is divided into two main parts – theory and analysis. Theoretically, the concept of power can be analyzed through historical understandings, different international relations theories (realism, liberalism and constructivism), as well as forms like hard power, soft power, smart power or sharp power. Analysis is performed through three sharp power categories – ideological asymmetry, lowering value of the democratic country’s image and disturbance of democratic processes inside democratic country. The latter two categories are being analyzed through media, cultural institutions, cyber attacks and harmful inner – state organizations’ activities.

The results revealed that even though it is difficult to prove China’s direct involvement in Japan’s affairs, observable sharp power tendencies do exist. (1) China is domestically promoting negative image of Japan through media, literature and cultural institutions, while at the same time trying to create “Chinese discrimination” narrative inside Japan. (2) Each year there is an increase in

cyber attacks in Japan, possibly sponsored by China. (3) China is interested in Okinawa and might be influencing local politicians (including Japan's Communist Party) and radical left groups to advocate the island's autonomy. (4) Even though Japan recognizes various threats coming from China, it does not have a specific plan on how to counter them. However, Japan does heavily rely on defence cooperation with the USA and improvements in cyber security field.

Priedas nr. 1

Interviu su Lietuvos ambasadoriumi Japonijoje Gediminu Varvuoliu

Atliktas 2020m. balandžio 9d.

Kaip manote, kokias valstybes Japonija mato kaip grėsmę šalies nacionaliniam saugumui?

Informantas: Formaliai, žiūrint strateginiuose dokumentuose, jie įvardina tik vieną šalį, kaip grėsmę nacionaliniam saugumui – Šiaurės Korėją.

Jūsų vertinimu, ar Japonijoje pastebimos Kinijos politinės bei diplomatinės priemonės nukreiptos prieš valstybę ir jos gyventojus? Kokios jos? Pateikite pavyzdžių.

Informantas: Kinija yra labai didelis geopolitinis faktorius Japonijoje. Praktiškai visa Japonijos nacionalinio saugumo strategija gravituoja aplink Kinijos faktorių. Tokių tiesioginių, atvirų Kinijos politinių ar diplomatinių priemonių atvirų kaip ir nėra, bet mes visi žinom tuos karštuosius taškus dvišaliuose santykiuose tarp Kinijos ir Japonijos. Yra Senkaku salos, yra Pietų Kinijos jūra. Senkaku salos yra tiesioginis teritorinis konfliktas, kuris kartais generuoja labai daug įtampos tarp šių dviejų valstybių. Kinijos veiksmai Pietų Kinijos jūroje turi netiesiogines pasekmes, nes Japonija, kaip trečia pasaulio ekonominė galybė, be abejo, turi daug tiekimo grandinių, kurios eina per Pietų Kinijos jūrą ir vienašališkais Kinijos veiksmai kelia daug nerimo Japonijai.

Tai tokie tie įtampų židiniai, gravituojantys aplink tuos du konkrečius klausimus, bet iš to išplaukia ir visuomenės požiūris ir tai, kad 70% japonų Kiniją vertina kaip neigiamą šalį, priešiška nusiteikusia šalį, nors pastaraisiais metais, ypač pastarąjį pusmetį, yra tokių ženklų, bandymų suartėti iš abiejų pusių. Ir bent jau kaip minimum tokių atvirų, viena kitos atžvilgiu, veiksmų ar retorikos apskritai nebėra, nes buvo planuotas valstybinis Kinijos prezidento į Japoniją balandį, kuris, aišku, buvo atidėtas dėl pandemijos protrūkio, bet yra strateginis *shift'as* iš abiejų pusių bandant kažkiek santykius subalansuoti ir nueiti nuo tos retorikos, kuri pernai, užpernai buvo labai susijusi tiek su Senkaku, tiek ir Pietų Kinijos jūra.

Jūsų vertinimu, ar Japonijoje pastebimos Kinijos ekonominės priemonės nukreiptos prieš valstybę? Kokios jos? Pateikite pavyzdžių.

Informantas: Va čia manau, kad klausimas galbūt ir pertinentiškas, nes ekonomika viena iš tokių sričių, kur Kinija bando išnaudoti tam tikrus svetus Japonijoje, nes yra eksporto disbalansas. Tas eksportas auga jau eilę metų Japonijoje, yra priklausomybė Japonijos nuo eksporto, yra Kinijos *overwhelming* eksporto į Japoniją tiesioginės pasekmės pramonei Japonijos, konkurencingumui atskirų pramonės šakų. Tai ši priklausomybė, prie jos pridėjus dar turizmą, kaip irgi ūkio dalį, kaip ekonomikos dalį. Kinijos turizmas į Japoniją, kaip parodė šita medicininė krizė, tas kritimas Japonijos turistų milžiniškas tiesiog. Jis Japonijai turi labai daug įtakos. Ekonominė priklausomybė nuo Kinijos yra *vulnerability* Japonijos, daug labiau negu kultūrinė, kuri čia labiau priimama kaip duotybė ta Kinijos kultūra. Kaip minėjau, tai yra Japonijos kultūros dalis.

Yra ir kitokių tų įtakos formų Kinijos, bandymų tais kažkokiais hibridais galbūt šiek tiek naudotis. Teko girdėti istorijų, kaip... Žinot, Japonija yra nelaimių šalis, todėl čia civilinės saugos priemonės labiau išvystytos, tarkim garsiakalbiai. Tokių istorijų girdėt teko, kad *hack'inamos* yra tos sistemos garsiakalbių ir kažkoks kiniškas tekstas leidžiamas. Tai čia daugiau su kibernetiniu saugumu susiję. Tai čia vat šitos grėsmės Japonijoje, taip, yra. Yra struktūros, kurios jas seka iš Kinijos ir bando kažkiek tam ruošti. Ir aišku visi dalykai susiję su komunikacija, „Huawei“ tas klausimas, yra tas Kinijos bandymas tarptautinius standartus nustatyti – *standard setting* per savo žmones tarptautinių telekomunikacijų sąjungoj ar kitose tarptautinėse struktūrose, kuris japonams irgi nepatinka, nes kiniškos telekomunikacijų technologijos, visi galvoja, kad jos atitinkamai turi žvalgybos sudėtinį elementą. Šitas Japonijoje, be abejo, pastebima iš Kinijos pusės ir bandoma kažkokias kontra priemones tam galvot. Bet didžiausia silpnoji vieta yra ekonominė priklausomybė. Bet kokių atveju, Kinija yra geopolitinis faktorius numeris vienas, kurio niekas čia oficialiai neįvardina kaip grėsmės dėl diplomatinių dalykų. Kaip minėjau, vienintelė grėsmė yra įvardinama Šiaurės Korėja, bet Kinija yra neformaliai, politologiškai žiūrint, vertinama kaip pagrindinis geopolitinis faktorius Japonijos regioninėje aplinkoje.

Kokias Kinijos veikimo apraiškas Japonijoje pastebite kultūros srityje? Kaip jas vertinate?

Informantas: Japonijos ir Kinijos kultūriniai ryšiai... Šios šalys yra susijusios tarpusavyje jau du tūkstančius metų. Čia ir budizmas tiek Japonijoje, tiek ir Kinijoje, istorija, rašmenys. Kinijos įtaka Japonijoje yra. Tai yra neišvengiama. Kinijos kultūra yra sudėtinė Japonijos kultūros dalis. Tai yra susiję dalykai. Ypač Kinijos kultūra Japonijoje, o mažiau japoniška kultūra Kinijoje. Tai yra visur, per visus mano išvardintus dalykus, per religiją, per istoriją, per rašmenis, per viską.

Blogai suformalavau klausimą. Turėjau omeny ar yra kokių kultūrinių renginių, orgaizuojamų Kinijos Japonijoje?

Informantas: Taip, renginių yra. Būna festivaliai ir kiti.

Jūsų vertinimu, ar Japonijoje pastebimos Rusijos politinės bei diplomatinės priemonės nukreiptos prieš valstybę ir jos gyventojus? Kokios jos? Pateikite pavyzdžių.

Informantas: Rusijos ir Japonijos santykis yra paprastesnis negu su Kinija. Visas tas santykis gravituoja aplink vieną klausimą – Šiaurinės teritorijos (arba rusams – Kurilų salos). Iš jo išplaukia visa kita kompleksija. Šiaip, Rusija, tolimuose rytuose nėra ta pati Rusija, kuri yra Rusija Europinėje, Euro-Atlantinėje pusėje. Tolimuose rytuose Rusija yra *status quo power*. Tolimuose rytuose Rusija tikrai nėra dominuojanti jėga. Daugiau, sakyčiau atvirkščiai, čia jau eilę metų nuo sovietinių laikų mažėja smarkiai gyventojų. Čia keliais milijonais mažėja gyventojų tolimuose rytuose. Jiems verkiant reikia japoniškų technologijų, investicijų ir panašiai. Todėl rusai mažiau reiškiasi su visom tom hibridinėm priemonėm šitoje pasaulio pusėje ir ypač Japonijos atžvilgiu.

Be abejo, būdami ištikimi savo rusiškom gudriom diplomatinėm tradicijom, jie išnaudoją ir tą Kurilų (Šiaurinių teritorijų) faktorių labai smarkiai. Išnaudoja kaip šantažo netgi priemonę, kaip šantažo priemonę bandydami įterpti pleišta į dvišalį saugumo aljansą, gynybinį aljansą tarp Japonijos ir Jungtinių Amerikos Valstijų. Japonai labai nori, kad tos derybos tęstųsi dėl Šiaurinių teritorijų, todėl tikrai eina į kompromisus. Na, o rusai nenusileidžia ir šantažuoja: „na, mes negalim, nes va yra tas jūsų saugumo susitarimas... Kas bus jei... Galbūt galėtume daryt nuolaidas, bet tada jūs kažkaip bandykit tas dvišales saugumo garantijas su JAV atrišinėt...“ Tokių visokių yra, nors aš labai primityviai sudėlioju, bet vat toks *pattern* 'as, tokios tendencijos yra rusiškoj elgsenoj Japonijos atžvilgiu.

Yra, tikrai, bandymas kažkaip tuos pleištus... Naudojantis tuo dvišaliu dialogu dėl Kurilų bandymas pleišta įstatyti tarp Japonijos ir kitų jos sąjungininkų. Praktiškai vienintelių jos sąjungininkų tai Jungtinių Amerikos Valstijų. Čia vat toks pavyzdys buvo, kad Gerasimov'as, *chief of staff* Rusijos, jis kaip žinome yra Europos Sąjungos sankcijų sąrašė, tačiau lankėsi Japonijoje 2017 metais. Japonai jį priėmė, nepaisant to, kad jis yra sankcijų sąrašė dėl Ukrainos. Tai jie truputį daugiau leidžiasi į tą... Vien dėl to, kad jiems tas Kurilų klausimo sprendimas, japonams, yra esminis valstybės integralumui. Jie nori užsitikrinti užnugarį susitvarkę su Rusija. Be abejo, visas pasaulis jiems sako, kad tai yra iliuzija ir kad tai yra naivus požiūris į Rusiją, bet jie vis tiek atkakliai to dialogo siekia, kad tą užnugarį susitvarkyt su Rusija ir kad galėtų visą dėmesį skirti Kinijai.

Didžiausias dalykas, ko Japonai iš tikrųjų, kas jiems būtų juodžiausias košmaras, tai jeigu atsirastų *nexus* tarp Rusijos ir Kinijos. Tai yra sakoma atvirai, kad jiems tai būtų juodžiausias scenarijus. Jeigu tos dvi šalys tikrai, realiai, ne tik retorikoj, bet realiai taptų aljansas, tada jau Japonija labai smarkiai sunerimtų.

Jūsų vertinimu, ar Japonijoje pastebimos Rusijos ekonominės priemonės nukreiptos prieš valstybę? Kokios jos? Pateikite pavyzdžių.

Informantas: Kaip minėjau, Rusija tolimuose rytuose yra priklausoma nuo Japonijos ekonomikos. Tai čia kažkokių ekonominių priemonių ji mažai kažkokių taiko Japonijoje pačioje. Tik tai prašytojo rolė yra. Vienintelė srity, kur Rusija, galbūt, yra žaidėjas ekonominis, tai energetikoj be abejo. Japonija, ypač po Fukušimos nelaimės, energetinių resursų reikia, ji juos importuoja ir čia Rusija taip pat gali žaisti tam tikrą šantažo žaidimą su Japonija. Nors aišku Japonija pakankamai diversifikuotą tą tiekimą turi iš įvairių pasaulio vietų. Bet vis tiek, Rusija dėl savo geografinio artumo tolimuose rytuose per energetiką galėtų bandyti kažkiek įtakoti Japoniją, nors vėl, jai pačiai reikia Japonijos investicijų į tuos pačius savo energetinius projektus tolimuose rytuose. Čia toks dvipusis yra... Kaip minėjau jos priklausomybė nuo Japonijos technologijų ir kapitalo yra. Bet energetika galbūt kažkiek galėtų Rusija bandyt įtakoti Japoniją, bet vėl, daugiau jai japoniškų technologijų, japoniško kapitalo reikia ir tolimieji rytai Rusijai yra silpnoji jos geografijos grandis.

Kokias Rusijos veikimo apraiškas Japonijoje pastebite kultūros srityje? Kaip jas vertinate?

Informantas: Beveik nesimato. Japonija yra per daug hermetiška šalis ir kultūra. Kad kažkas čia galėtų bandyt... Net gi buvusi *occupying power* Amerika su savo amerikietiška kultūra turi ribotą įtaką. Na turi, be abejo, kad turi Japonijoje, nes čia Amerikos protektoratas buvo virš dešimtmečio po karo. Bet vis tiek, dėl tos japoniškos kultūros savitumo net amerikiečiai ribotą kultūrinę įtaką turi, nekalbant jau apie Rusiją. Nematau kažkokių rimtesnių kultūrinių įtakų... Galbūt kažkiek per tokius dalykus kaip kovos menai, kovos menų kultūra, nes Japonija tuo garsėja ir Rusijoje yra labiau populiarūs japoniški kovos menai. Galbūt čia kažkokie važinėjimai vieni pas kitus. Bet lietuviai lygiai taip pat per aikido, Rytų Europos kažkokios aikido grupės ar centrai lygiai taip pat su Japonija bendradarbiauja ir važinėja į tuos festivalius. Tai ten ir Rusija matosi, su vėliava dažnai atvažiuoja. Tai neišskirčiau, kad tai kažkokia išskirtinė Rusijos kultūrinė įtaka. Daugiau visų tų posovietinių šalių *martial arts* kultūra. Vienintelis toks, kuris į galvą ateina, o šiaip tai praktiškai nieko.

Jūsų vertinimu, kuriose srityse (politikos, ekonomikos, kultūros ir pan.) Japonija yra pažeidžiamiausia Kinijos ir Rusijos įtakai? Kodėl?

Informantas: Būtent geopolitika tose neišspręstuose teritorijose, ginčiuose, Senkaku, Kurilai, taip pat vienašališki Kinijos veiksmai Pietų Kinijos Jūroje. Čia Japonija yra šiek tiek pažeidžiama, nes per derybinius procesus tos šalys gali ją kontroliuoti ir jos tas pozicijas kažkaip tai įtakoti Japonijos. Pavyzdžiui dėl Ukrainos, dėl Rusijos karo Ukrainoje, karinių veiksmų. Japonija, taip, yra vakarų stovykloje, be abejo, prie sankcijų prisijungia, bet prisijungia pačiu minimaliausiu režimu, nes, matyt, irgi nenorėjo, kad tai atsilieptų jos dvišaliam *track'ui* su Rusija. Na, tokia netiesioginė įtaka per tuos neišspręstus teritorinius klausimus. Kas dar? Ekonomikoj, kaip minėjau, energetika. Tada, Kinijos atveju ta priklausomybė ekonominė nuo Kinijos eksporto. Nepatenkinta, aišku, Japonija yra... Na, priimama kaip pavojinga tendencija, Rusijos ginklų eksportas į Kiniją. Karinių technologijų *transfer'iai* iš Rusijos į Kiniją, nes tai stiprina Kinijos karinę galią ir tai, be abejo, Japonijai yra labai neraminantis dalykas. Ir todėl ji tą nuolat akcentuoja ir čia tikrai labiau oficialiai akcentuoja, kad jai didžiausia grėsmė yra Rusijos ir Kinijos *nexus* – tas jų aljansas.

Jūsų vertinimu, kokios sritys (politikos, ekonomikos, energetikos sektorius ir pan.) Japonijoje galėtų tapti Kinijos ir Rusijos grėsmių objektais?

Informantas: Energetikos sektorius, ekonomika.

Jūsų nuomone, ar Japonija imasi veiksmų, kad apsisaugotų nuo galimų grėsmių kylančių iš Kinijos ir Rusijos? Jei taip, tai kokių?

Informantas: Čia yra toks tradicinis Japonijos atsakas. Tai yra tarptautiniai aljansai. Saugumo aljansas su JAV yra visiškai nekvestionuojamas Japonijoje. Visi supranta jį kaip gyvybiškai svarbų šaliai ir juo, iš tikrųjų yra paremta visa Japonijos gynyba. Praktiškai Japonija yra JAV stacionarus lėktuvnešis šiaurinėje Ramiojo Vandenyno dalyje. Ir tai suprantama kaip abipusė gynybinė priklausomybė. Tikrai Japonija darys visas įmanomas paslaugas ir nuolaidas amerikiečiam, kad pratęsti tą dvišalį susitarimą, kuris, berods, baigsis 2021 metais, dėl Amerikos pajėgų buvimo Japonijoje. Nėra absoliučiai jokio kvestionavimo, nes tai suprantama kaip pagrindinis svirtas, siekiant atsvert Kiniją. Mažiau gal Rusijos, bet taip pat gal kažkokį galimą Kinijos ir Rusijos aljansą. Branduolinio saugumo garantijos Japonijoje tokios pat aktualios kaip ir Šaltojo Karo metu.

Taip pat stengiasi ir kitus aljansus kultivuot ir propaguot. Su Europa dialogas vyksta ir ne tik ekonominės partnerystės susitarimas, bet ir Estijoje *Strategic Partnership Agreement* kur buvo pasirašytas. Jei *strategic*, tai daugiau kalbama apie politinius, geopolitinius dalykus. Taip pat NATO, ji turi santykį su NATO. Ji dalyvauja įvairiuose veiklose. Pavyzdžiui yra nusiuntus savo atstovus į kibernetinio saugumo centrą Estijoje. Dalyvauja tarptautinėse operacijose su europiečiais ir amerikiečiais. Afganistane su NATO yra. Tai va, per tas partnerystes su Vakarų organizacijom, Vakarų aljansais ji bando užsitikrinti kažkaip tą užnugarį. Yra aišku čia supratimas, kaip ir minėjau, tai apie kibernetines visokias ir hibridines grėsmes. Yra ir struktūros tam tikros. Aišku, jos tokios rudimentinės, lyginant su NATO šalių ar Europos Sąjungos strategijom ir sukurtais centrais. Čia jos mažesnės, bet yra jau tokie centrai, kibernetinio saugumo pajėgumai. Ir taip bando ji su Kinijos įtaka, kažkiek ir su Rusijos įtaka... Kaip ir sakiau, Rusijos įtaka Japonijoje yra tokia *negligible*... Tokia jau ta hibridinė įtaka. Bet per neišspręstą teritorinį ginčą, Rusija turi kenkimo svirtą savo rankose Japonijai ir tuo, be abejo, naudojasi.

Priedas nr. 2

Interviu su Japonijos žiniasklaidos atstovu Kento Fukunaga (Yomiuri Shinbun laikraštis)

Atliktas 2020m. kovo 29d.

In your opinion, what countries could be seen as a threat to the national security of Japan?

Informantas: I think 3 countries - China, Russia and North Korea.

In your opinion are there any noticeable political and diplomatic measures taken by China against Japan and its citizens? For example, China might be giving money to some local Japanese politicians to be in favor for China.

Informantas: Some Chinese companies provide money to Japanese politicians. Last year Japanese government started building casino park. One of the politicians is a cabinet member, who has power to decide the area where casino should be built, so some Chinese companies gave him money to get information about the decision.

Are there any other cases of which you can think of?

Informantas: Sorry, I don't have any other ideas. These news are new, from last December.

And if it's not a specific example, in general, how does China affect Japan's politicians? What kind of diplomatic measures are being taken? Are there any other cases like this? Or is this just a one time example?

Informantas: This is a very rare case. We can find influence of China, but I don't know any other news.

Maybe you know any Japanese political parties which are very supportive of China?

Informantas: Japanese Communist Party. I think they are very friendly and supportive to Chinese Communist Party.

In your opinion, are there any noticeable economic measures taken by China against Japan? What would those measures be?

Informantas: There is metal export. Not only to Japan, but to other countries, like United States as well. Not exporting resources is a strong card for China.

So China stops exporting something? Or it stops importing Japanese products?

Informantas: Yes, resources and many electronic items. Many Japanese companies make good from Chinese parts, so if they stop exporting parts, we can't make Japanese products.

In cultural field, can you see any activity of China in Japan? Would you evaluate it positively or negatively?

Informantas: I think Confucius Institutes. Many countries have this institute. Chinese culture and language school in universities. But I think other countries also have their language schools, like British council. It's not such a rare case.

Do you see it as potentially threatening? For example, maybe some Japanese people go to those institutes to study, but there they are being taught some negative things about Japan and positive things towards China. What do you think? Can it be the case?

Informantas: Of course, some students learning in the institute think: "oh, China is a very good country! And mister Xi is very good leader." But there are two sides – good and bad side.

So it's more towards the positive side, right?

Informantas: Not so threatening.

In your opinion, are there any noticeable political and diplomatic measures taken by Russia against Japan and its citizens? What would those measures be?

Diplomatic. Recently, last year we had news about Russian diplomat recruited Japanese citizen to spy for Russia in Japanese company Soft Bank – Japanese mobile company. Many Japanese people think: “oh, spies are not only in movies, we have a spy in Japan”, so we are very surprised. Many Japanese think that spies only exist in movies.

In your opinion, are there any other places, where Russia can spy on Japan? Or is it only one case? Or do you think it could be more?

Informantas: Some commentator on TV said that it’s a tip of an iceberg. Many Russian spies are spying in Japan, because many Japanese people don’t feel worried about it. It’s not a difficult place for spying as in other countries.

If I understood correctly, because in Japan not many people think about spies, they only see them in movies, they don’t think that there might be many spies in Japan. So it’s easy for Russia to spy, yes?

Informantas: Yes.

In your opinion, are there any noticeable economic measure taken by Russia against Japan?

Informantas: Energy resources, natural gas from Siberia. We have island dispute with Russia near Siberia, Northern Territories. Japan use economic cooperation with Russia to solve the island problem. Russia uses territory problems to get more economic cooperation from Japan.

So Russia needs Japan’s economic resources and they always put the conflict of the islands? Russia says that if Japan cooperates in economic field, Russia will try to solve dispute of

the islands, right? In exchange for economic support (and cooperation) they will try to resolve the island dispute? Did I understand that correctly?

Informantas: Yes, right.

Also you've mentioned that Russia uses energy and natural gas as economic measures. In what they do they use it? Do they threaten not to export gas to Japan?

Informantas: Yes, export also. But also there is a development of natural gas field in Siberia.

So Japan is helping Russia to develop?

Informantas: Russia can't develop natural gas field in Siberia by themselves, because they don't have sufficient technology and money. They need Japanese cooperation. If Japan don't cooperate with Russia, Russia will not export natural gas.

In cultural field, can you see any activity of Russia in Japan? For example, Russian culture centers, maybe some sort of events for Japanese people organized by Russia? Can you see any of those events in Japan?

Informantas: I don't know a bad side of Russian culture. Many people like Russian ballet and Russian food. Many people feel concerned about Putin, because the longest leader and dictator. But I don't think we should connect Russian culture with Russian leader. Those fields are divided. Many Japanese people read Russian tradition novels. There is a separation between politics and culture. China, I think, is not very separated between politics and culture. In my opinion, they are similar country to us. But Russia is very far geographically, so it's a very different case China and Russia.

In your opinion, in general, what would be a bigger threat to Japan – Russia or China?

Informantas: I think China, because it's next to Japan.

In what areas (for example: political, economic, cultural) Japan is the most vulnerable to the influence coming from China and Russia?

Informantas: Economic field is vulnerable. Not only China, in global area, (countries) cannot live without trading. So now we cannot travel because of corona virus. If some politicians are not good in other countries is one thing, but we cannot stop economy. So I think economy is the most vulnerable thing.

In your opinion, what would be the most frequently targeted areas (for example: political, economic, energy sector) by China and Russia in Japan? What are the most interesting areas for them?

Informantas: Economic things or trading or travelling. This is not only for opponents countries. It's also for South countries. Big damage.

Before you've mentioned energy sector, energy resources and rare metals. Could you comment a little bit more about that?

Informantas: In China's case, they attract many Japanese companies' factories in China. That is a way to influence Japanese companies, because Japanese factories have to obey Chinese government. So it's simple, but very effective way to influence Japanese companies. But not many companies have factories in Russia, so in Russia's case there is a territorial problem. They negotiate about territorial problem. It is a way to influence Japan, because Japan wants to get back territory, so Japanese politicians have to obey Russian politicians ideas. So if the territorial problem gets solved, Japanese politician don't have to negotiate with Russia so much anymore.

In your opinion, is Japan taking any measures in order to protect itself against raising threats from China and Russia? What would those measures be?

Informantas: In China's case, Japan moves factories to other countries, like South East Asia or other countries. Diversifying. Political crisis may arise in China, so if it's only one country, the risk is

very high. Diversifying is the way to avoid risk. In Russia's case, the main thing is solving territorial problem. It's the way not to be influenced by Russia. So I think to get other countries understanding makes international community, so like United States or other European countries. I think diplomatic way is the way to protect Japan from other countries.

You personally, do you notice and propaganda or disinformation coming from China or Russia in Japan?

Informantas: In everyday life I can't see propaganda, but if some politician or spies are arrested, I see the news. I get surprised and many Japanese are surprised. So this is a difficult part of this problem. Stealth. Being stealthy is the aim of China and Russia. And they are successful in that.

Are there any media outlets which you think are influenced by China or Russia? Maybe they provide some money and they express good opinion about China?

Informantas: Some Japanese people think that Asahi and Mainichi newspapers are left wing papers in Japan. So they are manipulated by China or South Korea. Some people think that. Because these newspapers are very critical towards Japanese government, some people think they are very left wing papers.